

Dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła

11. KOMISJA DUSZPASTERSTWA KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, **Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013–2017**, wstęp abp Stanisław Gądecki, Poznań: Księg. św. Wojciecha 2014, 398 [1] s., ISBN 978-83-7516-757-3.

Na okł.: Rok 2014–2015.

Publikacja jest zbiorem materiałów dotyczących drugiego etapu (zaplanowanego na lata 2014–2015) realizacji czteroletniego Programu Duszpasterskiego dla Kościoła w Polsce. Program czteroletni został przygotowany przez Konferencję Episkopatu Polski i ma być pomocą w owocnym przeżyciu 1050. rocznicy chrztu Polski. Drugi rok programu, przeżywany pod hasłem: „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię”, ma „mocno zaakcentować znaczenie sakramentu pokuty i pojednania w życiu wierzących oraz pomóc tym ochrzczonym, którzy go zaniedbali, odkryć w nim źródło Bożego Miłosierdzia” (s. 12). Książka podzielona jest na trzy części: I. *Schemat Programu Duszpasterskiego*; II. *Materiały pomocnicze*; III. *Projekty duszpasterskie*.

12. PAPIESKI KOMITET MIĘDZYNARODOWYCH KONGRESÓW EUCHARYSTYCZNYCH, **Eucharystia. Źródło i szczyt posłannictwa Kościoła. Refleksje teologiczne i duszpasterskie przed 51. Międzynarodowym Kongresem Eucharystycznym, Cebu, Filipiny, 24–31 stycznia 2016 roku**, Poznań: Drukarnia i Księgarnia Świętego Wojciecha, Wydaw. Święty Wojciech 2015, 81 [3] s., ISBN 978-83-7516-817-4.

Treść publikacji zawiera refleksje odnoszące się do kolejnego Kongresu Eucharystycznego, który odbędzie się w Cebu na Filipinach w dniach 24–31 stycznia 2016 r. Autorzy tego dokumentu zachęcają, aby rozważyć, czym jest Eucharystia w swej istocie, na czym mają polegać formy tzw. misji w dialogu (w Azji, z ludami i kulturami, z innymi religiami, z ubogimi, z młodymi) oraz obecność Maryi w misyjnym dialogu Kościoła.

Opracowania ogólne

13. BUCZEK Jerzy, **Teologia narodu w ujęciu wybranych polskich teologów**, Rzeszów: „Bonus Liber” 2014, 414 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-64519-29-1.

Autor, podejmując zagadnienie teologii narodu, pragnie dać pozytywną odpowiedź na współczesne tendencje społeczno-kulturowe, w których zaobserwować można: odchodzenie od tradycyjnych wartości, spychanie Kościoła i jego nauczanie na margines życia społecznego oraz zanik tradycyjnego spojrzenia na naród, ojczyznę i patriotyzm. Celem jego pracy jest ukazanie polskiej teologii narodu, rozwijanej przez czterech wybranych autorów, którzy podejmują „dzieło dogłębnego i wielostronnego spojrzenia na rzeczywistość narodu, będącego naturalną społecznością osób, rodzin i rodów, a przez to podstawą istnienia państw, społeczności międzynarodowych i ostatecznie także Kościoła” (s. 11). Książka składa się z czterech rozdziałów: I. *Religijna wizja narodu w pismach ks. Hieronima Kajsiwicza*; II. *Naród w nauczaniu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*; III. *Teologia narodu w nauczaniu Jana Pawła II*; IV. *Personalistyczna teologia narodu w pismach ks. prof. Czesława Bartnika*.

14. **Drogi Kościoła**, red. Damian Wąsek, Krzysztof Jobda, Grzegorz

Wąchoł, Kraków – Sosnowiec: Wydaw. św. Jana Pawła II 2014, 220 s., il., ISBN 978-83-64613-06-7.

Treść: **Referat gościnny**: KOŚCIŃSKA-PAJĄK Maria, Świat roślin obrazem Boga, s. 9–12; **Liturgika**: MONIAK Jan, Zarośnięta ścieżka do nieba. Antropologiczne spojrzenie na powszedni, formalny, rytualny wymiar religijności, s. 15–40; PARUCH Michał, Między charyzmatem a hierarchią. Anamnetyczne podejście do sakramentu święceń, s. 41–45; FILLPIAK Paweł, „Eklezjotwórcza rola Eucharystii”. Refleksja teologiczna a przeżywanie Eucharystii w grupach, s. 47–54; **Duchowość**: BULARZ Grzegorz, Doświadczenie i obraz Kościoła w życiu św. siostry Faustyny, s. 57–64; SMYRAK Mirosław, *Charakter indelibilis* sakramentu kapłaństwa, s. 65–69; SZYDŁO Tymoteusz, Gilberta Keitha Chestertona spotkania z Kościołem katolickim, s. 71–81; **Dogmatyka**: BARAN Wojciech, Ochrzczony duch Hegła? Duch działający w Kościele w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara, s. 85–92; WRÓBEL Szymon, „Odnowienie” czy „wyzwolenie”? Teologia wyzwolenia wobec eschatologicznego charakteru Kościoła, s. 93–100; WRONIKOWSKI Bartosz, Znaczenie i posługa diakonatu stałego w historii Kościoła oraz w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II, s. 101–123;

Historia sztuki: SERKOWICZ Karolina, Boska tkanina – bisior z Manoppello, s. 127–133; LIBOWSKI Łukasz, Sztuka a Objawienie, s. 135–147; OCHOCKI Paweł, „Winnica uroczą. Śpiewajcie o niej!” (Iz 27,2). Muzyczność chrześcijańskiej kerygmy w misji przepowiadania Ewangelii, s. 149–154; DRUSZCZ Przemysław, „O, jak piękna jesteś, przyjaciółko moja, jakże piękna!” (Pnp 4,1). Obrazy Kościoła w sztuce, s. 155–166; **Teologia pastoralna:** WĄCHOL Grzegorz, Kościół „żeńsko-katolicki”, czyli o perspektywie zmian w duszpasterstwie mężczyzn, s. 169–177; SAWICKI Ryszard, Wolontariat chrześcijański i jego znaczenie w urzędywianiu „Kościoła ubogiego dla ubogich” na przykładzie badań empirycznych wolontariuszy Szkolnych Kół *Caritas* w diecezji ełckiej, s. 180–192; **Teologia fundamentalna:** LESNER Artur, Nowa ewangelizacja jako wydarzenie ekumeniczne. Czego Kościół katolicki może uczyć się od innych wspólnot chrześcijańskich?, s. 195–205; GORZÓŁKA Przemysław, „Kościół dla niewierzących”, czyli dialog z ateistami w przeszłości i współcześnie, s. 207–213; DŁUGOSZ Joanna, „Poza Kościołem nie ma zbawienia” – trzy (i pół) momenty zwrotne w historii formuły, s. 215–220.

15. JAN PAWEŁ II św., **Nadzieja. Antologia tekstów**, wybór tekstów, oprac. i wstęp Aneta Krupka, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJPII 2014,

132 [1] s., indeks, ISBN 978-83-7438-394-3.

Na s. tyt.: IX Dni Jana Pawła II, 2014.

Książka stanowi wybór tekstów o nadziei Karola Wojtyły – Jana Pawła II. A. Krupka starała się ukazać fragmenty nauczania świętego dziś papieża, który terminem „nadzieja” posługiwał się zarówno w kontekście chrystologicznym, jak i antropologicznym. Wybór tekstów został podzielony na te pochodzące sprzed 1978 r. oraz z lat 1978–2005. Nauczanie papieskie zostało zaprezentowane w sześciu częściach: *Encykliki; Adhortacje apostolskie; Listy pasterskie; Homilie i inne teksty z pielgrzymek; Rozważania, katechezy i inne teksty papieskie; Pozostałe publikacje.*

16. **Misericordia et veritas. Księga Jubileuszowa dla uczczenia biskupa Ignacego Deca**, t. 1: **Wokół osoby**, red. Andrzej Tomko, Wrocław: PWT 2014, 474 [2] s., il. kolor., bibliogr., ISBN 978-83-7454-279-1 (t. 1), 978-83-7454-278-4 (całość).

Treść: KUPNY Józef abp, Słowo wstępne, s. 9–10; GROCHOLEWSKI Zenon kard., Słowo, s. 11; GULBINOWICZ Henryk kard., Słowo, s. 13–14; GADECKI Stanisław abp, Słowo, s. 15; DZIUBA Andrzej bp, Słowo, s. 17; KIERNIKOWSKI Zbigniew bp, Słowo, s. 19–20; ZUZIAK Władysław, Słowo, s. 21–22; WOŁYNIEC Włodzimierz, Słowo, s. 23; **Wokół**

osoby: MARYNIARCZYK Andrzej, Życie, działalność naukowo-dydaktyczna oraz posługa akademicka biskupa profesora Ignacego Deca, s. 27–40; SUDOŁ Helena i Ryszard, Odpowiednie dać rzeczy słowo. Dzieciństwo i młodość biskupa Ignacego Deca, s. 39–47; Droga do kapłaństwa przez koszary wojskowe. Z biskupem Ignacym Decem na temat służby wojskowej (1963–1965) rozmawia ks. Janusz Michalewski, s. 49–60; PATER Józef, Czas formacji seminarialnej do kapłaństwa biskupa Ignacego Deca (1962–1969), s. 61–76; ZDEBSKI Zdzisław, Studia specjalistyczne, s. 77–82; JAGIEŁŁO Andrzej, „Kiedy byłem młodym księdzem...”. Wikariaty ks. Ignacego Deca, s. 83–92; KOWALCZYK Stanisław, Filozoficzna aktywność biskupa profesora Ignacego Deca, s. 93–98; ŁUŻNIAK Adam, Ksiądz Ignacy Dec jako moderator Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, s. 99–104; SOKOŁOWSKI Grzegorz, W służbie Papieskiemu Wydziałowi Teologicznemu we Wrocławiu, s. 105–115; LUTY Tadeusz, Biskup Ignacy Dec a wrocławskie środowisko akademickie, s. 117–120; BAŁABUCH Adam bp, Pierwszy Biskup Świdnicki, s. 121–134; CHLI PAŁA Tadeusz, Pierwszy biskup świdnicki Ignacy Dec a Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Świdnickiej, s. 134–142; KORGUL Marek, Działalność biskupa Ignacego Deca na polu katechezy i edukacji (2004–2014),

s. 143–162; LUBOWICKI Kazimierz, Apostolstwo świeckich. Dziedzictwo św. Jana Pawła II powierzone Biskupowi Świdnickiemu, s. 163–182; JABŁOŃSKI Zachariasz, Udział biskupa profesora Ignacego Deca w maryjnej pastoralnej posłudze, szczególnie na Jasnej Górze, s. 183–203; PAWLAK Zdzisław, Wierność w przyjaźni, s. 205–212; WADOWSKI Jan, Mistrz i Mędrzec, s. 213–216; PIETKIEWICZ Rajmund, Dobry człowiek, s. 217–221; **Z archiwum bp. Ignacego Deca:** Bibliografia naukowa i duszpasterska bp. prof. dr. hab. Ignacego Deca, s. 225–420; Wykaz prac doktorskich, licencjackich i magisterskich napisanych pod kierunkiem bp. prof. dr. hab. Ignacego Deca, s. 421–443; Wykaz recenzji naukowych wykonanych przez bp. prof. dr. hab. Ignacego Deca, s. 445–458; Z archiwum fotograficznego, s. 459–471.

17. **Misericordia et veritas. Księga Jubileuszowa dla uczczenia biskupa Ignacego Deca**, t. 2: **W darze**, red. Andrzej Tomko, Wrocław: PWT 2014, 455 s., ISBN 978-83-7454-280-7 (t. 1), 978-83-7454-278-4 (całość).

Treść: **Filozofia:** JEŃDRZEJEWSKI Marek abp, Karol Wojtyła – o człowieku po *Osobie i czynie*, s. 7–20; BABACZ Jan, Zagadnienie prawa naturalnego w myśli Immanuela Kanta, s. 21–32; MACHACZ Jerzy, Mistyk z Nazaretu. Filozoficzno-teologiczne zamyślenia, s. 33–41; SWASTEK Jó-

- zef, Duchowość Ojca Profesora Innocentego Józefa Marii Bocheńskiego (1902–1995) w świetle jego wspomnień i wybranych homilii, s. 43–50; TUPIKOWSKI Jerzy, Bóg a ontyczna nośność i poznawcza komunikowalność analogii w ujęciu M.A. Krapca, s. 51–64; WALESZCZUK Zbigniew, Die Forderung das Gute zu tun bei Immanuel Kant und Karol Wojtyła, s. 65–80; WOLSZA Kazimierz M., Antropologia kazań Józefa M. Bocheńskiego OP (1902–1995), s. 81–103; ZIĘBA Stanisław, *Homo Sapiens*. Aspekt przyrodniczy, s. 105–118; ZIOMBRA Andrzej, „Okradany” czy „okradający się” w relacji „Ja” – „Inny” na przykładzie filozofii Lévinasa i Sartre’a, s. 119–130; **Nauki społeczne:** ADAMSKI Krzysztof, Kulturowe wątki technokratyczne w świetle humanistycznej etyki odpowiedzialności oraz katolickiej nauki społecznej, s. 133–150; DROŻDŻ Bogusław, Przechadzka po wybrykach kultury, s. 151–160; GŁÓD Franciszek, Poradnictwo psychologiczno-pastoralne wśród bezdomnych w „Albertówce”, s. 161–180; RERONŃ Tadeusz, Tabloidyzacja mediów. Sensacja czy informacja?, s. 181–184; SROCZYŃSKI Piotr, Współczesne zagrożenia chrześcijańskiego wychowania dzieci i młodzieży, s. 185–192; SZAFULSKI Andrzej, Filozoficzno-religijne przesłanki zwolenników pacyfizmu, s. 193–202; ZAPOTOCZNY Robert, Zaangażowanie Kościoła w religijne wychowanie dziecka niepełnosprawnego, s. 203–214; **Teologia:** DZIUBA Andrzej F. bp, Paschalna obecność Jezusa Chrystusa, s. 217–226; ARASZCZUK Stanisław, Odnowa liturgii po Soborze Watykańskim II – zdrowa tradycja i uprawniony rozwój, s. 227–236; CHŁOPOWIEC Michał, Ojcowie apostołscy i poapostołscy w nauczaniu o pokucie, s. 237–254; GIEMZA Bogdan, Kościół w Polsce wobec sportu, s. 255–264; JEZIERSKA Ewa S., „Woda żywa” i ekumenizm Jezusa. Refleksje wokół tekstów J 4,1-26; 7,37-39, s. 265–270; LISZKA Piotr, Pole semantyczne terminu *ruach* w filozofii i teologii, s. 271–286; MAŁACHOWSKI Andrzej, Funkcjonalna chrystologia Mistra Eckharta, s. 287–296; OSTROWSKI Dominik, Ciało i duch. Szkic o duchowości eucharystycznej, s. 297–308; ROSIK Mariusz, Krzyżowanie pośród tańca. Kim byli adresaci *Homilii paschalnej* Melitona z Sardes?, s. 309–314; STASIAK Sławomir, Paweł z Tarsu wzorem proroka, nauczyciela i pasterza, s. 315–320; WENZ Wiesław, Odpowiedzialność biskupa diecezjalnego za kanoniczność wzajemnych relacji ze wspólnotami osób konsekrowanych, s. 321–344; WOŁYNIEC Włodzimierz, Teologia pierwszego Synodu w starożytnym Sirmium (351 r.) – między ortodoksją a herezją, s. 345–356; **Historia:** BISKUP Marian, Działalność alumnów Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu w latach 1947–2000, s. 359–370; JE-

RZAK Norbert, Losy parafii Gajków w latach 1810–1945, s. 371–382; KOGUT Mieczysław, Ksiądz Marian Staneta, s. 383–396; KOWALSKI Jan, Jan XXIII, święty Papież, który otworzył Kościół na nowe czasy, s. 397–418; LEC Zdzisław, Mądrość teologiczna jezuitów świdnickich w XVII–XVIII wieku, s. 419–432; MOSZUMAŃSKI Krzysztof, Sanktuaria Matki Bożej Bolesnej w diecezji świdnickiej, s. 433–452.

18. Nauki o rodzinie w służbie rodziny, red. Józef Stala, wpraw. Elżbieta Osewska, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJPII 2014, 623 s., bibliogr. przy art., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Nauki o Rodzinie 1, ISBN 978-83-7438-358-5.

Treść: OSEWSKA Elżbieta, Wprowadzenie, s. 9–12; **I. Nauki o rodzinie w kontekście aktualnych wyzwań**: MIERZWIŃSKI Bronisław, Perspektywa teologiczna nauk o rodzinie w kontekście aktualnych wyzwań, s. 15–21; MROCZKOWSKI Ireneusz, Nauki o rodzinie wobec wyzwań współczesnej antropologii, s. 23–41; MASTALSKI Janusz, Pedagogiczne wymiary nauk o rodzinie, s. 43–56; KALUS Alicja, Nauki o rodzinie z perspektywy psychologicznej, s. 57–66; KOCIK Lucjan, Problemy socjologicznych badań współczesnej rodziny, s. 67–78; OZOROWSKI Mieczysław, Historia starań o utworzenie dyscypliny nauki o rodzinie w Polsce,

s. 79–96; ŚLIWERSKI Bogusław, WNUK-LIPIŃSKI Edmund, Nauki o rodzinie, s. 97–124; **II. Podstawowe pojęcia**: KRÓLIKOWSKI Janusz, Rodzina i przyszłość Europy w świetle adhortacji *Familiaris consortio* Jana Pawła II, s. 127–145; HARWAS-NAPIERAŁA Barbara, Współczesne źródła zmian i zagrożeń w funkcjonowaniu rodziny, s. 147–156; WALESZCZUK Zbigniew, Rodzina – relikw przeszłości czy fundament przyszłości?, s. 157–182; DRÓŻDŹ Michał, Odkrywać wartość rodziny w kulturowych meandrach współczesnego świata, s. 183–201; BIEL Robert, Rodzina w cieniu zagrożeń cywilizacyjnych, s. 203–215; MICHAŁOWSKA Kinga, Trwałość pojęcia rodziny jako ochrona przed próbami jej redefinicji, s. 217–232; MISZTAL Wojciech, Matriarchat, patriarchat czy taka sama godność i różnorodność zadań? Przyczynek do oceny aktualności chrześcijańskiej duchowości rodziny, s. 233–252; CHAŁUPNIAK Radosław, Trojska o więzi rodzinne w założeniach Domowego Kościoła, s. 253–276; ROZKRUT Tomasz, Magisterium rotalne Jana Pawła II i Benedykta XVI na temat sakramentalności małżeństwa, s. 277–291; KANTOR Robert, Małżeństwo kanoniczne jako budowanie wspólnoty rodzinnej na dobre i na złe do końca życia. Sądowa perspektywa wykluczenia nierozzerwalności małżeństwa, s. 293–308; **III. Aspekty wychowawcze**: ŚLIWERSKI Bogusław,

Rodzice niepożądanym przez etatystyczną władzę kapitałem społecznym szkolnictwa publicznego, s. 311–334; KLUZ Marek, Problem wychowania moralnego wyzwaniem dla współczesnej rodziny, s. 335–351; KRÓL Jerzy, ZIELIŃSKA-KRÓL Katarzyna, Perspektywy wychowawcze współczesnej rodziny, s. 353–374; OLEARCZYK Teresa, Trwałość (rodziny) w zmienności (tradycyjna i nowa rodzina), s. 375–390; OSEWSKA Elżbieta, Agresja jako przejaw zaburzenia funkcjonowania wspólnoty rodzinnej, s. 391–409; RYNIÓ Alina, Dziecko w myśli i posłudze duszpasterskiej księdza profesora Józefa Wilka, s. 411–429; STALA Józef, Przeżywanie Adventu i Bożego Narodzenia w polskich rodzinach w XXI wieku, s. 431–449; GIBEK Anna, Rola świętowania w budowaniu funkcjonalnej rodziny na przykładzie celebracji biblijnego szabatu, s. 451–463; NAUMOWICZ Cezary, Rola rodziny w budowaniu cywilizacji pokoju – kontekst lokalny i globalny, s. 465–480; **IV. Szczególne sytuacje:** WALDZIŃSKA Iwona Ewa, Specyfika migracji rodzin polskich w kontekście integracji z Unią Europejską, s. 483–495; RYSZKA Łukasz, Rola Kościoła katolickiego w umacnianiu świadomości narodo-kulturowej Polaków w Niemczech, s. 497–516; SEDLAKOVA Maria, Zmysel života náhradných rodičov, s. 517–525; GODAWA Grzegorz, Psychologiczne uwarunkowania wycho-

wania dziecka przez samotnego ojca. Sytuacja w Polsce i Wielkiej Brytanii, s. 527–543; STOPIKOWSKA Małgorzata, Małżeństwo polsko-arabskie: specyfika i zagrożenia, s. 545–563; DUDA Małgorzata, O bezdzietności z wyboru kilka słów, s. 565–576; RADON Stanisław, Terapia rodzin oparta o medytacyjną uważność, s. 577–587; KIEŁEK-RATAJ Ewa, Badania z wykorzystaniem Internetu na przykładzie analizy narracji osób wybierających bezzenny styl życia, s. 589–600; KORNAŚ Dorota, Przeżycia emocjonalne rodziców po diagnozie o niepełnosprawności dziecka, s. 601–609; BARAN Jolanta, O wybranych obszarach wsparcia rodzin wychowujących dziecko z uszkodzonym słuchem – fakty i prognozy, s. 611–623.

19. WEIGEL George, **Katolicyzm ewangeliczny. Gruntowna reforma Kościoła w XXI wieku**, tłum. Grażyna Gomola, Aleksander Gomola, Kraków: „M” 2014, 394 [2] s., indeks, ISBN 978-83-7595-812-6.

Tyt. oryg.: *Evangelical Catholicism: Deep Reform in the 21st-Century Church*.

Autor książki jest wykładowcą w Washington Ethics and Public Policy Center, jednym z czołowych autorytetów w sprawach Kościoła katolickiego oraz znanym biografem św. Jana Pawła II. W swojej książce podejmuje namysł nad sytuacją Kościoła w XXI w. Próbuje wskazać, jaki powinien być

Kościół trzeciego milenium, aby był czytelnym znakiem zbawienia. Zastanawia się nad dziedzictwem pozostawionym przez Jana Pawła II oraz poziomem recepcji jego profetycznych przesłań. Stawia także pytanie: Jak powinna wyglądać skuteczna reforma Kościoła? Książka jest ważną pomocą zwłaszcza dla tych, którzy w różny sposób angażują się w szeroko pojęte dzieło nowej ewangelizacji.

20. **Wielka encyklopedia nauczania Jana Pawła II**, przedm. bp Henryk Tomasik, wyd. zebr. i popr., Radom: Polskie Wydaw. Encyklopedyczne 2014, 1679 [2] s., bibliogr., ISBN 978-83-7557-133-2.

Niniejsza publikacja jest ważnym przyczynkiem do poznawania i propagowania nauczania św. Jana Pawła II. Jest to do tej pory jedyne na rynku wydawnictwo, które w formie haseł encyklopedycznych próbuje w sposób usystematyzowany przedstawić bogactwo i mądrość nauczania wielkiego papieża. Encyklopedia jest podzielona na trzy części, w których zawarte są hasła obejmujące trzy obszary nauczania Ojca Świętego: I. *Encyklopedia nauczania moralnego* (zawiera 173 hasła); II. *Encyklopedia Nauczania Społecznego* (zawiera 120 haseł); III. *Encyklopedia dialogu i ekumenizmu* (zawiera 21 haseł oraz 29 tekstów antologii).

Bibliistyka

21. BARTNICKI Roman, KŁÓSEK Kinga, **Metody interpretacji Nowego Testamentu. Wprowadzenie**, Kraków: „Petrus” 2014, 290 [1] s., ISBN 978-83-7720-047-6.

Współczesna bibliistyka wzbogaca się o cenne opracowanie metodologiczne dotyczące ksiąg Nowego Testamentu. Zawiera ono dokładne omówienie kolejnych kroków w podejściu do tekstów, jak również wskazanie istniejących pomocy w postaci obszernej bibliografii przedmiotu. Autorzy uwzględnili również wymiar praktyczny swej książki, podając konkretne przykłady procedowania i wy-

jaśniając podstawowe słownictwo używane we współczesnej egzegezie. Główna uwaga opracowania koncentruje się jednak na metodzie historyczno-krytycznej i na jej poszczególnych etapach (s. 11–200). Znacznie skromniej uwzględniona jest metoda analizy narracyjnej (s. 78–89; 201–243), z niewielkim tylko wspomnieniem analizy retorycznej, tak ważnej w przypadku literatury epistolarnej Nowego Testamentu.

22. **Chrześcijaństwo a judaizm rabiniczny. Historia początków oraz wczesnego rozwoju**, red. Her-

shel Shanks, tłum. Waldemar Chrostowski, wstęp do wyd. pol. Waldemar Chrostowski, Warszawa: „Vocatio” 2013, 536 s., il., mapy, seria: Podręczniki Biblijne 2, ISBN 978-83-7492-042-1.

Tyt. oryg.: Christianity and Rabbinic Judaism: A Parallel History of Their Origins and Early Development.

W serii podręczników biblijnych w oficynie wydawniczej „Vocatio” ukazuje się kolejny tom – jako kontynuacja książki *Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian* (Warszawa 1994; 2007²). Tym razem opracowanie dotyczy historii chrześcijaństwa i judaizmu rabinicznego w początkach ich powstania. Sam redaktor, H. Shanks, nie ukrywał, że projekt tej książki dojrzał powoli ze względu na trudności w obiektywnym i udokumentowanym sposobie przedstawienia problematyki, która nabrzmiała przez wieki w bolesnych konfliktach i niezrozumieniu. Opracowanie poszczególnych zagadnień zostało powierzone wybitnym badaczom tej tematyki, których biogramy umieszczono na końcu książki. Parallele zestawienie judaizmu i chrześcijaństwa w ich początkach z pewnością przyczyni się do lepszej percepcji we wzajemnych relacjach żydowsko-chrześcijańskich.

23. DĄBEK Tomasz Maria OSB, „Pan jest sprawiedliwy, kocha spra-

wiedliwość” (Ps 11,7). **Sprawiedliwość – uczciwość – przyzwoitość w Piśmie Świętym**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJPII 2014, 256 [1] s., bibliogr., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: Katedra Teologii Biblijnej, seria: Biblijne Wezwania do Rozwijania Kultury 5, ISBN 978-83-7438-391-2.

W tynieckiej serii, podejmującej tematykę biblijnej antropologii, ukazuje się kolejny tom przybliżający tym razem znaczenie i rozumienie słowa „sprawiedliwość” w księgach biblijnych. Aktualność tego tematu, w kontekście współczesnych wyzwań społecznych, nie pozostawia żadnych wątpliwości co do ukazanej w ten sposób refleksji nad Bożym Objawieniem (*Wprowadzenie*, s. 7). Schemat prezentacji problematyki jest klasyczny i tym samym przejrzysty. Autor przechodzi przez poszczególne części Starego i Nowego Testamentu, omawiając obecne w księgach wezwanie do sprawiedliwości i potępienie nieprawości. Na baczniejszą uwagę zasługują rozdziały poświęcone sprawiedliwości, jako podstawowemu przymiotowi Boga (s. 11–42), i człowiekowi sprawiedliwemu, który pozostaje Jego wiernym sługą (s. 42–92).

Disciplina arcani w chrześcijaństwie = poz. 37.

24. HESCHEL Abraham Joshua, **Prorocy**, tłum. Albert Gorzkowski,

Kraków: „Esprit” 2014, 810 [6] s., indeks, ISBN 978-83-61989-85-1.

Tyt. oryg.: *The Prophets*.

Prawdziwym wydarzeniem w polskiej bibliistyce można nazwać publikację klasycznej pozycji o literaturze prorockiej autorstwa A.J. Heschela. Książka znanego już w Polsce wybitnego rabina, którego korzenie sięgają naszego kraju, jest czymś więcej niż prezentacją głównych postaci prorockich Starego Testamentu. To bardziej dojrzała refleksja nad rolą spełnianą przez proroków, która nie skończyła się wraz z kresem czasów biblijnych. Refleksja ta bazuje na fundamentalnych tematach poruszanych przez Bożych posłańców, ale idzie o wiele dalej, zastanawiając nad naturą natchnienia prorockiego na tle kultur ościennych i ukazując oryginalność postaci prorockich jako uczestniczących w wrażliwości Boga na ludzkie problemy. Choć obszerność publikacji może wystraszyć czytelnika, to podjęty trud lektury zostaje sownie wynagrodzony głębszym rozumieniem ponadczasowego przesłania Bożych posłańców.

25. JASIŃSKI Andrzej Sebastian OFM, **Komentarz do Księgi proroka Ezechiela. Rozdziały 31–39**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 348 s., bibliogr., streszcz. ang., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Polska Biblioteka Teologiczna 143, ISBN 978-83-63950-41-5.

W serii „Opolska Biblioteka Teologiczna” ukazał się kolejny, czwarty już, tom obszernego komentarza do Księgi Ezechiela. Tym razem A.S. Jasiński OFM podejmuje się wyjaśnienia Ez 31–39, w których znajdują się ważne fragmenty dotyczące: zapowiedzi odnowy Izraela poprzez działalność Boga jako pasterza (Ez 34), zawarcia odnowionego przymierza o charakterze bardziej uwewnętrznionym (Ez 36), wskrzeszenia narodu do życia w symbolicznej scenie ożywionych kości (Ez 37) i definitywną rozprawę z wrogami narodu wybranego (Ez 38–39). Autor posługuje się metodą wypracowaną już w poprzednich tomach komentarza: wyjaśnienia kolejnych wersetów, bazując na tekście hebrajskim z uwzględnieniem tradycji LXX.

26. KARCZEWSKI Marek, **Szatan w Apokalipsie św. Jana**, Olsztyn: Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 2013, 122 s., bibliogr., streszcz. niem., wł., ISBN 978-83-7299-844-6.

Opracowanie M. Karczewskiego, olsztyńskiego egzegety, dotyczące szatana w księdze Apokalipsy dobrze wpisuje się zarówno w ciąg dotychczasowych jego publikacji, jak również w kontekst szerszego zainteresowania tematyką demonologiczną – tak w księgach biblijnych, jak i w innych naukach teologicznych. Cechą wyróżniającą książkę jest przede wszystkim szczegółowa analiza tekstów Apoka-

lipsy, które mówią bezpośrednio o szatanie (rozdział I). Następnie autor, w ujęciu bardziej teologicznym, omawia tożsamość kusiciela (rozdział II), jego imperium (rozdział III) i ostateczny upadek (rozdział IV). Szczególnie cenne jest jednak podjęcie tematu sposobów walki Kościoła z szatanem (rozdział V). Warto zauważyć wykorzystanie najnowszych opracowań dotyczących Apokalipsy, co nadaje książce charakteru nowatorskiego na gruncie rodzimej bibliistyki.

27. KOŁAKOWSKA-PRZYBYŁEK Zuzanna, **Władza Boga nad krainą umarłych w Starym Testamencie oraz w literaturze okresu Drugiej Świątyni**, Pelplin: „Bernardinum” 2014, 427 s., bibliogr., streszcz. ang., seria: *Biblica et Judaica* 3, ISBN 978-83-7823-347-3.

Wraz z publikacją doktoratu Z. Kołakowskiej-Przybyłek polska bibliistyka otrzymuje ważne opracowanie monograficzne w temacie Bożego władania nad sferą egzystencji człowieka po śmierci. Zestawienie tekstów źródłowych dla tej tematyki zostało w sposób przejrzysty określone zarówno dla Starego Testamentu (część I), jak i dla literatury Drugiej Świątyni (część II). Autorka poprzedziła prezentację tekstów – wielu z nich mało znanych – precyzyjną analizą terminologiczną słów używanych na określenie tego tajemniczego stanu człowieka po śmierci (s. 25–80), jak i w obszarze semantycz-

nym różnych aspektów władania Boga nad krainą umarłych (s. 81–180). Pewnym mankamentem natury technicznej jest umieszczenie zestawienia skrótów i obszernej bibliografii (s. 365–410) przed zakończeniem dysertacji (s. 411–427), co nie ujmuje w żadnym wypadku wartości merytorycznej omawianej publikacji.

28. KRAWCZYK Roman, **Biblia – źródło kultury**, Siedlce: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny 2014, 294 s., bibliogr., streszcz. ang., ISBN 978-83-62447-12-1.

W nurcie badań interdyscyplinarnych nad wpływem tekstów biblijnych na kształtowanie się kultur najnowsza publikacja ks. R. Krawczyka zwraca na baczniejszą uwagę. Łączy ona w sobie z jednej strony ukazanie podstawowych informacji o księgach biblijnych, gdy chodzi o ich powstawanie, tłumaczenie na języki: grecki i łaciński, oraz relację do literatury pozabiblijnej w postaci apokryfów. Z drugiej strony autor nakreśla szeroką perspektywę różnorodnej obecności tekstów i motywów biblijnych w Koranie, w literaturze powszechnej i polskiej, w sztuce, w filmie i w tradycjach ludowych. Zagadnienia te, zasygnalizowane w sposób zwięzły i syntetyczny, złożyły się na cenny podręcznik do dalszych pogłębionych badań w oparciu o podaną literaturę do poszczególnych zagadnień.

29. LANGKAMMER Hugolin Helmut OFM, **Komentarz do Ewangelii wg św. Łukasza i Ewangelii wg św. Jana**, Poznań: „Pallotinum” 2014, 511 [2] s., bibliogr., seria: Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia. Nowy Testament 1.2, ISBN 978-83-7014-737-2.

W nowej serii polskich komentarzy do Pisma Świętego biblijstka wzbogaca się o kolejny tom w serii „Komentarza teologiczno-pastoralnego do Biblii Tysiąclecia”, która została zapoczątkowana w ramach obchodu złotego jubileuszu tego tłumaczenia. Podstawą dla egzegezy i komentarza jest tekst piątego wydania Biblii Tysiąclecia, opatrzone syntetycznym wstępem historyczno-teologicznym do Ewangelii według św. Łukasza (s. 5–17) i do Ewangelii według św. Jana (s. 263–279). Godnym podkreślenia jest pastoralne nachylenie omawianego komentarza, co przejawia się w graficznym, kolorowym wyszczególnieniu omawianego tekstu, w odróżnieniu od otaczającego go komentarza. Pomimo wyraźnego celu duszpasterskiego, autor nie rezygnuje z fachowych uwag egzegetycznych, natury filologicznej czy retorycznej, ukazując jednocześnie możliwość ich zastosowania w kerygmatyce. Do książki dołączony jest wybór komentarzy szczególnie konsultowanych przez autora, co nadaje jej charakteru popularnonaukowego o wysokiej wartości merytorycznej.

30. MUSSNER Franz, **Maryja, Matka Jezusa w Nowym Testamencie**, tłum. Józef Aszyk, wpraw. kard. Joseph Ratzinger, przedm. do wyd. pol. Waldemar Chrostowski, Kraków: „Salwator” 2014, 126 [1] s., ISBN 978-83-7580-398-3.

Polska mariologia biblijna może się cieszyć niezwykle aktualną publikacją F. Mussnera, która, choć minęło już ponad 20 lat od wydania jej niemieckiego oryginału, pozostaje ważnym punktem odniesienia w odczytaniu biblijnych źródeł kultu maryjnego w Kościele. Autor omawia wpięty w sposób ogólny księgi Nowego Testamentu, gdzie pojawia się postać Matki Mesjasza (rozdz. I), aby następnie podjąć w szczegółowej analizie podstawowe teksty dla kultu maryjnego (rozdz. II). Nowością jest z pewnością podjęcie kwestii wiary Maryi w świetle Listu do Rzymian (rozdz. III), a następnie ukazanie szerokiego biblijnego tła perykopy o Zwiastowaniu (rozdz. IV) i prorockiego charakteru *Magnificat* (rozdz. V). Całości opracowania dopełnia analiza Księgi Apokalipsy 12 – w ukazanym znaku Niewiasty obleczonej w słońce i smoka (rozdz. VI). Wnioski z tak przedstawionych badań poprowadziły autora do radykalnego stwierdzenia, które znajduje się w zakończeniu publikacji: z tekstów Nowego Testamentu wynika żydowskość Maryi. Zarówno wstęp do książki, jak i przedmowa do polskiego wydania, stanowią doskonałą rekomendację

dla czytelnika zainteresowanego osobą Maryi w Nowym Testamencie.

31. Pismo Święte Starego Testamentu, t. 3, cz. 1: **Księga Jozuego. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz – ekskursy**, red. Mirosław S. Wróbel, oprac. Józef Błażej Łach, Poznań: „Pallottinum” 2013, 480 s., bibliogr., indeks, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, ISBN 978-83-7014-727-3.

Renomowana już seria komentarzy do ksiąg Starego Testamentu otrzymuje kolejny tom, tym razem do Księgi Jozuego. Tym samym zostaje wypełniona istotna luka w polskiej bibliistyce, która dotychczas mogła się jedynie poszczycić tekstem komentarza S. Gacka (*Księga Jozuego*, Tuchów 1993). Publikacja J.B. Łacha zasługuje na szczególną uwagę nie tylko ze względu na rzeczowy i dobrze udokumentowany komentarz do poszczególnych perykop, uwzględniający najnowszą światową literaturę przedmiotu. Tekst komentujący kolejne wersety jest m.in. poprzedzony obszernym wstępem historyczno-krytycznym (s. 57–144), w którym autor podjął się przedstawienia skomplikowanego procesu redakcji Księgi Jozuego, umieszczając go w tle historyczno-kulturowym biblijnego Izraela. W ekskursach umieszczonych na końcu publikacji autor poszerzył w sposób syntetyczny ukazane zagadnienia i zaproponował perspektywy do dalszych

badani. Zamieszczona w części wstępnej obszerna bibliografia dotycząca Księgi Jozuego (s. 13–48) czyni z komentarza rzeszowskiego biblisty bardzo przydatne narzędzie do zgłębiania tej niełatwej księgi w różnych obszarach naukowych i pastoralnych.

32. POPLAWSKI Emil, Frazemy z biblijnymi nazwami osobowymi w gwarach polskich, Kraków: „Libron” 2014, 288 [1] s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ros., ISBN 978-83-64275-63-0.

Publikacja stanowi nieco zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej obronionej w 2012 r. w Instytucie Języka Polskiego PAN. Wartość badań prezentowanych przez autora wyraziła się w zebraniu funkcjonujących wciąż jeszcze frazemów z biblijnymi nazwami osobowymi, które są obecne w gwarach polskich. Ich systematyzacja, oparta o prowadzone już badania nad frazeologią w gwarach, oraz klasyfikacja według związków frazeologicznych umożliwiła autorowi rzetelną analizę materiału i czytelną prezentację. Książka stanowi w ten sposób bezcenny i unikatowy zbiór, utrwalający zakorzenienie się postaci biblijnych w najgłębszych pokładach językowych i społecznych naszego kraju. Odzwierciedla tym samym stan inkulturacji treści biblijnych w gwarach polskich.

33. Poznając Biblię, cz. 8: Trudne karty Biblii (1), red. Piotr Łabu-

da, wstęp bp Andrzej Jeż, Tarnów: „Biblos” 2013, 128 s., bibliogr., ISBN 978-83-7793-150-9.

Treść: JEŻ Andrzej bp, Słowo Biskupa Tarnowskiego, s. 7–8; ŁANO-SZKA Mirosław, Księga Wyjścia, s. 9–57; ŁABUDA Piotr, Początek działalności Jezusa, s. 59–91; GŁUCHOWSKI Robert, Świadkowie Słowa w Judei i Samarii (Dz 6–8), s. 93–125; BEDNARZ Michał, Czytanie Biblii nie jest trudne... Na co zwrócić uwagę?, s. 127–188; Bibliografia wybrana do poszczególnych bloków tematycznych, s. 189–192.

34. PRZYBOREK Piotr, **Szabat Jezusa w świetle Ewangelii według świętego Łukasza**, Pelplin: „Bernardinum” 2014, 128 s., il., bibliogr., ISBN 978-83-7823-290-2.

Monografia P. Przyborka, dotycząca dnia szabat u przeżywanego przez Jezusa w świetle Ewangelii wg św. Łukasza, stanowi ważne wydarzenie dla polskiej biblistyki. Autor podjął się analizy wszystkich fragmentów, w których ewangelista opisuje działalność Jezusa w dniu świątecznym (Łk 4,16-30.31-44; 6,1-11; 13,10-17; 14,1-6; 23,56). Działalność Jezusa opisana w tych fragmentach, poza ostatnią wzmianką – o spoczynku Jezusa w grobie w dzień szabat, dotyczy Jego nauczania i powiązanego z głoszonym orędziem uzdrawiania. Mając na uwadze ogromną rolę, jaką spełnia szabat w Prawie Mojżeszowym, jak również

zarzuty przeciwników Jezusa, że łamał On to prawo, analizowane teksty niosą ze sobą fundamentalne przesłanie o tożsamości Tego, który ogłosił się Panem szabat u (Łk 6,5). Wnioski wprowadzane przez autora z przeprowadzonych analiz są, zdaniem recenzentów, dojrzałe i twórcze, pobudzając do refleksji nad nauczaniem Jezusa o szabat u. Godnym zauważenia jest również szata graficzna publikacji, w której każdy z rozdziałów rozpoczyna się ilustracją danej sceny ewangelicznej, jak również sposób prezentacji tekstu, opatrzonego dodatkowymi objaśnieniami kontekstu historyczno-kulturowego poszczególnych perykop.

35. RZEPKA Marcin, **Konfesyjność przekładu. Kulturowa historia kurdyjskich tłumaczeń Biblii**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJPII 2013, 201 [4] s., il., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-7438-363-9.

Publikacja M. Rzepki, krakowskiego slawisty i orientalisty, bardzo owocnie wypełnia przestrzeń interdyscyplinarną, dotyczącą wzajemnych odniesień tekstu Pisma Świętego, jego przekładów i kontekstu historycznego Kościołów i wspólnot chrześcijańskiego Bliskiego Wschodu. Autor nie tylko zadał sobie trud odtworzenia historii powstawania dziewiętnastowiecznych przekładów Biblii na język Kurdów, ale przybliży polskiemu czytelnikowi ginący na naszych oczach starożytny świat chrześcijańskiego Wschodu, ist-

niejący w jego szczątkowych formach. Choć zasadniczym tematem opracowania jest misyjna działalność wspólnot protestanckich wśród ludności kurdyjskiej, oparta u swych korzeni na tworzeniu przekładów ksiąg biblijnych, to jednocześnie praca M. Rzepki stanowi kopalnię wiedzy prowadzącej do lepszego poznania i zrozumienia obecnej dramatycznej sytuacji, w jakiej znajdują się Kurdowie.

UGLORZ Manfred, **Bóg i człowiek. Powołanie i przeznaczenie człowieka w refleksji teologicznej apostoła Pawła** = poz. 116.

36. WOJCIESKI Jarosław, **Od szabat do niedzieli. Studium historyczne, egzegetyczne i teologiczne**, wstęp Krzysztof Siwek, Warszawa: „Verbum” 2014, 341 s., bibliogr., streszcz. ang., seria: Lingua Sacra. Monografie 4, ISBN 978-83-7192-480-4.

W powstającej serii wydawniczej monografii biblijnych „Lingua Sacra” ukazuje się kolejny tom, tym ra-

zem poświęcony wzajemnym relacjom i odniesieniom szabat i niedzieli. Oryginalność metody podjętej przez J. Wojcieszkiego, kapłana archidiecezji warszawskiej, wyraża się na trzech poziomach analizy problematyki dnia świętego, które stanowią zarazem kolejne rozdziały publikacji. Pierwszym poziomem jest paralelnie ukazana historia szabat i niedzieli: od strony genezy, terminologii, rozwoju na różnych etapach dziejów Starego i Nowego Testamentu, w judaizmie hellenistycznym i rabinicznym oraz u Ojców Kościoła. Drugim poziomem opracowania jest egzegeza ważniejszych tekstów dotyczących szabat i niedzieli zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. Wreszcie trzecim poziomem jest teologia szabat i niedzieli w aspekcie kontynuacji i dyskontynuacji, ze szczególnym uwzględnieniem podejścia Ojców Kościoła i treści dokumentów Kościoła pierwszych wieków. Pozostaje życzyć dalszego rozwoju serii na tak dobrym poziomie publikacji.

Patrologia

37. **Disciplina arcani w chrześcijaństwie**, red. Wojciech Gajewski, Bogusław Górka, Kraków: Wydaw. WAM 2015, 184 s., ISBN 978-83-277-0183-1.

Treść: GAJEWSKI Wojciech, GÓRKA Bogusław, Wstęp, s. 7–8; GÓRKA Bogusław, Strategia wtajemniczenia w Kościele pierwotnym na przykładzie Mt 13,3-23, s. 9–26; GAJEWSKI Wojciech, Disciplina arca-

ni w 1 Kor 2,1-2, s. 27–39; WOJCIECHOWSKI Michał, „Ja ci objaśnię tajemnicę” (Ap 17,7). Język sekretny w Apokalipsie?, s. 41–52; MYSZOR Wincenty, Ezoteryzm chrześcijański gnostyków, s. 53–64; TORBUS Sławomir, Krytyka wybranych sekretnych tradycji gnostyckich w *Adversus haereses* Ireneusza z Lyonu, s. 65–74; ŁUCARZ Stanisław, Disciplina arcani w *Kobiercach* Klemensa Aleksandryjskiego, s. 75–91; MATEJA Leszek, Obowiązek sekretu w pismach Tertuliana, s. 93–102; LESZCZYŃSKI Rafał Marcin, Disciplina arcani w dziełach Orygenesusa, s. 103–124; ŻUREK Antoni, Disciplina arcani w nauczaniu i praktyce duszpasterskiej św. Ambrożego, s. 125–141; DYBOWSKA Ewa, Disciplina arcani w *Ćwiczeniach duchownych* św. Ignacego Loyoli, s. 143–157; HORNIK Paulina, Sekretne język pism Jana od Krzyża, s. 159–167; SKRZYPCZAK Robert, Disciplina arcani w doświadczeniu *Drogi Neokatechumenalnej*, s. 169–184.

38. EPIFANIUSZ z Salaminy, **Panarion. Herezje 1–33. Tekst grecki i polski**, tłum. i wstęp Marek Gilski, oprac. tekstu greckiego i komentarz polski Arkadiusz Baron, Kraków: Wydaw. Naukowe UPP II 2015, 567 s., bibliogr., ISBN 978-83-7438-417-9.

Tekst równol. gr., pol.

Epifaniusz z Salaminy jest autorem największego dzieła starożytnej herezjografii, zawierającego opis 80 here-

zji. Prezentowana publikacja stanowi pierwszą część (są trzy części i siedem tomów), na którą składają się dwa tomy i obejmujące 33 herezje. Grecka nazwa występująca w tytule, tj. *panarion*, oznacza skrzynkę, kosz na chleb, a także apteczkę zawierającą lekarstwa pomagające w leczeniu ukąszeń. Biskup bowiem porównuje sekty i herezje do trujących substancji, a sekciarzy i heretyków nazywa jadowitymi węzami, stąd pragnie udzielić swoim czytelnikom odpowiedniej pomocy, czyli przekazać prawdziwą wiedzę teologiczną oraz pouczenia dotyczące wielu innych dziedzin codziennego życia. Słynne dzieło Epifaniusza powstało w latach 373/374–377/378.

39. JAROSIEWICZ Andrzej, **Eucharystia w dogmatycznych dziełach św. Ambrożego i św. Augustyna. Szkice patrystyczne**, wstęp Marian Rusecki, Lublin: „Polihymnia” 2014, 164 s., bibliogr., seria: Sakramenty w Dogmatycznych Źródłach, ISBN 978-83-7847-161-5.

Autor w trzech rozdziałach w sposób syntetyczny przedstawił nauczanie św. Ambrożego i św. Augustyna na temat Eucharystii. Pierwszy rozdział ma charakter przygotowujący czytelnika dla zrozumienia misterium tego sakramentu. Przedstawia bowiem kontekst tradycji żydowskiej, liturgii synagogałnej i modlitwy arcykapłańskiej Chrystusa. W drugim rozdziale autor skupił się na ukazaniu kształtowania się

pneumatologii w świetle polemiki antyariańskiej, istotnej dla dogmatycznych ujęć Eucharystii. Trzeci rozdział zawiera sformułowanie definicji Eucharystii w oparciu o nauczanie obu wielkich biskupów.

40. **Karmię was tym, czym sam żyję. Ojcowie Kościoła komentują niedzielne czytania biblijne, rok B**, oprac. Marek Starowieyski, wyd. 4 przerobione i powiększone, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 598 s., seria: Ojcowie Żywi 21, ISBN 978-83-277-0041-4.

Niniejszy tom jest kontynuacją publikacji o tym samym tytule, bowiem poprzedni tom (Kraków 2013) odnosił się do czytań roku A, obecny natomiast zawiera również teksty Ojców Kościoła komentujące czytania na rok B. Autor we *Wstępie* zaznacza, że zasady stanowiące o wyborze tekstów przedstawił w pierwszym tomie i dlatego w niniejszym wydaniu ich nie powtarza. Należy jednak zaznaczyć, że zasadnicza różnica w odniesieniu do poprzednich trzech wydań polega na opatrzeniu antologiami tekstów wszystkich trzech czytań niedzielnych.

41. STAROWIEYSKI Marek, **Zapytaj zwierząt, pouczą, czyli opowiadania wczesnochrześcijańskich pisarzy o zwierzętach**, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 474 s., seria: Ojcowie Żywi 20, ISBN 978-83-7767-067-5.

Tom zawiera teksty odnoszące się do zwierząt, o których przeróżne idee i myśli przekazują: Stary i Nowy Testament, apokryfy Starego i Nowego Testamentu, literatura o męczeństwie, literatura monastyczna Wschodu i Zachodu, poezja zachodnia i wschodnia oraz pisarze wczesnochrześcijańscy. Wybór tekstów poprzedza *Wstęp* (s. 23–54), sygnalizujący tematyczną zawartość poszczególnych rozdziałów, zakończony bibliografią.

42. TUREK Waldemar, **Między dwiema duszami. Św. Augustyn w relacjach z najbliższymi**, tłum. Dorota Swat, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2014, 123 s., bibliogr., ISBN 978-83-63012-43-4.

Tyt. oryg.: *Tra due anime. La relazione interpersonali in Sant'Agostino*.

Książka nie jest rozprawą naukową, lecz stanowi przemyślenia autora, oparte na fragmentach *Wyznań* św. Augustyna i ukazujące jego relacje z najbliższymi mu osobami. Są nimi: Monika, Patrycjusz, Bezimienna, Adeodat i Ambroży. W siedmiu rozdziałach W. Turek dokonuje psychologiczno-duchowej analizy zachowań, jakie łączyły te osoby i św. Augustyna.

43. TYMOTEUSZ I, **Listy I–VIII**, tł., oprac. tekstu syryjskiego i wstęp Jan Żelazny, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2015, 130 [1] s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-7438-417-9.

Tekst syr., pol.

Tymoteusz zmarł w 823 r., będąc od 780 r. patriarchą Bagdadu. Był znany jako tłumacz Arystotelesa, dokonał rewizji tekstu Pisma Świętego oraz komentował dzieła Grzegorza z Nazjanzu. Był aktywny w kwestiach organizacyjnych Kościoła, m.in. przeniósł na stałe siedzibę patriarchy do Bagdadu. Znano 200 listów Tymoteusza, do naszych czasów zachowało się jedynie 59. Niniejsze wydanie jest wyborem 8 jego listów, które redaktor opublikował w języku oryginalnym w zapisie *serto* (s. 31–65), a następnie w tłumaczeniu na język polski (s. 67–128).

44. WILLIAMS A.N., **Boski zmysł. Intelpekt w teologii patrystycznej**, tłum. Wiesław Dawidowski, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 312 s., bibliogr., indeks, seria: *Myśl Teologiczna* 82, ISBN 978-83-277-0112-1.

Tyt. oryg.: *The Divine Sense. The Intellect in Patristic Theology*.

Autorka, analizując teksty wybranych Ojców Kościoła, zwraca uwagę na rolę rozumu, a więc funkcję poznawczą człowieka. Ścisłej tak to określa: „W teologii patrystycznej funkcja intelektu, służąca artykułowaniu podobieństwa człowieka do Boga, oraz środki, dzięki którym jesteśmy w stanie wzrastać ku Bogu, pozwalały na eksplorację kluczowych tematów teologii dogmatycznej i spekulacyjnej. Równocześnie pozwalały one na dyskusję wokół takich zagadnień ascetycznych, jak chociażby rozumowe porządkowanie naszych zmysłów” (s. 8). W pięciu rozdziałach A.N. Williams pochyła się nad przekazem Ojców Apostolskich, Klemensa, Orygenesza, Grzegorza z Nazjanzu i Grzegorza z Nyssy, Augustyna oraz pism monastycznych.

Historia Kościoła. Hagiografia. Biografie, pamiętniki i wspomnienia

1. Historia Kościoła

45. DOLA Kazimierz, **Magdaleni w Nysie 1716–1810**, Opole: Red. Wydaw. WT UO, Wydaw. i Drukarnia Świętego Krzyża 2014, 194 [2] s., il., bibliogr., indeksy, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria:

Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 83, ISBN 978-83-63950-43-9, 978-83-7342-428-9.

Klasztor św. Józefa Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty był jedynym żeńskim klasztorem w księżco-biskupiej Nysie do czasów sekularyzacji w 1810 r. Na terenie histo-

rycznej diecezji wrocławskiej funkcjonowały 4 klasztory magdalenek, z których tylko klasztor w Lubaniu (leżący wówczas w Górnych Łużycach) przetrwał czas sekularyzacji. Dotychczas o nyskich magdalenkach nie ukazała się jeszcze publikacja książkowa, co też stanowi wielką zasługę ks. prof. Doli, który dokonał ogromnej kwerendy źródeł w Archiwach Państwowych we Wrocławiu i w Opolu, poddając lekturze 116 jednostek archiwalnych oraz archiwalia przechowywane w Archiwum Archidiecezjalnym we Wrocławiu.

W rozdziale I omówiono początki zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty założonego już w XIII w. oraz krótko scharakteryzowano 4 klasztory na Śląsku w: Nowogrodzcu (1247 r.), Szprotawie (1289 r.), Lubaniu (1320 r.) i Nysie (1716 r.). W rozdziale II omówiono początki nyskiego klasztoru oraz jego kolejne siedziby. W kolejnych rozdziałach przedstawiony został konwent i zarząd, podano charakterystyce źródła utrzymania, warunki życia w konwencie oraz praktyki religijne spełniane przez siostry. Właściwy dyskurs książki kończy opis kasaty klasztoru w 1810 r. W aneksie opublikowano biogramy nyskich magdalenek, *Sztambuch* – kronikę nyskiego konwentu z 1722–1723 r., podano szczegółowy zestaw cytowanych źródeł i opracowań oraz indeksy i wykaz zamieszczonych ilustracji.

46. DOLA Kazimierz, **Res sacra miser. Studia z dziejów dobroczynności i opieki społecznej. Wybór tekstów wydanych przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego z okazji 80. rocznicy urodzin Autora**, red. Franciszek Wolnik, wstęp bp Andrzej Czaja, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 546 s., bibliogr., indeksy, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 84, ISBN 978-83-63950-47-7.

Z okazji 80. urodzin ks. prof. Kazimierza Doli, wytrawnego badacza dziejów kościelnych Śląska oraz chrześcijańskiej *Caritas*, ukazała się książka jubileuszowa, w której zebrano najważniejsze publikacje profesora poświęcone działalności dobroczynnej Kościoła. Redaktor pozycji – ks. prof. Franciszek Wolnik, dokonał zbiorczej syntezy najważniejszych tekstów jubilat, które stopniowo ukazywały się jako artykuły czy też samodzielne publikacje w ciągu całej działalności naukowej ks. Doli jako wykładowcy w Wyższym Seminarium Duchownym Śląska Opolskiego (od 1960 r.) i jako profesora na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego (od 1994 r.). W taki sposób placówka naukowa wyraziła niejako wdzięczność za pracę naukowo-dydaktyczną.

Właściwy dyskurs publikacji poprzedza część I: słowo wstępne bpa Andrzeja Czaj, tekst wprowadzający bpa Jana Kopca (*W poszukiwaniu de-*

finicji ubóstwa i charytatywnej odpowiedzialności, s. 9–18) oraz wykaz publikacji jubilatka za lata 2000–2014 (s. 19–30; wcześniejszy wykaz ukazał się w książce jubileuszowej w 1999 r.). Kolejno występujące teksty zgrupowano w dalszych dwóch częściach: cz. II, *Działalność dobroczynna i społeczna Kościoła w Polsce* (s. 33–153); cz. III, *Działalność dobroczynna i społeczna Kościoła na Śląsku* (s. 157–521). W części II zebrano teksty mówiące o formach świadczenia miłosierdzia w średniowiecznej Europie, szpitalach średniowiecznych w Polsce pod zarządem kościelnym oraz działalności charytatywnej Kościoła w Polsce od średniowiecza do końca okresu zaborów, publikowanej w kolejnych częściach *Historii Kościoła w Polsce* pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego z 1974 r. Część III, najbardziej obszerna, zawiera w sumie 17 różnych tekstów dotyczących historii szpitalnictwa, opieki społecznej i zdrowotnej, działalności dobroczynnej na Śląsku oraz badań źródłowych z powyższej tematyki. Część IV stanowią indeksy: osobowe (s. 525–531) i nazw geograficznych (s. 533–543).

47. Dziedzictwo Kresów. Nauka i edukacja, red. Irena Kozimala, Anna Królikowska, Beata Topij-Stempińska, Kraków: Akademia „Ignatianum”, Wydaw. WAM 2013, 295 s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-7614-163-3 („Ignatianum”), 978-83-277-0072-8 (WAM).

Treść: Wprowadzenie, s. 7–8; **Część I: Nauka:** FALKOWSKA Joanna, Euzebiusza Czerkawskiego działalność na rzecz oświaty galicyjskiej, s. 11–28; STANKIEWICZ-KOPEĆ Monika, Z dziejów dziewiętnastowiecznego Lwowa: Jan Julian Szczepański (1796–1869) – zapomniany lwowski nauczyciel, wydawca, tłumacz i poeta, s. 29–51; WĘDZINA Dariusz, Szkoły średnie Wileńskiego Okręgu Naukowego jako obszar badawczy losów Polski i Polaków pod zaborami, s. 53–63; ZIELIŃSKI Miłosz Janusz, Wielkie Księstwo Litewskie w białoruskich podręcznikach historycznych a białoruska tożsamość narodowa w polityce władz Republiki, s. 65–78; **Część II: Edukacja:** GRZEBIEŃ Ludwik, TOPIJ-STEMPIŃSKA Beata, Jezuiści w Smoleńsku 1611–1654, s. 81–108; KOSZEWSKA Wanda, „Liceum Krzemienieckie człowiekiem stoi”. Służba Polsce i narodowi polskiemu dra Marka Piekarskiego w latach 1922–1927, s. 109–160; IWANOWSKA Bożena, Rola Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w życiu społecznym Kresów Wschodnich w latach 1927–1939 (na przykładzie pow. baranowickiego na Nowogródczyźnie), s. 161–203; KOZIMALA Irena, Koła Przyjaciół Harcerstwa w Okręgu Lwowskim Związku Harcerstwa Polskiego, s. 205–228; ANTONCHYK Viktorija, Polskie środowisko muzyczne Wilna w pierwszej połowie XIX wieku, s. 229–238; STUKUS Kata-

rzyna, Polskie dziecięce zespoły pieśni i tańca działające w Wilnie, s. 239–250; Bibliografia, s. 251–271; Indeks osobowy, s. 273–290; Indeks nazw geograficznych, s. 291–295.

48. GŁĄB-SOŁTYSIAK Anna, **Sodalicje mariańskie w diecezji śląskiej (katowickiej) w latach 1925–1939**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2013, 388 s., XII s. tabl. il. kolor., bibliogr., indeksy, tab., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 79, ISBN 978-83-63950-11-8, 978-83-7342-365-7.

Zaprezentowana w książce problematyka dotyczy powstania, rozwoju i organizacji sodalicii mariańskich funkcjonujących w okresie międzywojennym na terenie diecezji katowickiej w latach 1925–1939. Autorka na pierwszych stronach książki krótko scharakteryzowała proces powstania diecezji katowickiej i główne aspekty programów duszpasterskich, jej pierwszych ordynariuszy oraz genezę i rozwój sodalicii mariańskich na świecie i na ziemiach polskich. Właściwą część pracy stanowi opis początków sodalicii mariańskich na terytorium diecezji katowickiej oraz struktury diecezjalnego ustroju sodalicyjnego. Podano także dane statystyczne, dające pogląd na dynamikę rozwoju stowarzyszenia. Ostatni rozdział opisuje różne formy aktywności sodalicii mariańskich w diecezji: działalność formacyjną, po-

bożnościową, misyjną, charytatywną, wychowawczą i kulturalną.

49. KLEBOWICZ Grzegorz, **Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV–XVI wieku**, Lublin: TN KUL 2013, 658 [3] s., bibliogr., indeksy, mapy, streszcz. ang., tab., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Ośrodka Badań nad Geografią Historyczną Kościoła w Polsce 12, ISBN 978-83-7306-650-2.

Niniejsza pozycja stanowi owoc badań historii początków i stabilizacji organizacji parafialnej w diecezji przemyskiej, której początki datowane są na XIV w., po przyłączeniu ziem czerwonoruskich do Królestwa Polskiego. Diecezja była najmniejszą w polskim Kościele, a także charakteryzowała się wielkim zróżnicowaniem pod względem geograficznym, osadniczym, własnościowym, etnicznym i konfesyjnym. Autor postawił sobie za cel uchwycenie początków istnienia każdej z parafii. W pięciu rozdziałach opisał sytuację ziem nad Sanem i górnym Dniestrem od początków istnienia chrześcijaństwa do czasu utworzenia przemyskiej diecezji łacińskiej, przedstawił początki funkcjonowania parafii łacińskich i administracji diecezjalnej oraz przebieg ruchu fundacyjnego parafii w diecezji. W ostatnim rozdziale przedstawiono rozwój instytucji przyparafialnych: szkolnic-

stwa, szpitalnictwa, bractw i stowarzyszeń religijnych, prebend ołtarzowych i świątyń nieparafialnych.

LITAK Eliza, **Pamięć a tożsamość. Rzymskokatolickie, greckokatolickie i prawosławne wspólnoty w południowo-wschodniej Polsce** = poz. 112.

NITKIEWICZ Krzysztof bp, **Katolickie Kościoły Wschodnie. Kompendium prawa** = poz. 113.

50. PIELA Michał SDS, **Księżę Kardynał dr Adolf Johannes Bertram jako Przewodniczący Konferencji Episkopatu Niemiec (Fuldajskiej Konferencji Biskupów) w latach 1920–1945**, cz. 1: **Do końca istnienia Republiki Weimarskiej**, Wrocław: „Tum” 2013, 320 s., indeks, streszcz. niem., Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu: Katedra Historii Kościoła na Śląsku, seria: Silesia Sacra 1, ISBN 978-83-7454-239-5.

W badaniach nad historią Kościoła w Niemczech w pierwszej połowie XX w. ważne miejsce zajmuje osoba kard. Adolfa Bertrama, biskupa (archidiecezji wrocławskiej w latach 1914–1945 i przewodniczącego Fuldajskiej Konferencji Biskupów, tzw. Konferencji Pruskiej (od 1920 r.), która od 1933 r. wraz z Konferencją Biskupów we Fryzyndze (tzw. Konferencja Bawarska) gromadziła się wspólnie jako episkopat niemiecki. Kard. Bertram od

1920 r., jako nastraszony wiekiem biskup, przewodził gremium biskupów z diecezji pruskich, a od 1933 r. gremium Episkopatu Niemiec. Ks. dr hab. Michał Piel SDS, profesor nadzwyczajny PWT we Wrocławiu i kierownik Katedry Historii Kościoła na Śląsku na tymże wydziale, przedstawia kardynała nie tyle jako duszpasterza, ale jako męża stanu, osobę stojącą honorowo na czele Kościoła w Prusach i od 1933 r. na czele Kościoła katolickiego w Niemczech. Analizowana pierwsza część składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy z nich prezentuje historyograficzny dorobek dotyczący kard. Bertrama. W dalszych rozdziałach autor przedstawia hildesheimski okres jego życia oraz okres posługi biskupiej w diecezji wrocławskiej pod koniec epoki Cesarstwa Niemieckiego (1914–1918). Najobszerniejszą częścią książki jest rozdział poświęcony Bertramowi jako przewodniczącemu Fuldajskiej Konferencji Biskupów w okresie Republiki Weimarskiej (1920–1933). Autor dogłębnie przyjrzał się stosunkowi kardynała oraz biskupów niemieckich względem doktryn sprzecznych z nauczaniem Kościoła: socjalizmu i faszyzmu. Całość książki wieńczy niemieckojęzyczne streszczenie oraz indeks osób. Brak zestawienia bibliograficzne go sugeruje, że autor zamierza go zamieścić w drugiej części książki.

51. **Relacje „ad limina Apostolorum” z diecezji wrocławskiej z lat**

1589–1943. Edycja tekstów źródłowych, red. bp Jan Kopiec, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 713 s., indeks, streszcz. niem., wł., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Opolska Biblioteka Teologiczna 139, ISBN 978-83-63950-20-0.

Śląska historiografia została wzbogacona o bardzo ważną publikację, będącą opublikowaniem relacji *ad limina Apostolorum* biskupów wrocławskich do końca II wojny światowej. Ks. bp prof. Jan Kopiec w latach 1984–1985, jako stypendysta w rzymskiej *Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica et Archivistica*, zetknął się po raz pierwszy z przechowywanymi w archiwach watykańskich relacjami śląskich biskupów. W czasie wieloletnich badań naukowych doskonalił swój warsztat pracy i – jak sam wspominał – tę publikację pragnął wydać jako pozycję źródłową, wzbogacającą wiedzę o wydarzeniach z historii Kościoła w okresie nowożytnym. Przełomowym jest tutaj 1589 r. i pozostawiona w archiwach watykańskich korespondencja dotycząca pierwszej wrocławskiej wizytacji, chociaż wypełnionej przez biskupa poprzez swoich przedstawicieli.

Na wstęp do edycji tekstów składa się wprowadzanie autora, w którym opisuje potrydencką praktykę składania relacji o stanie diecezji do Kongregacji Soboru czy późniejszej Kongregacji Konsystorialnej, przebieg wizyty *ad limina Apostolorum* oraz wymogi i zasady, jakie trzeba było wyka-

zać w zredagowaniu relacji. W sumie autor zebrał i wydał 33 relacje biskupie. Dodatkowo opublikowana została korespondencja dotycząca samej wizytacji, powodów nieobecności biskupa, niezbędne uzupełnienia czy też poświadczenie nawiedzenia bazylik rzymskich. Pierwszy, pełny opis relacji pochodzi z 1603 r. Ostatnia relacja, którą zamieszczono w publikacji, pochodzi z 1943 r. Postać każdego z biskupów autor przybliży w krótkiej charakterystyce. Całość uzupełniają aneksy w postaci 5 dokumentów Magisterium Kościoła dotyczących obowiązku składania przez biskupów diecezjalnych regularnych wizyt w Rzymie i sposobie sporządzania pisemnych relacji oraz indeksy miejscowości w formie konkordancji polskich, niemieckich i łacińskich nazw.

52. Studia z dziejów Prószkowa, red. Andrzej Hanich, Opole – Nowa Ruda: Wydaw. „Maria”; Prószków: Parafia Rzymskokatolicka św. Jerzego 2014, 271 [1] s., [2] s. tabl., il. (w tym kolor.), ISBN 978-83-64868-12-2.

Treść: Wstęp, s. 5–6; PASZKOWSKA Aleksandra, Z dziejów Borów Niemodlińskich wokół Prószkowa, s. 7–73; HANICH Andrzej, Duszpasterstwo a język ojczysty mieszkańców Śląska Opolskiego przed 1945 rokiem, ze szczególnym uwzględnieniem parafii dekanatu prószkowskiego, w świetle niemieckich kościelnych schematyzmów wrocławskich, s. 75–

113; HANICH Andrzej, Kościół katolicki na Śląsku Opolskim w latach 1945–1946, ze szczególnym uwzględnieniem parafii w dekanacie prószkowskim, s. 115–192; HANICH Andrzej, Przyczynek do dziejów duchowieństwa ziemi prószkowskiej, s. 193–247; BAJNO Dariusz, Troska o zabezpieczenie i należyty stan techniczny zabytkowego kościoła parafialnego św. Jerzego w Prószkowie, s. 249–265; OGIOLDA Krzysztof, Skarby kulinarne pomagają uratować skarb historyczny (wywiad z ks. A. Hanichem), s. 267–271; Aneks zdjęciowy, s. 273–274.

53. WEREDA Dorota, **Unicka diecezja włodzimiersko-brzeska (część brzeska) w XVIII wieku**, Siedlce: Pracownia Wydawnicza WH UPH 2014, 238 s., [2] k. tabl. złoż., il. kolor., bibliogr., Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, ISBN 978-83-64415-12-8.

Monografia przedstawia stan unickiej diecezji włodzimiersko-brzeskiej w jej północnej, brzeskiej części (nazywanej potocznie „diecezją brzeską”) w 100 lat po wprowadzeniu unii kościelnej. Okres badawczy rozciąga się na lata 1720–1795. Autorka w pięciu rozdziałach prezentuje struktury parafialne i dekanalne oficjalatu brzeskiego oraz jej władze i instytucje centralne w XVIII w. Następnie charakteryzuje materialne podstawy funkcjonowania parafii. Ostatnie dwa rozdziały poświę-

cone są duchowieństwu i ich rodzinom oraz wiernym i instytucjom cerkiewnym (bractwom, szpitalom i szkołom). W rozbudowanym aneksie zaprezentowano niepełne – jak sama autorka przyznaje – wykazy duchownych, kolatorów oraz wezwań parafii ww. okręgu kościelnego w XVIII w.

WIECZOREK Agnieszka, **Zgromadzenie Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo na terenie Rzeczypospolitej od połowy XVII do początku XIX wieku** = poz. 183.

2. Hagiografia

54. **Błogosławiona Matka Zofia Czeska. Prekursorka integralnego wychowania dzieci i młodzieży**, red. Jan Machniak, Renata Gąsior, wstęp kard. Stanisław Dziwisz, Kraków: Wydaw. św. Stanisława BM 2014, 178 s., [44] s. tabl. il. kolor., ISBN 978-83-7422-590-8.

Treść: Słowo Metropolity Krakowskiego kard. Stanisława Dziwisza, s. 7–8; NIEMIEC Jan, Homilia wygłoszona w kościele św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Krakowie podczas Mszy świętej na rozpoczęcie konferencji naukowej, s. 9–14; TYBUROWSKI Krzysztof, Bóg jako główny wychowawca w starochrześcijańskiej wizji wychowania, s. 15–24; GĄSIOR Renata, Dzieło kształcenia i wychowania dziewcząt w myśli i działalności Matki Zofii Czeskiej, s. 25–77;

MACHNIAK Jan, Maryjny wymiar wychowania integralnego w charyzmacie Matki Zofii Czeskiej, s. 78–106; OLEARCZYK Teresa, Psychologiczne aspekty wychowania w charyzmacie Matki Zofii Czeskiej, s. 107–119; PRZYBYLSKA Renata, O niektórych cechach języka „Ustaw Domu Panieńskiego” Matki Zofii Czeskiej, s. 120–129; OLSZEWSKI Adam, Próba rekonstrukcji pojęcia „wolnej woli” na podstawie spuścizny piśmienniczej Matki Zofii Czeskiej, s. 130–151; AMATO Angelo, Homilia podczas beatyfikacji bł. Zofii Maciejowskiej Czeskiej (1584–1650) i bł. Małgorzaty Łucji Szewczyk (1828–1905), s. 152–158; FOKCIŃSKI Hieronim, Dziękczynienie za beatyfikację, s. 159–163; TURK Bogusław, Dziękczynienie za beatyfikację Matki Zofii Czeskiej, która całe swoje życie poświęciła formowaniu i edukacji dzieci i młodzieży, s. 164–167; DZIWIŚ Stanisław kard., Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny w świątyni, s. 168–173; Bibliografia, s. 174–178.

55. CRUZ Joan Carroll, **Niezniszczalni. Historie świętych, których ciała nie uległy zepsuciu**, tłum. Edyta Stępkowska, Kraków: „Esprit” 2014, 379 [1] s., il., bibliogr., ISBN 978-83-63621-80-3.

Tyt. oryg.: The Incorruptibles.

Na przestrzeni dziejów odnotowano setki przypadków świętych, których ciała po śmierci zostały zachowane

w cudowny sposób. Dziesiątki z nich do dziś możemy oglądać w poświęconych im sanktuariach. Autorka opisuje kilkadziesiąt takich przykładów, należących do najciekawszych i najbardziej wymownych. Korzystając z wiedzy wielu osób duchownych, świadków, pracowników sanktuariów i wszelkich dostępnych źródeł, autorka napisała książkę, jakiej dotąd nie było.

J.C. Cruz szczególnie podkreśla w swej książce różnicę pomiędzy ciałami w sposób cudowny niezniszczalnymi a tymi zachowanymi przypadkowo bądź celowo, np. w procesie balsamowania. Posługując się faktami naukowymi z dziedziny biologii, autorka uzasadnia prawdziwość fenomenu, jakim jest cudowne zachowanie ludzkiego ciała. W książce znajdujemy m.in. historie: św. Rity, św. Charbela, św. Klary, św. Katarzyny ze Sieny, św. Róży z Limy, św. Teresy z Ávila, św. Franciszka Ksawerego, św. Stanisława Kostki, św. Jana od Krzyża, św. Jana Vianney’a, św. Bernadetty Soubirous oraz wielu innych świętych i błogosławionych.

56. LIS Artur, **Homo literatus. Studia poświęcone Wincentemu Kadłubkowi w 250. rocznicę beatyfikacji**, Lublin – Stalowa Wola: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2014, 621 s., bibliogr., ISBN 978-83-61307-93-8.

Mistrz Wincenty Kadłubek był niezwykle postacią, w której ży-

ciu i dziełach znalazło odbicie szereg prądów i tendencji znamienne dla historii polskiej kultury duchowej. Wincenty to kronikarz – twórca aktualnej przez wieki wizji dziejów kraju, to główny polski przedstawiciel tzw. „renesansu XII w.,” to wszechstronny na swoje czasy uczoney, myśliciel polityczny, znawca prawa i utalentowany pisarz.

Książka Artura Lisa ukazuje bogactwo zjawisk związanych z biografią oraz kultem Wincentego Kadłubka. Praca została podzielona na pięć części. Pierwsza zawiera artykuły dotyczące życia Mistrza Wincentego. W tej części opisane jest jego życie w świetle współczesnych badań, dyskusje wokół pochodzenia Wincentego, studia zagraniczne, wybór na biskupstwo krakowskie i rezygnację z tego urzędu, a także sprawozdania z konferencji naukowych poświęconych bł. Wincentemu Kadłubkowi. Drugi rozdział, zatytułowany *Dzieło*, zbiera artykuły dotyczące dzieła Wincentego – *Kroniki Polskiej*. Autor analizuje m.in. myśl polityczno-prawną Mistrza Wincentego, zawarte w *Kronice Polskiej* myśli i aforyzmy, opisuje spór Bolesława II Śmiałego z biskupem Stanisławem, męczeństwo św. Stanisława, model władcy w średniowiecznej Polsce. Kolejna część, pt. *Kult*, zawiera artykuły dotyczące kultu błogosławionego. Opisano w tym rozdziale zachowane dokumenty dawne w postępowaniu kanonizacyjnym. Czwarta część,

Homo literatus, stanowi przedruk dokumentów średniowiecznych związanych z życiem i działalnością kancelaryjną Mistrza Wincentego.

Na końcu publikacji został umieszczony obszerny drogowskaz bibliograficzny, którego celem jest nie tylko zebranie i uporządkowanie literatury, ale także zachęta dla przyszłych badaczy do rozwijania i pogłębiania dalszych studiów.

57. ŁOBOS Jerzy, **Nie lękajcie się być świętymi. Polskie drogi do świętości**, Rzeszów: „Bonus Liber” 2014, 300 s., bibliogr., ISBN 978-83-64519-27-7.

Z okazji kanonizacji papieża Jana Pawła II (27 kwietnia 2014 r.) Ośrodek Formacji Społecznej Katolickiego Stowarzyszenia *Civitas Christiana* wydał niniejszą publikację. Zasadniczym jej celem jest wspomnienie najważniejszych chwil, które dzięki Opatrzności Bożej mogliśmy przeżywać w czasie pontyfikatu Jana Pawła II, i przypomnienie tego, co do nas mówił, przed czym przestrzegał i o co prosił. W publikacji znajdujemy wybrane fragmenty przemówień Jana Pawła II wygłoszonych podczas pielgrzymowania do Ojczyzny, ale także panoramę świętych i błogosławionych, pochodzących z narodu polskiego.

58. ŁUBA Paulina, **Wizja i służba. Św. Karol w świetle najstarszej biografii**, Mikołów: Dom General-

ny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza; Katowice: Drukarnia Archidiecezjalna 2014, 128 s., bibliogr., ISBN 978-83-75-93-211-9.

Książka przedstawia biografię św. Karola Boromeusza, biskupa Mediolanu w latach 1564–1584. Praca oparta jest o żywot św. Karola napisany przez Bascapé – wieloletniego sekretarza arcybiskupa, naocznego świadka jego życia, a po śmierci również postulatora w procesie kanonizacyjnym. Historycy zwykli określać Karola Boromeusza jako wielkiego reformatora Kościoła, stawiając go jako wzór biskupa potrydenckiego. Kolejne rozdziały opisują sytuację Kościoła w Europie w XVI w., kierunki działalności Karola Boromeusza oraz jego cechy osobowe.

59. NIEDUŻAK Andrzej, **Ksiądz Jerzy Popiełuszko. W drodze do świętości**, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2014, 208 s., il. kolor., bibliogr., ISBN 978-83-257-0795-8.

Książka zawiera życiorys ks. Jerzego Popiełuszki, analizuje jego nauczanie społeczne, opisuje jego prześladowanie i męczeństwo, beatyfikację, cuda i łaski uzyskane za wstawieniem ks. Jerzego. Kolejno w pracy zamieszczono: ostatnie rozważanie różańcowe ks. Jerzego Popiełuszki, kalendarium jego życia, modlitwy za wstawiennictwem bł. ks. Jerzego Po-

piełuszki oraz wybrane dokumenty o życiu ks. Jerzego oraz galerię zdjęć z jego życia.

Publikacja ukazuje nie tylko życie, działalność i męczeńską śmierć ks. Jerzego Popiełuszki, lecz także związek tej ofiary z historią męczeństwa i męczenników. Jest próbą ukazania wpływu społecznego nauczania ks. Jerzego na polskie społeczeństwo. Stanowi ona pogłębione studium historyczne i socjologiczne, mające na celu umiejscowienie ofiary ks. Jerzego w kontekście zbawienia, tzw. Bożego planu zbawienia w historii ludzkości.

60. PRZYŁUCKA Regina, **Święci choć młodzi**, Kraków: Wydaw. Światło-Życie 2014, 439 s., il., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-7535-151-4.

Praca przedstawia młodych świętych, często mało znanych. Ewangeliczne ziarno wrzucone w urodzajną ziemię ich życia, jeszcze nie skamieniała i zachwaszczoną grzechem, zaowocowało świętością. Przykładem swego życia zachęcają do naśladowania, a modlitwami – upraszają nam świętość. Przedstawione są tu dzieci i osoby młode, do 18. roku życia, chociaż ze względu na brak dokładnych danych o życiu tych osób, granica wiekowa nie zawsze jest ściśle zachowana. Informacje o błogosławionych i świętych umieszczone są chronologicznie: od pierwszych wieków chrześcijaństwa, poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, aż po czasy najnowsze.

61. RONCALLI Marco, **Papież Jan Świąty**, tłum. Wiesław Dzieża, przedm. abp Loris F. Capovilla, Pelplin: „Bernardinum” 2014, 181 [3] s., bibliogr., ISBN 978-83-7823-367-1.

Tyt. oryg.: Papa Giovanni. Il Santo.

Książka jest biografią papieża św. Jana XXIII napisaną przez bratanika. Wprowadza czytelnika w rzeczywistość Kościoła smaganego wydarzeniami, które wstrząsnęły całym ówczesnym światem. Ukazuje równocześnie historię „dobrego papieża Jana”, którego Bóg postawił w wielu miejscach i sytuacjach, gdzie należało bronić człowieka, wiary i Kościoła. Jego wyniesienie na ołtarze jest uznaniem tej drogi do świętości, którą podjął już jako kleryk i przez całe życie pieczołowicie realizował, a przy tym stawiał sobie coraz to wyższe wymagania.

62. **Świąty pośród świętych. Wyniesieni na ołtarze przez Jana Pawła II. Nasi patroni każdego dnia**, Kielce: „Jedność” 2014, 752 s., il. kolor., indeks, ISBN 978-83-7660-987-4.

Publikacja prezentuje sylwetki osób całkowicie zaangażowanych w realizację swojego chrześcijańskiego powołania – w tym wyniesionych do chwały ołtarzy za pontyfikatu Jana Pawła II. Ten papież w trakcie swego pontyfikatu kanonizował lub beatyfikował prawie dwa tysiące osób – przedstawicieli niemal wszystkich kontynentów, narodów, stanów i zawodów, wśród których 163 osoby to Polacy: 9 świętych i 154

błogosławionych. Książka przedstawia biogramy świętych czczonych w kolejne dni kalendarzowe.

63. TOBIN Greg, **Dobry papież. Jak został świętym i odnowił Kościół. Jan XXIII i Sobór Watykański II**, tłum. Jakub Kołacz, Kraków: „M” 2014, 296 s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-7595-745-7.

Tyt. oryg.: The God Pope: The Making of a Saint and the Remaking of the Church – The Story of John XXIII and Vatican II.

Papieża Jana XIII powszechnie nazywano „dobrym Papieżem” już za życia, a szczególnie po jego śmierci, która nastąpiła 3 czerwca 1963 r. Książka jest jego biografią. Autor opowiada historię Jana XIII, zaczynając od okresu jego ubogiego dzieciństwa w Bergamo, przez wspaniałą posługę nuncjusza apostolskiego w ogarniętej wojną Europie, aż po zaskakujące wyniesienie na stolicę św. Piotra. Ukazuje go jako duchowego ojca współczesnego Kościoła oraz wyjaśnia, dlaczego „dobry Papież” i „jego” Sobór wciąż mają tak duże znaczenie dla współczesnego katolicyzmu. Praca podzielona jest na trzy części, opisujące kolejne etapy życia papieża: pierwsza zatytułowana została *Kapłan i protektor*, druga – *Dusza papieża*, natomiast trzecia – *Ojciec Soboru*.

3. Biografie, pamiętniki i wspomnienia

64. ENGLISCH Andreas, **Uzdrowiciel. Cuda świętego Jana Pawła II**, tłum. Paulina Filippi-Lechowska, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 319 [1] s., [16] s. tabl., il. kolor., indeks, ISBN 978-83-277-0171-8.

Tyt. oryg.: Der Wunderpapst Johannes Paul II.

Odzyskanie wzroku przez księdza z rzymskiego kościoła *Santa Maria dei Monti*, uzdrowienie w meksykańskim Zacatecas chłopca chorego na białaczkę i przypadek powrotu do zdrowia całkowicie sparaliżowanego chłopca z uszkodzeniem mózgu, który wyzdrowiał dzień po pielgrzymce Jana Pawła II na wyspę Saint Lucia na Karaibach w 1986 r. – to tylko niektóre z uzdrowień, opisanych w formie rozmów z osobami, które dzięki modlitwie Ojca Świętego wróciły do zdrowia. Wydarczenia te, mające miejsce jeszcze za życia papieża, dokumentuje w niniejszej książce A. Englisch, niemiecki korespondent w Watykanie, który przez dwadzieścia lat, towarzysząc Janowi Pawłowi w jego podróżach po świecie, zbierał informacje i przyglądał się nadzwyczajnym zjawiskom.

65. HIMITIAN Evangelina, **Franciszek. Papież ludzi**, tłum. Magdalen Pabisiak, Kraków: Wydaw. Literackie 2014, 334 [5] s., il., bibliogr., ISBN 978-83-08-05350-8.

Tyt. oryg.: Francisco. El Papa de la gente.

Franciszek. Papież ludzi to znakomita biografia Ojca Świętego pióra uznanej argentyńskiej dziennikarki dziennika „La Nación”, prywatnie córki jednego z najbliższych przyjaciół Franciszka. Lektura książki stawia przed oczyma czytelnika papieża o osobowości reformatora, urzekającego swą prostotą, otwartością i bezpośredniością. Autorka, opowiadając o papieżu, zapoznaje jednocześnie czytelnika z mniej znanymi faktami z życia kard. Bergoglio, na które składają się historie ludzi ocalonych przez niego w czasach politycznej zawieruchy w Argentynie, jego sukcesy jako mediatora między władzą a społeczeństwem, a także bezgraniczne oddanie przyjaciołom z najgorszych slumsów Buenos Aires oraz bezinteresowna dobroć.

66. **Kardynał Adam Stefan Sapięha 1867–1951. Książę niezłomny. Materiały z sesji zorganizowanej przez Uniwersytet Jagielloński, Polską Akademię Umiejętności i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w dniu 26 marca 2012, w 100-lecie konsekracji i ingresu Adama Stefana Sapięhy**, red. Jacek Urban, Kraków: Polska Akademia Umiejętności 2014, 192 s., [10] s. tabl., il., indeks, ISBN 978-83-7676-182-4.

Treść: BIAŁAS Andrzej, Otwarcie sesji, s. 7–8; NIEDBAŁA Żaneta, Środowisko rodzinne a postawa życio-

wa kardynała Adama Stefana Sapiehy, s. 9–20; PROKOP Krzysztof Rafał, Rzymska konsekracja Adama Stefana Sapiehy i linia jego sukcesji święceń biskupich, s. 21–46; PIECH Stanisław Ludwik, Kraków księcia biskupa Adama Stefana Sapiehy, s. 47–56; URBAN Jacek, Adam Stefan – duszpasterz i dostojnik Kościoła, s. 57–65; SĘDŁAK Marlena, Rola abp. Adama Stefana Sapiehy w staraniach o beatyfikację królowej Jadwigi Andegawęńskiej, s. 67–94; RONIQUIER Jerzy, Rada Główna Opiekuńcza i jej współpraca z metropolitą krakowskim Adamem Sapiehą w ramach działalności pomocowej i charytatywnej w czasie okupacji niemieckiej w Polsce (1939–1945), s. 95–108; KAJZAR Paweł, Drogi życiowe Adama Stefana Sapiehy i Józefa Piłsudskiego – podobieństwa i różnice, s. 109–125; PERKOWSKA Urszula, Związki księdza profesora Władysława Chotkowskiego z biskupem krakowskim Adamem Stefanem Sapiehą, s. 127–137; CHAJKO Grzegorz, Adam Stefan Sapieha w dokumentach Archiwum Lwowskiej Kurii Metropolitalnej w Krakowie (Archiwum im. abp. Eugeniusza Baziaka), s. 139–151; ZAWADZKI Roman Maria, *Księga sapieżyńska* – dzieło niedokończony, s. 153–160; KOŚCIOŁEK Delfina, Teki Sapieżyńskie – spuścizna po Kardynale Adamie Stefanie Sapieże, s. 161–165; ZABORSKA Karola Lidia, *Liber actionum* arcybiskupa Adama Stefana Sapiehy, s. 167–175;

Indeks osób, s. 177–186; Notki biograficzne autorów artykułów, s. 187–189; Spis rycin, s. 191–192.

67. **Książka profesor Waldemar Chrostowski. Laureat Nagrody Ratzingera (2014)**, red. Barbara Strzałkowska, Warszawa: Stowarzyszenie Biblistów Polskich 2014, 632 [1] s., ISBN 978-83-7821-099-3.

W niniejszej książce zostały zebrane i wyszczególnione najważniejsze nurty dorobku naukowo-dydaktycznego oraz działalności naukowej i pastoralnej ks. prof. W. Chrostowskiego. Bogactwo tego dorobku, na który składają się: artykuły naukowe, redagowanie monumentalnych biblijnych serii wydawniczych oraz encyklopedii i słowników, a także liczne publikacje o charakterze popularnonaukowym, zamieszczone w książkach i czasopiśmie, ukazują następujące rozdziały książki: *Bibliografia publikacji ks. prof. W. Chrostowskiego w układzie chronologicznym (1966–2014)*, s. 39–256; *Bibliografia publikacji ks. prof. W. Chrostowskiego w układzie rzeczowym*, s. 257–470; *Działalność dydaktyczno-naukowa ks. prof. W. Chrostowskiego*, s. 471–508; *Recenzje wniosków i projektów badawczych oraz badania statutowe*, s. 508–510; *Konferencje, prelekcje, referaty i wykłady*, s. 510–598; *Serie wydawnicze założone i redagowane przez ks. prof. W. Chrostowskiego*, s. 599–608; *Organizacja sympozjów teologicznych „Kościół a Żydzi i juda-*

izm”, s. 608–615; *Działalność pastoralna ks. prof. W. Chrostowskiego (wybór)*, s. 616–633.

68. Las Katyński 1943. Przewidywania artykułów z gazet i czasopism z 1943 r. z opisami ekshumacji oficerów polskich w Katyniu oraz sytuacji Polaków na emigracji i wywiezionych na wschód po odkryciu zbrodni katyńskiej, red. Barbara Tarkowska, Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Zbroja” 2014, 463 s., bibliogr., fot., ISBN 978-83-63164-48-5.

Książka *Las Katyński 1943* zawiera odpisy artykułów z różnych gazet i czasopism wydawanych w II kwartale 1943 r. w kilku miastach w Polsce i za granicą, w których drukowano wiadomości o masowych grobach polskich oficerów w Katyniu koło Smoleńska i ekshumacji, prowadzonej pod zarządzeniem wojskowych władz niemieckich, a także zamieszczano listy z nazwiskami rozpoznawanych oficerów i fotografie z miejsca ekshumacji oraz podawano informacje o sytuacji Polaków na emigracji i wywiezionych na wschód po odkryciu zbrodni katyńskiej. W książce zamieszczono ponadto trzy unikalne publikacje źródłowe: „Biuletyn Armii Krajowej” nr 15 i 16 z 1943 r., „Broszurę Katyń” z 1943 r. i fragment niemieckiego czasopisma propagandowego „Signal” nr 12 z 1943 r., będący przetłumaczonym na język polski odpisem z dwutygodnika

wydawanego w Berlinie w języku francuskim.

69. Represje wobec osób duchownych i zakonnych na terenie woj. krakowskiego 1944–1975. Leksykon biograficzny, t. 1, red. Józef Marecki, Kraków: Wydaw. WAM, Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 2014, 415 [1] s., bibliogr., indeks, tab., seria: Kościół w Okowach, ISBN 978-83-277-0051-3.

Niniejsza publikacja ma na celu przybliżenie zarówno sylwetek osób duchownych i zakonnych, jak i represji, którym ich poddano na terenie województwa krakowskiego w latach 1944–1975. W aneksie leksykonu zamieszczono wykaz parafii, wikariatów i placówek duszpasterskich oraz wspólnot zakonnych Kościoła rzymskokatolickiego w województwie krakowskim w latach 1944–1975, akty prawne służące do karania osób duchownych i zakonnych po II wojnie światowej oraz przeciętne wynagrodzenie w latach 1950–1975. Całość zamyka bibliografia oraz indeks osób i pseudonimów.

70. SECLER Bartłomiej, Książka Józef Tischner w środkach społecznego przekazu w Polsce w latach 1955–2000, Poznań: Wydaw. „Nauka i Innowacje” 2014, 212 s., bibliogr., streszcz. ang., ISBN 978-83-63795-92-4.

Składające się z pięciu rozdziałów (I. *Kościół katolicki wobec mediów i osób duchownych w środkach społecznego przekazu*; II. *Tischner jako publicysta i redaktor*; III. *Tischner jako autor i publicysta audycji radiowych*; IV. *Telewizyjna aktywność Tischnera*; V. *Tischner wobec środków społecznego przekazu*) studium B. Seclera stanowi próbę rekonstrukcji, analizy i oceny poglądów ks. J. Tischnera prezentowanych na łamach prasy oraz w audycjach radiowych i telewizyjnych

w latach 1955–2000. Poddana refleksji naukowej aktywność ks. Tischnera w środkach społecznego przekazu pozwoliła autorowi na zaprezentowanie w niniejszej pracy nie tylko poglądów krakowskiego filozofa na temat państwa, wolności, demokracji, dekomunizacji i rozliczeniu przeszłości, kultury, polskiego filmu, Kościoła i mediów, ale także na ukazanie fenomenu jego obecności w mediach, stanowiącym samym cenne uzupełnienie jego biografii.

Teologia fundamentalna

71. KULISZ Józef SJ, **Wiarą i kulturą miejscem ważnych pytań**, wstęp Wacław Oszejca SJ, Warszawa: „Rhetos” 2014, 188 [2] s., ISBN 978-83-89781-78-9.

Treść książki przedstawia zachodzące współcześnie relacje między wiarą a kulturą jako źródło ważnych pytań o egzystencjalną kondycję człowieka, jego przeznaczenia, przyszłości świata i religii chrześcijańskiej. Omawiane przez autora interakcje między wiarą a kulturą, pozostające pod wpływem postaw intelektualnych z przełomu XIX i XX w. (racjonalizm, agnostycyzm, scjentyzm), wyznaczają strukturę rozprawy: „W trzech częściach pracy ukazaliśmy nie tylko rozdział i brak głębszego dialogu między Ewangelią a kulturą, ale też dramat rozumu, który od czasów oświecenia zaczął poszuki-

wać fundamentu istnienia i ostatecznej prawdy w samym sobie” (s. 188). Choć tytuł książki zdaje się sugerować formułowanie „ważnych pytań”, sam autor nie stawia zasadniczo pytań wprost, poza dwoma, stanowiącymi tytuł jednej z części (*Quo vadis homo in tuis rebus gestis et gerendis*) oraz jednego z rozdziałów (*Zmierzch chrześcijaństwa?*). Ważne pytania pojawiają się *implicite* w kolejnych częściach książki w toku prezentacji i dialogu z poglądami różnych myślicieli i naukowców.

72. **Powracanie apologii**, red. Marek Skierkowski, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2013, 259 [2] s., ISBN 978-83-63012-34-2.

Treść: SKIERKOWSKI Marek, Wprowadzenie, s. 7–8; SKIERKOWSKI Marek, Narodziny apolo-

gii chrześcijańskiej, s. 9–38; SKIERKOWSKI Marek, *Wczesne apologie greckie*, s. 39–72; SKIERKOWSKI Marek, *Wczesne apologie łacińskie*, s. 73–96; ARTEMIUK Przemysław, *Josepha de Maistre'a apologia prymatu Biskupa Rzymu*, s. 97–120; ZIEMKIEWICZ Rafał A., *Jeszcze raz o politycznej poprawności*, s. 121–130; POSPIESZALSKI Jan, *Czy warto jeszcze porozmawiać*, s. 131–135; ARTEMIUK Przemysław, *Frossard, Messori, Weigel... czyli ekumeniczny Zachód otwiera oczy na apologię*, s. 137–154; ARTEMIUK Przemysław, *Apologia praktyczna po polsku*, s. 155–218; JAWORSKA Agnieszka, *Camino de Santiago – apologia wydeptana stopami*, s. 219–222; ARBATOWSKA Marta, *Edyty Stein apologia swojego narodu*, s. 223–225; SEWERYNIAK Henryk, *Powracanie apologii. Z kim, o co i jak trzeba dziś się zmagać w obronie chrześcijaństwa*, s. 227–259.

73. SKIERKOWSKI Marek, **Uczłowieczony Bóg. Chrystologia fundamentalna**, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2013, 510 s., streszcz. hisz., ISBN 978-83-63012-23-6.

Książka M. Skierkowskiego, kierownika Katedry Chrystologii Fundamentalnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, przedstawia postać, życie i dzieło Jezusa z Nazaretu z perspektywy teologii

fundamentalnej. Celem rozprawy jest uwiarygodnienie osoby i dzieła Jezusa Chrystusa – *Uczłowieczonego Boga*. Postawione we *Wstępie* trzy podstawowe pytania: „Co dzisiaj wiemy o życiu Jezusa z historycznego punktu widzenia? W jakim zakresie objawił On swoją tożsamość od momentu śmierci i zmartwychwstania? Jak rozumieć podstawową prawdę teologiczną, że Bóg stał się człowiekiem?” (s. 8) wskazują na szczegółowe problemy badawcze podjęte w rozprawie. Praca składa się z trzech części: I. *Specyfika źródeł*; II. *Historia i teologia w chrystologii*; III. *Tajemnica Jezusa historycznego*.

74. WERBICK Jürgen, **Wprowadzenie do epistemologii teologicznej**, tłum. Grzegorz Rawski, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 394 s., bibliogr., indeks, seria: *Myśl Teologiczna* 81, ISBN 978-83-7767-830-5.

Tyt. oryg.: *Einführung in die theologische Wissenschaftslehre*.

Książka J. Werbicka, emerytowanego profesora teologii fundamentalnej na Uniwersytecie w Monastyrze, podejmuje problematykę poznania w teologii, jego natury, oryginalności w kontekście współczesnych epistemologii, jak również różnych propozycji racjonalności w nauce poszerzonej w kontekście modernistycznego zawężenia. Zawarte w książce rozważania są próbą „jak najbardziej zrozumiałego ustalenia tego systematycznego związku, w którym poszukiwanie pewności

w ramach samej teologii wiąże się z innymi, naukowymi perspektywizacjami istotnymi dla zrozumienia świata i siebie” (s. 23). Autor poszukuje odpowiedzi na aktualne dziś i trudne pytania o możliwości racjonalnego uzasadnienia wyboru wiary, argumentacyjnego sprawdzania przekonań religijnych w teologii czy możliwości dotarcia do obiektywnej prawdy przez kogoś stojącego z zewnątrz, niez zaangażowanego obserwatora. Struktura książki obejmuje sześć rozdziałów: 1. *Nauka wiary?*; 2. *Wiara: opcja odpowiedzialna racjonalnie?*; 3. *Wyzwalająca prawda*; 4. *Teologia jako hermeneutyka*; 5. *Teologia i nauki*; 6. *Wierzyć i poznać*.

75. **Wiara – wiarygodność**, red. Damian Wąsek, wstęp Łukasz Kamiński, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II, Lublin: Stowarzyszenie Teologów Fundamentalnych w Polsce 2014, 243 [4] s., il., bibliogr. i streszcz. przy art., seria: Biblioteka Teologii Fundamentalnej 9, ISBN 978-83-7438-390-5.

Treść: KAMYKOWSKI Łukasz, Wstęp, s. 5–6; CUDA Jerzy, Hermeneutyczna refleksja nad wiarygodnością wiary (*ad extra – ad intra*), s. 7–15; ARTEMIUK Przemysław, W obronie

ortodoksji. Wiarygodność chrześcijaństwa w apologii Gilberta Keitha Chestertona, s. 17–48; KAUCHA Krzysztof, Wiarygodność i wiara w ujęciu lubelskiej szkoły teologii fundamentalnej, s. 49–85; SKIERKOWSKI Marek, Wiara i/a wiarygodność w ujęciu ośrodka warszawskiego, s. 87–102; ŻELAZNY Witold Jan, Rozświetlone oko wiary, s. 103–114; BORTO Paweł, Teoria i praktyka uwzględniania *sensus fidelium* przez Magisterium w czasach nowożytnych, s. 115–141; KITA Marek, Szanse i zagrożenia związane z uwzględnieniem *sensus fidelium* we współczesnej praktyce sprawowania Magisterium, s. 143–159; WĄSEK Damian, Wiarygodność „aktu niewiary” w przestrzeni dialogu nauka – religia. Stanowisko przedstawicieli Nowego Ateizmu, s. 161–174; HOŁDA Miłosz, Strategie apologetyczne wykorzystujące „epistemiczny autorytet nauki”, s. 175–194; ANDERWALD Andrzej, Wiarygodność aktu wiary w dialogu z neurobiologią – stanowiska ateistów, s. 195–215; MAZIARKA Tomasz, Wiarygodność antropologii chrześcijańskiej w kontekście neurobiologii. Philipa Claytona koncepcja emergentnego umysłu, s. 217–243.

Nauki o religiach

1. Religiologia

76. ATRAN Scott, **Ewolucyjny krajobraz religii**, tłum. Małgorzata Kolan, Kraków: „Nomos” 2013, 387 s., il., bibliogr., indeks, seria: *Classica Religiologica*, ISBN 978-83-7688-133-1.

Tyt. oryg.: *In Gods We Trust: The Evolutionary Landscape of Religion*.

Książka dotyczy ewolucyjnej interpretacji fenomenu religii. Autor na bazie danych uzyskanych z badań psychologicznych i obserwacji antropologicznych dąży do ponownego przeanalizowania ewolucyjnych teorii religii. Obrona przez autora perspektywa poznawcza jest „ujęciem biologiczno-naukowym skupionym na przyczynowej roli umysłu/mózgu w wytwarzaniu zachowania. Z tego punktu widzenia religia nie jest tożsą z doktryną, instytucjami, ani nawet wiarą. Religia powstaje jako efekt normalnego funkcjonowania ludzkiego umysłu, który stara się radzić sobie z wywołującymi emocje problemami ludzkiej egzystencji, takimi jak narodziny, starzenie się, śmierć, nieprzewidywalne katastrofy, czy miłość” (s. 7). Strukturę książki wyznaczają cztery powiązane ze sobą części: I. *Źródła ewolucyjne*; II. *Absurdalne formy zaangażowania*; III. *Rytualne pasje*; IV. *Teorie pomijające problem umysłu*.

77. INTROVIGNE Massimo, **Satanizm. Historia i mity**, tłum. Anna Gogolin, Kraków: Wydaw. św. Stanisława BM 2014, 613 [3] s., ISBN 978-83-7422-618-9.

Tyt. oryg.: *I satanisti. Storia, riti del satanismo*.

Książka prezentuje zjawisko satanizmu w perspektywie socjologii. Autor analizuje pochodzenie satanizmu, powiązania z innymi zjawiskami kulturowymi, charakterystyczne cechy, zasięg i możliwość rozwoju w przyszłości. Układ treści jest chronologiczny i obejmuje trzy okresy historyczne, w których jest możliwa periodyzacja rozwoju satanizmu. Okresy te wyznaczają strukturę książki: I. *Droga do piekieł. Korzenie satanizmu: wieki XVII i XVIII*; II. *Satanizm klasyczny, 1821–1870*; III. *Satanizm współczesny, 1952–2010*.

LITAK Eliza, **Pamięć a tożsamość. Rzymskokatolickie, greckokatolickie i prawosławne wspólnoty w południowo-wschodniej Polsce** = poz. 112.

78. TOKARSKA-BAKIR Joanna, **Wyzwolenie przez zmysły. Tybetańskie koncepcje soteriologiczne**, Toruń: Wydaw. Naukowe UMK 2014, 291 s., [8] s. tabl., il. kolor., bibliogr., indeks, streszcz. ang., seria: *Res Humanae*, ISBN 978-83-231-3074-1.

Książka zawiera analizę tybetańskich zwyczajów religijnych nazywanych „wyzwoleniami przez zmysły”. Celem podjętych analiz jest „polemika z Eliadowską tezą, iż praktyka religijna, na której opierają się wyzwolenia przez zmysły (mantra, modlitwa, pielgrzymka), stanowi «łatwiejszą» drogę do *sacrum*” (s. 14). Autorka, pracownik Instytutu Sławyistyki PAN, antropolog kultury i religioznawca, wychodzi od przedstawienia uniwersalnej, charakterystycznej dla religijności tybetańskich, idei soteriologicznej (rozdz. I). Zasadniczą część rozważań (rozdziały II–VI) stanowi omówienie pełnego cyklu soteriologicznego, rozpoczynające się od tzw. klepania pacierzy aż po religijne doświadczenie wyzwolenia przez zmysły.

79. **Wielkie księgi ludzkości**, red.

Anna Czajka, oprac. tekstów Magdalena Woźniewska-Działak, Warszawa: Wydaw. UKSW 2013, 317 s., indeks, ISBN 978-83-64181-25-2.

Tekst części. ang., niem.

Treść: CZAJKA Anna, Wstęp, s. 9–28; MEJOR Marek, „Słowo Buddy” – od słowa mówionego do słowa pisanego, s. 31–72; RELIGA Małgorzata, Kanoniczne Księgi Chin, s. 73–124; KUŚMIREK Anna, Księgi święte judaizmu, s. 125–150; PACHNIAK Katarzyna, Koran, hadisy i ich rola w islamie, s. 151–170; NOWAKOWSKA Monika, Kto mówi do kogo? Wielkie Księgi w tradycjach Indii,

s. 173–180; GAWLIKOWSKI Krzysztof, Różne formy konfucjanizmu, s. 181–191; KUŚMIREK Anna, Starożytny żydowski przekład Biblii hebrajskiej i ich status we wczesnym judaizmie, s. 193–205; PACHNIAK Katarzyna, Koran, hadisy i ich obecność w kulturze muzułmańskiej, s. 207–216; KUSCHEL Karl-Josef, Der Koran. Erfahrungen eines Christen mit einem umstrittenen Buch, s. 219–240; CUNICO Gerardo, Kant Reading the Bible. How a Classic Rationalist Philosopher Approached the Scriptures, s. 241–254; KUCZERA-CHACHULSKA Bernadetta, Norwid – Sołowjow. Kulturowa i filozoficzna lektura Biblii (rekonesans), s. 255–269; BAŁA Maciej, Paul Ricoeur czyta Biblię, s. 271–287; Streszczenia, s. 291–310; Indeks nazwisk, s. 311–317.

80. WITKO Krzysztof, **Przejście. Śladami paschalnej wiary po krajinie teologii**, Lublin: „Polihymnia” 2014, 184 [2] s., bibliogr., seria: Religie Świata – Świat Religii 14, ISBN 978-83-7847-141-7.

Książka jest teologiczną refleksją na temat paschalnej wiary jako „drogi otwierającej horyzont chrześcijańskiego przejścia od «koniecznej śmierci» do «nowego życia»” (s. 14) oraz jej pragmatycznych konsekwencji w życiu wyznawcy Zmartwychwstałego Pana. Struktura książki obejmuje siedem rozdziałów. W pierwszym zostało omówione doświadczenie wydarze-

nia misterium paschalnego Chrystusa jako podłoże dla wiary, kerygmy i refleksji chrześcijańskiej. Rozdział drugi przedstawia świadectwo żywej wiary i nadziei w świecie. Rozdziały trzeci i czwarty dotyczą fundamentalnej prawdy o godności człowieka i tajemnicy Boga. Rozdział piąty zawiera postulat teologicznego rozumienia wiary chrześcijańskiej oraz uznanie osobowego spotkania wierzącego z żywym Bogiem jako warunku wzrastania w wierze. Rozdział szósty stanowi prezentację teologii kerygmatycznej w ujęciu Jeana Danielou, natomiast rozdział siódmy jest krytycznym omówieniem zagrożeń liberalnego modernizmu i dogmatycznego integryzmu w świetle encykliki Jana Pawła II *Fides et ratio* oraz pism Emmanuela Mouniera.

2. Filozofia religii

81. DENNETT Daniel, PLANTINGA Alvin, **Nauka i religia. Czy można pogodzić?**, tłum. Michał Furman, Łukasz Kwiatek, Kraków: Copernicus Center Press 2014, 144 s., ISBN 978-83-7886-110-2.

Tyt. oryg.: Science and Religion: Are They Compatible?

Treść: HOHOL Mateusz, KWIA TEK Łukasz, Między konfliktem a integracją (Wstęp), s. 5–29; PLANTINGA Alvin, Nauka i religia. Gdzie naprawdę leży konflikt?, s. 31–67; DENNETT Daniel C., O prawdach, które nie sięgnęły celu, s. 69–88;

PLANTINGA Alvin, Superman kontra Bóg?, s. 89–96; DENNETT Daniel C., O nawykach wyobraźni i ich wpływie na niedowierzanie. W odpowiedzi Plantindze (esej drugi), s. 97–112; PLANTINGA Alvin, Naturalizm przeciwko nauce, s. 113–136; DENNETT Daniel C., Nie trzeba cudu, s. 137–142.

82. HOEFLER Christoph, **Augustynizm w filozofii Stanisława Kowalczyka**, Lublin: „Norbertinum” 2014, 204 s., bibliogr., streszcz. niem., ISBN 978-83-7222-524-5.

Zdaniem Christoph Hoeflera, ks. Stanisław Kowalczyk jest myślicielem, który poszukuje związku między współczesnym tomizmem a odradzającym się w myśli europejskiej augustynizmem. W przedstawianym studium autor omawia m.in. takie zagadnienia, jak: sytuacja polskiej i europejskiej myśli neoaugustyńskiej; Augustyńskie źródła filozofii S. Kowalczyka; interpretacja poznania religijnego u Johanna Hessena; elementy Augustyńskie w filozofii człowieka S. Kowalczyka.

83. HOŁDA Miłosz, **Teistyczne podstawy nauki. Epistemologiczne argumenty za istnieniem Boga**, Tarnów: „Biblos” 2014, 308 s., bibliogr., seria: Religioni et Litteris, ISBN 978-83-7793-197-4.

Monografia zawiera analizę argumentacji za istnieniem Boga określanych mianem epistemologicznych. Są

to m.in.: argument z istnienia świadomego podmiotu, z matematyczności przyrody jako przedmiotu poznania, z relacji między podmiotem a przedmiotem oraz z praktyki naukowej. Autor rozważa także miejsce wymienionych argumentów w teologii naturalnej uprawianej w kontekście nauki.

84. MRZYGLÓD Piotr, **Między „metafizyką absurdu” i „absurdem metafizyki”. Projekt dekonstrukcji metafizyki klasycznej w egzystencjalistycznej myśli Lwa Szestowa**, Wrocław: PWT 2014, 354 s., bibliogr., streszcz. ang., ros., Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, seria: Rozprawy Naukowe 99, ISBN 978-83-63642-20-4.

Myśl Lwa Szestowa została przedstawiona w kontekście dekonstrukcji klasycznej metafizyki, a także narodzin europejskiego „absurdalizmu”. Do mistrzów Szestowa autor zalicza Sørensa Kierkegaarda oraz Fiodora Dostojewskiego, zaś do następców – Alberta Camusa, Martina Heideggera i Jeana-Paula Sartre’a. Autor omawia następujące zagadnienia: dekonstrukcja metafizyki poznawania rzeczywistości oraz zasad myślenia; podstawowe odsłony dekonstrukcji klasycznej metafizyki; człowiek jako adresat i ukonkretnienie boskiego orędzia; świat jako przestrzeń absurdu dziejów.

85. **(Nie)konkluzywność dowodów na istnienie Boga**, red. Zofia

Sajdek, Dorota Bentke, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2013, 196 s., bibliogr. przy art., ISBN 978-83-7438-348-6.

Treść: Wprowadzenie, s. 5–8; GOMUŁKA Jakub, Dlaczego dowody na istnienie Boga nie są konkluzywne?, s. 9–36; PŁÓCIENNIK Michał, Tzw. dowód ontologiczny (*ratio Anselmi*) jako jedyny możliwy „dowód-Urgrund dowodów” na istnienie Boga i na istnienie człowieka / świata, s. 37–67; CZACHOR Katarzyna, Filozoficzna koncepcja Boga i religii w ujęciu G.W.F. Hegla. Oczywisty dowód na istnienie Boga czy potrzeba zwornika systemu?, s. 68–85; SZKOŁA Dawid, Wiara Lwa Szestowa. Pomiedzy nierozstrzygalnością istnienia Boga a pewnością zbawienia w filozofii tragedii, s. 86–104; MAGIEROWSKA Eleonora, Między *libido dominandi* a poszukiwaniem sensu. O potrzebie obecności mitu, s. 105–118; DRAŻKIEWICZ Kamil, Konieczność istnienia Boga wobec problemu czasu i stworzenia na podstawie *Przeszłości prawdy...* oraz *Materii, ducha i stworzenia* Hansa Jonasa, s. 119–135; JAKUBIEC Marek, O kilku dowodach i argumentach dotyczących istnienia Boga ufundowanych na twierdzeniach naukowych, s. 136–151; SAJDEK Zofia, BENTKE Dorota, „Na ile procent wierzysz w Boga?”. O zastosowaniu kategorii prawdopodobieństwa w filozofii religii, s. 152–170; WILCZEWSKA Sylwia, Argument za istnieniem

Boga w *Egzegezie* Philipa K. Dicka, s. 171–187.

86. OLESIK Marta, **Mieszczanin na górze Moria. Søren Kierkegaard, nowoczesny podmiot i osvajanie abstrakcji**, Warszawa: „Sic” 2014, 329 [1] s., bibliogr., ISBN 978-83-61967-75-0.

„Autorka nawiązuje do [zerwanego przez Kierkegaarda narzeczeństwa z Reginą Olsen] nie w celu biografizowania twórczości Kierkegaarda, lecz by pokazać, jak to osobiste doświadczenie kształtuje punkt widzenia na centralny problem nowoczesności – obiektywny proces alienacji jednostkowego podmiotu w stosunku do ogólności. (...) Paradoks – naczelną i najbardziej skandaliczną kategorię myśli Kierkegaarda – zostaje potraktowany jako systematyczna metoda filozoficzna i jednocześnie cierpliwie wdrażana praktyka życia codziennego” (s. 4 okładki).

87. SCHUMANN Andrew, **Logika Talmudu**, tłum. Roman Godlewski, Kraków: Copernicus Center Press 2015, 375 s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-7886-152-2.

„Książka odwołuje się do judaistycznego zrozumienia logiki codziennej. Autor rozważa w niej żydowską logikę z punktu widzenia filozofii analitycznej i logiki symbolicznej. Pokazuje, że filozoficzne i logiczne idee Talmudu są dziś naprawdę aktualne, w pewnym ujęciu zaś mogą odgrywać rolę popularnego wprowadzenia do czystej

pragmatyki i teorii masowo równoległego rozumowania” (s. 4 okładki).

88. TACIK Przemysław, **Wolność światła. Edmond Jabès i żydowska filozofia nowoczesności**, Kraków – Budapeszt: „Austeria” 2015, bibliogr., ISBN 97883-7866-142-2.

Monografia P. Tacika poświęcona jest myśli żydowskiego filozofa i poety Edmonda Jabès (1912–1991). Autor dodaje jednak: „Dzieło Jabès służyć będzie (...) za paradygmatyczny przykład relacji między judaizmem a myślą dwudziestego wieku. Nie należy ono ani do filozofii żydowskiej, ani do judaizmu adaptującego filozofię dla swoich potrzeb. Tworzy zupełnie osobną płaszczyznę, na której nowoczesne siły myślenia wykorzystują historyczny materiał tradycji żydowskiej” (s. 16–17). Autor przedstawia biografię Jabès, a także omawia jego ontologię, etykę, pojęcie mesjanizmu oraz refleksje na temat Zagłady i antysemityzmu.

89. **Teologia nauki**, red. Janusz Mączka, Piotr Urbańczyk, Kraków: Copernicus Center Press 2015, 407 s., bibliogr. przy art., ISBN 978-83-7886-161-4.

Treść: MĄCZKA Janusz, URBAŃCZYK Piotr, Wprowadzenie, s. 9–12; HELLER Michał, Wstęp do teologii nauki, s. 13–22; **Część pierwsza: Czym jest i czego dotyczy teologia nauki**: POLAK Paweł, Teologia nauki w perspektywie metodologicz-

nej, s. 25–56; MŚCISŁAWSKI Łukasz, Wartość kontyngencji, s. 57–73; DADACZYŃSKI Jerzy, O niektórych (możliwych) obszarach badań teologii nauki, s. 75–94; OLSZEWSKI Adam, Punkty styczności pomiędzy teologią a nauką, s. 95–108; JANUSZ Robert, Nauka i wiara – naturalne i nadprzyrodzone, s. 109–126; SZCZUREK Jan D., Teologia nauki. Poszukiwanie struktury, s. 127–142; **Część druga: Teologia nauki a naturalizm metodologiczny:** BOGAJAK Grzegorz, Naturalizm nauki a działanie Boga w świecie, s. 145–172; FIGAS-SKRZYPULEC Justyna, Drogi myśli od nauk przyrodniczych do teologii. Zapośredniczenia metafizyczne i epistemologiczne, s. 173–202; KWIATEK Łukasz, Wyzwania teologii z perspektywy nauk (neuro)biologicznych, s. 203–226; **Część trzecia: Teologia, nauka i filozofia klasyczna:** DEMBIŃSKI Bogdan, Pitagorejsko-platoński projekt teologii matematycznej, s. 229–246; RYCYK Dydak K. OFM, O podstawowym problemie wszelkiej teologii nauki w dwóch układach (Plotyn, Teodoryk z Chartres), s. 247–270; **Część czwarta: Szczegółowe zagadnienia teologii nauki:** SIEROTOWICZ Tadeusz, Od nauki do teologii, od teologii do Boga. Teologia nauki w myśli Vita Mancusa, s. 273–299; WOLAK Zbigniew, Jan Franciszek Drewnowski: teologia i nauka – teologia jako nauka, s. 301–326; URBAŃCZYK Piotr, Jan Paweł

II wobec wolności nauki, s. 327–351; MAZIARKA Tomasz, Duch ludzki – obraz Boga czy wiązka neuronów? W poszukiwaniu antropologii w kontekście emergentyzmu, s. 353–376; WOŹNIAK Robert J., Modele z nauk ścisłych we współczesnej teologii trynitarnej. Przyczynek do teo-ontologii relacji, s. 377–407.

90. ŻYCIŃSKI Józef abp, **Transcendencja i naturalizm**, Kraków: Copernicus Center Press 2014, 144 s., indeks, ISBN 978-83-7886-073-0.

Przedstawiana książka została wydana pośmiertnie. Opracowano ją na podstawie notatek do wykładu monograficznego *Teizm i naturalizm: granice racjonalności*. Prezentowana w pracy postawa J. Życińskiego została określona mianem naturalizmu teologicznego (M. Heller). Autor omawia m.in. następujące kwestie: kosmiczna perspektywa ewolucji człowieka; Bóg w ontycznej strukturze świata; Bóg interwencji, praw przyrody i projektów biologicznych; interpretacje immanencji Boga w przyrodzie; problem cierpienia i zła; obecność Boga w historii; piękno jako forma obecności Boga w świecie.

3. Psychologia religii

91. **Człowiek chory i umierający. Możliwości wsparcia i formy pomocy**, red. Józef Stala, wstęp Janusz Królikowski, Kraków: Wydaw. Naukowe UJP II 2014, 323 s., bibliogr. przy

art., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Praca Socjalna 7, ISBN 978-83-7438-408-7.

Treść: KRÓLIKOWSKI Janusz, Słowo wstępne, s. 9–10; **I. Choroba i śmierć. Próba przybliżenia:** KRÓLIKOWSKI Janusz, Ludzkie pytanie o śmierć domaga się głoszenia zmartwychwstania Jezusa, s. 13–22; OSEWSKA Elżbieta, Od katakumb do wirtualnych cmentarzy. Postrzeganie śmierci w chrześcijańskiej starożytności i współcześnie, s. 23–34; WALESZCZUK Zbigniew, *Ars moriendi* dzisiaj jako problem tożsamości, s. 35–48; KUŹNIAR Mariusz, Psychofizyczny i duchowy wymiar cierpienia ludzkiego, s. 49–60; GRUDZIŃSKI Andrzej, Ludzie starzy w obliczu współczesnych przemian, s. 61–69; OSAK Robert, Wartość życia a logika śmierci w świetle starości, s. 71–80; STALA Józef, Zmiany poglądów Polaków na temat umierania i śmierci jako wyzwanie pastoralne Kościoła w Polsce w XXI wieku, s. 81–97; JANIĆKULA Gabriela, Pedagogiczne aspekty misterium cierpienia ks. Franciszka Blachnickiego, s. 99–124; BUTRYMOWICZ Magdalena, Śmierć według prawa w starożytnym Egipcie i w prawie żydowskim, s. 125–136; JAŚKIEWICZ Sylwester, Oczyszczenie po śmierci – hermeneutyka definicji dogmatycznej o czyścicu, s. 137–151; KANTOR Robert, Odmówienie pogrzebu w Kościele katolickim, Normy kanoniczne

i praktyka duszpasterska, s. 153–164;

II. Pedagogika i katechetyka wobec rzeczywistości choroby i śmierci:

KACZOR Monika, *Cinis et manes et fabula fies*. Sposoby nominacji śmierci w czasopismach społeczno-politycznych i społeczno-kulturalnych (na przykładzie „Gazety Wyborczej” i „Tygodnika Powszechnego”), s. 167–180; BIAŁOŻYT Katarzyna, HAFTEK Agnieszka, Choroba terminalna dziecka a funkcjonowanie rodziny, s. 181–202; SUŁEK Andrzej, Ojciec w żałobie. Aspekty psychologiczne żałoby ojca po śmierci dziecka na przykładzie Jana Kózki, ojca bł. Karoliny, s. 203–216; KOSTORZ Jerzy, Problematyka umierania i śmierci w katechezie młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, s. 217–227; HERKA Radosław Bernard SAC, Rola Kościoła katolickiego w procesie wychowywania dzieci i młodzieży do pracy charytatywnej i wolontariatu, s. 229–249;

III. Integralna troska o osobę chorą i umierającą:

KRUK Anna Monika, Zatrudnienie socjalne w oparciu o wybrane koncepcje społeczno-organizacyjne (przyczynek do socjologii pracy socjalnej), s. 253–263; ŁACHETA Bernadetta, Zrozumienie starości, s. 265–278; WĘGRZYN Bogdan, Człowiek w obliczu cierpienia i umierania. Z perspektywy kapelana szpitala i hospicjum, s. 279–285; BŁASZCZYK Adriana, Ośrodek Opiekuńczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niepełnospraw-

nej *Caritas* Diecezji Tarnowskiej w Jachdownikach Mokrych, s. 287–297; KREPA Magdalena, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej. Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Pustków, s. 299–304; MRÓZ Urszula, Hospicjum i Dom Pomocy Społecznej św. Brata Alberta w Dąbrowie Tarnowskiej, s. 305–323.

92. GŁAZ Stanisław SJ, **Udział Kościoła w integralnym rozwoju młodzieży studiującej**, Kraków: „Ignatianum”, Wydaw. WAM 2013, 481 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., tab., ISBN 978-83-7614-144-2 („Ignatianum”), 978-83-7767-986-9 (WAM).

Publikacja ma charakter teoretyczno-empiryczny, a jej przedmiotem badawczym jest „problematyka «stawiania się w pełni człowiekiem» poprzez realizację własnych potencjalności i potrzeb zarówno duchowych, psychicznych, jak i społecznych, które dotyczą m.in. relacji człowieka z Bogiem i przejawiają się w doświadczeniu religijnym oraz związanym z nim przeżyciem religijnym, samowiedzy, względnie stałych cech osobowości, niepokoju egzystencjalnego i sensu życia” (s.19). Te cele autor podjął w odniesieniu do młodzieży studiującej, które przedstawił w dziesięciu rozdziałach.

93. LADD Kevin L., SPILKA Bernard, **Psychologia modlitwy. Spojrzenie naukowe**, tłum. Marek Choj-

nacki, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 290 s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-7767-969-2.

Tyt. oryg.: *The Psychology of Prayer. A science Approach.*

Problematyka modlitwy należy do głównych zagadnień psychologii religii, skupiając się na aktywności człowieka w relacji do Boga (transcendencji). Niniejsza pozycja przynosi szereg odpowiedzi na pytania, które czynność modlitwy traktują w sposób ściśle naukowy. Książka jest wynikiem rzetelnych i wieloletnich badań empirycznych prowadzonych głównie na gruncie amerykańskim, a także przeglądem wyników dotychczasowych empirycznych badań nad modlitwą. Główne zagadnienia poruszane w prezentowanej pozycji dotyczą: rozumienia modlitwy z perspektywy psychologii, wielowymiarowego ujęcia psychologii w ramach koncepcji psychologicznych, roli modlitwy w procesie rozwojowym człowieka, roli modlitwy w radzeniu sobie ze stresem i relacjach społecznych, relacji zachodzących między modlitwą a zdrowiem, specyfiki modlitwy wstawienniczej oraz dalszych możliwości badań nad zjawiskiem modlitwy. Omawiając poszczególne zagadnienia, autorzy odwołują się do wielu klasycznych i współczesnych modeli i ujęć psychologii religii, co sprawia, że treści zaprezentowane zostały w sposób obiektywny i zgodny z aktualną metodologią badań psychologicznych. Książka stanowi doskonałą lekturę nie

tylko dla studentów i badaczy psychologii, ale dla wszystkich tych, którzy chcą pogłębić wiedzę z zakresu modlitwy jako zjawiska religijnego.

94. Od bólu po stracie do nadziei życia. Pogrzeb dziecka poronionego, red. Jan Dziedzic, Piotr Guzdek, Kraków: Wydaw. Naukowe UJP II 2013, 226 [2] s., ISBN 978-83-7438-346-2.

Treść: ZUZIAK Władysław, Słowo wstępne, s. 5; DZIEDZIC Jan, GUZDEK Piotr, Od redaktorów, s. 7–8; HOŁUB Krzysztof, Godność osobowa dziecka nienarodzonego, s. 11–22; KIENIEWICZ Piotr, Dostrzec w nienarodzonym człowieku. Znaczenie personalistycznej terminologii dla uszanowania godności osoby, s. 23–35; FICOŃ Marta, Egzystencjalne konsekwencje przemian w teologicznym rozumieniu losu dzieci zmarłych bez chrztu świętego, s. 39–58; MACHINEK Marian, Miejsce pośrednie? O wiecznym losie dzieci zmarłych bez chrztu, s. 59–72; MUSZALA Andrzej, Zmartwychwstanie embrionów ludzkich według Ojców Kościoła, s. 73–95; MORCINIENIEC Piotr, Pogrzeb nienarodzonego – między bólem straty a zobowiązaniem, s. 99–115; MIERZWIŃSKI Bronisław, Duszpasterstwo rodzin w kontekście śmierci dziecka nienarodzonego. Stan obecny i postulaty na przyszłość, s. 117–126; SŁAWIŃSKI Henryk, Homilia podczas pogrzebu

dzieci zmarłych bez chrztu, s. 127–152; DZIEDZIC Jan, Wsparcie psychologiczno-pastoralne w przeżywaniu żałoby po stracie dziecka, s. 153–173; DUDZIAK Urszula, Sytuacja rodziców doświadczających śmierci dziecka przed urodzeniem, s. 175–198; ZADARKO Krzysztof, Koszalińska Inicjatywa Społeczna „Nasze na zawsze”, s. 199–204; CHAZAN Bogdan, Nieudane rodzicielstwo – współczucie dla rodziców, szacunek dla ciała dziecka, s. 207–214; RUDNICKI Jacek, Strata dziecka. Medyczne, prawne i bioetyczne aspekty leczenia dzieci płodowych, s. 215–218; MYŚLIŃSKA Katarzyna, Sytuacja prawna rodziców dziecka poronionego, s. 219–224.

95. RUMAN Natalia Maria, W obliczu śmierci – czy i jak można pomóc? Wybrane obszary problematyki tanatologicznej z uwzględnieniem wielokulturowości, Kraków: „Scriptum” 2014, 164 s., bibliogr., ISBN 978-83-64028-37-3.

Prezentowana książka dotyczy istotnej współcześnie problematyki tanatologii: śmierci, żałoby i poczucia straty. Jest to studium interdyscyplinarne, bazujące na współczesnych teoriach teologicznych, psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych, dotyczących zagadnień śmierci. Książka składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich prezentuje teologiczny aspekt śmierci i żałoby. Omówione zo-

stały w nim zagadnienia biblijnego rozumienia śmierci, historycznego zarysu kultu zmarłych oraz opinii ludzi na temat śmierci i grobu. Drugi rozdział prezentuje psychologiczne aspekty procesu wychodzenia z żałoby i omawia takie treści, jak: relacje między kulturą a śmiercią, proces wychodzenia z żałoby i jego uwarunkowania, czy terapeutyczny aspekt tanatopedagogiki. Trzeci rozdział skupia się na różnorodności wyznaniowej w procesie żałoby. Znajdujemy tutaj zagadnienia dotyczące roli cmentarza w procesie wychodzenia z żałoby, tożsamości w napisach nagrobnych, ewolucji postaw wobec śmierci, czy aspektów liturgicznych dotyczących pogrzebu. Całość monografii charakteryzuje się dogłębnym wniknięciem w problematykę śmierci i spojrzeniem na ten fenomen z wielu punktów widzenia współczesnych nauk społecznych i teologicznych.

96. WILLINGGHAM Russel, **Uwolnij się! Uzależnienie seksualne i uzdrawiająca moc Jezusa**, tłum. Aleksandra Brożek, przedm. Bob Davies, Kraków: „Esprit” 2014, 284 [3] s., ISBN 978-83-63621-87-2.

Tyt. oryg.: *Breaking Free! Understanding Sexual Addiction and the Healing Power of Jesus*.

Książka zajmuje się problemami osób, które są dotknięte uzależnieniami związanymi ze sferą seksualności, m.in. sięgania po pornografię,

dopuszczania się cudzołóstwa, uzależnienia od prostytutki. Główne treści dotyczą takich zagadnień, jak: przyczyny uzależnienia, objawy uzależnienia, formy szukania pomocy, przebieg uzależnienia, emocjonalne reakcje odpowiedzialne za pojawianie się uzależnienia, psychiczne podłoże uzależnienia, emocjonalne zranienia osłabiające wolę człowieka i relacje między uzależnieniem a duchowością. Treści książki pokazują, że człowiek musi odważnie i szczerze przyjrzeć się mechanizmom wpływającym na powstawanie uzależnienia oraz odpowiedzieć na pytanie o psychiczne i środowiskowe przyczyny. Ważną sprawą jest także zrozumienie reakcji na traumatyczne, kształtujące nas przeżycie oraz wpływ tych reakcji na obecne zachowanie. W procesie wyjścia z uzależnienia autor podkreśla konieczność odkrycia błędnych przekonań o własnej osobie i wypracowania konstruktywnego systemu działania, który pozwoli człowiekowi pokonać swoje słabości. Istotne jest także podjęcie aktywnej współpracy z łaską Bożą, która umacnia człowieka w wytrwaniu w swoich postanowieniach i pomaga kształtować silną wolę. Prezentowana książka łączy w sobie podejście psychologiczno-pedagogiczne w perspektywę teologiczną, dzięki czemu stanowi interdyscyplinarny model radzenia sobie z uzależnieniami związanymi ze sferą seksualności.

4. Socjologia religii

DARMAS Marcin, **Obywatel ry-cerz. Zarys socjologii filmu** = poz. 189.

97. KOMOROWSKA-PUDŁO Marta, **Seksualność młodzieży przełomu XX i XXI wieku**, Kraków: Wydaw. WAM 2013, 424 s., bibliogr., tab., ISBN 978-83-7767-883-1.

Autorka podjęła „próbę analizy elementów związanych z seksualnością człowieka w szerokim kontekście, zarówno merytorycznym, jak i historycznym. (...) przedstawiono obraz postaw młodzieży wobec seksualności oraz próbę uchwycenia związku obecnych postaw nastolatków wobec seksualności człowieka z budowaniem wizji ich własnego małżeństwa i rodzicielstwa” (s. 14). Te badawcze zamierzenia odnoszą się zatem do istoty seksualności człowieka, postaw wobec seksualności, postaw młodzieży wobec przedinicyjnych form aktywności płciowej, postaw nastolatków wobec inicjacji seksualnej i przedmałżeńskiego współżycia płciowego, postaw młodzieży wobec seksualności w mediach i pornografii, postaw młodzieży wobec małżeństwa i rodzicielstwa, postaw nastolatków wobec seksualności człowieka i sfer z nią związanych, wynikających z badań autorki.

LITAK Eliza, **Pamięć a tożsamość. Rzymskokatolickie, grecko-**

katolickie i prawosławne wspólnoty w południowo-wschodniej Polsce = poz. 112.

98. MAZUR Jan OSPPE, **Per dialogum ad veritatem. Podstawy dialogu społecznego – perspektywa chrześcijańska**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 174 [4] s., ISBN 978-83-7438-401-8.

Kolejna praca o. prof. Jana Mazura OSPPE podejmuje bardzo istotne dla współczesnego świata zjawisko, jakim jest dialog społeczny. W dobie tak licznych zafałszowań oraz okrutnych konfliktów – w tym wielu zbrojnych, autor ukazuje dialog jako metodę dochodzenia do prawdy, jako proces wymiany myśli i doskonalenia wzajemnej komunikacji różnych podmiotów społecznych oraz jako postawę społeczną dla realizacji dobra wspólnego.

Prezentowana książka ma charakter skryptu, który składa się z następujących części: *Wprowadzenie*, rozdz. I: *Teoretyczny wymiar dialogu*; rozdz. II: *Dialog w sferze życia społecznego – aspekt teoretyczny*; rozdz. III: *Dialog społeczny i obywatelski – aspekt praktyczny*; *Postłowie, Aneksy*.

Teologia dogmatyczna

99. **Człowiek w refleksji Karola Wojtyły – Jana Pawła II: wybrane aspekty adekwatnej antropologii**, red. Anna Różyło, Mariusz Sztaba, Lublin: Wydaw. KUL, Stalowa Wola: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie 2014, 373 s., il., bibliogr. przy art., ISBN 978-83-7702-847-6, 978-83-61307-81-5

Treść: RÓŻYŁO Anna, SZTABA Mariusz, Wprowadzenie, s. 9–13; **Część I: Człowieczeństwo Karola Wojtyły – Jana Pawła II: ŚLEDZIANOWSKI Jan**, Jan Paweł II o człowieczeństwie w każdym człowieku, s. 17–37; NIEDUZIAK Edyta, Tajemnica człowieka w kontekście biografii i twórczości Jana Pawła II – wątki terapeutyczne i osobotwórcze, s. 39–57; RUSZEL Magdalena Ewa, Psychologiczne aspekty komunikacji Jana Pawła II z młodzieżą, s. 59–76; REMBIERZ Marek, Osoba ludzka w centrum dociekań filozoficznych i teologicznych Jana Pawła II, s. 77–81; **Część II: Tajemnica człowieka (Istota bycia człowiekiem): STARNAWSKI Witold**, Znaczenie terminu „osoba” w myśli Jana Pawła II, s. 85–99; PARZYSZEK Magdalena, Kimże jest człowiek? Tożsamość osoby ludzkiej w myśli Jana Pawła II, s. 101–113; SZTABA Mariusz, Człowiek jako byt moralny w myśli Karola Wojtyły – Jana

Pawła II, s. 115–137; GAŁECKI Sebastian, *Homo conscientis*. Karol Wojtyła – Jan Paweł II o człowieku jako bycie obdarzonym sumieniem, s. 139–161; GAJEWSKA Urszula, Godność człowieka w świetle wybranych encyklik Jana Pawła II, s. 163–185; **Część III: Obraz człowieka w wybranych tekstach literackich:** GRESZCZUK Barbara, Pokoleniowość egzystencji uwikłanej w czas. Temporalny wymiar człowieczeństwa na podstawie twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II, s. 189–201; KOZŁOWSKA Anna, Człowiek w twórczości literackiej Karola Wojtyły, s. 203–214; KOMOROWSKA Agnieszka, Literackie próby zgłębienia człowieczeństwa w trzech dramatach Karola Wojtyły: *Brat naszego Boga*, *Przed sklepem jubilera* i *Promieniowanie ojcostwa*, s. 215–223; KOWALIK Małgorzata, Powołanie człowieka w Chrystusie w świetle utworu Karola Wojtyły *Pieśń o słońcu niewyczerpanym*, s. 225–240; DUBIEL-ZIELIŃSKA Paulina, Natura człowieka według Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Analiza na podstawie *Rozważań o istocie człowieka* i *Pamięci i tożsamości*, s. 241–253; **Część IV: Człowiek w kontekście pełnionych ról społecznych i sytuacji życiowych:** SORKOWICZ Anasztazja, Myśli o wychowaniu człowieka w rodzinie zaczerpnięte z nauczania

Jana Pawła II, s. 257–269; GRZYBEK Grzegorz, BARBACKA-SIKORA Anna, W trosce o edukację seksualną człowieka. Rozważania etyczne na bazie studium Karola Wojtyły *Miłość i odpowiedzialność*, s. 271–279; JAKIMIUK Beata, Kariera kobiety według Jana Pawła II, s. 281–300; TYTKO Marek Mariusz, Człowiek – artysta w koncepcji Jana Pawła II zawartej w *Liście do artystów*, s. 301–322; SKAKUJ Radosław Edward, Podmiotowość człowieka pracującego na podstawie encykliki *Laborem exercens* Jana Pawła II, s. 323–331; KUSKOWSKI Mariusz, Podmiotowość człowieka niepełnosprawnego w nauczaniu Jana Pawła II, s. 333–345; BĘBAS Sylwester, Człowiek uwięziony w refleksji Jana Pawła II, s. 347–370; Noty o autorach, s. 371–373.

100. EMERY Gilles OP, **Teologia trynitarna świętego Tomasza z Akwinu**, tłum. Michał Romanek, Kraków: Fundacja „Dominikańskie Studium Filozofii i Teologii” 2014, 698 [3] s., bibliogr., indeks, seria: Dominikańska Biblioteka Teologii 1, ISBN 978-83-936917-2-2.

Tyt. oryg.: La théologie trinitaire de Saint Thomas d’Aquin.

Niniejsza książka ma przyczynić się do ukazania bogactwa trynitarnej nauki Tomasza z Akwinu. Została pomysłana jako wprowadzenie do lektury zawartego w Sumie teologii traktatu na temat Trójcy Świętej – bez ukrywa-

nia złożoności niektórych jego kwestii. Jej adresatem są studenci oraz ci wszyscy, którzy przed podjęciem lektury artykułów, składających się na ów traktat, albo w związku ze zgłębianiem określonych problemów, chcieliby skorzystać z ogólnej prezentacji, dającej wyobrażenia na temat omawianych kwestii, powodów, dla których zostały podjęte, oraz przebadanych i zaproponowanych rozwiązań.

101. GRANAT Wincenty, **Łaski pełna, Pan z Tobą. Studia teologiczne o Bogurodzicy**, oprac. Halina Irene Szumił, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2014, 209 s., indeks, ISBN 978-83-257-0677-7.

Publikacja jest zbiorem tekstów ks. Wincentego Granata poświęconych Najświętszej Maryi Pannie. Pochodzą z jego bogatej spuścizny pisarskiej. Książka zawiera teksty rozrzucone w różnych czasopismach i pracach zbiorowych oraz opracowaniach samostannych autora. Przy ich ponownej publikacji sprawdzono niektóre cytaty oraz ujednolicono opisy bibliograficzne w przypisach, podano informację, gdzie i kiedy miała miejsce wcześniejsza ich edycja.

102. GROCHOWSKI Jerzy, **Humanizm Chrystusa. Chrystus i humanizm chrześcijański w myśli teologicznej ks. Wincentego Granata**, Lublin: „Polihymnia” 2014, 195 s., bibliogr., ISBN 978-83-7847-199-8.

Rozprawa jest próbą prezentacji oryginalnej koncepcji humanizmu chrześcijańskiego autorstwa W. Granata. Jej celem jest „(...) uzasadnienie aktualności tej wizji antropologii w kluczu osoby Jezusa Chrystusa” (s. 12). Tkwi w tym wysiłek łączenia antropologii z chrystologią. Dlatego w pierwszej części książki autor nawiązuje do ujęcia wertykalnego, gdzie tajemnica wcielenia Logosu stanowi podstawę dla humanizmu chrześcijańskiego. W ocenie jego wartości kluczową kwestię stanowi uniwersalizm humanizmu Chrystusa. Rozdział drugi traktuje o roli Pośrednika w osobie Jezusa Chrystusa, która realizuje się poprzez misterium wcielenia i odkupienia, zmartwychwstania i Zesłania Ducha Świętego, jak i w sakramentach, gdzie kluczową rolę odgrywa Eucharystia. Kolejny rozdział dotyczy eklezjologii. W Kościele dokonuje się społeczny i nadprzyrodzony wymiar obecności Chrystusa dla człowieka. Stąd też Jego rola pośredniczenia w dialogu człowieka z Bogiem, w który włączeni są także niewierzący. W końcowej partii tekstu nie brakuje rozważań z pogranicza protologii, charytologii i trynitologii. Całość nie wzbudza zachwyty. Jest dosyć skromnym wkładem w recepcję myśli ks. prof. Granata.

103. HELLER Michał, **Sens życia i sens wszechświata. Studia z teologii współczesnej**, Kraków: Coperni-

cus Center Press 2014, 262 s., indeks, ISBN 978-83-7886-048-8.

Książka jest zbiorem rozważań, które autor uporządkował w cztery zwarte bloki tematyczne. Pierwszy z nich, zatytułowany: *O roli filozofii*, obejmuje trzy rozdziały: *Między teologią a naukami; Założenia nauki?; Czy istnieje filozofia chrześcijańska?*. Część druga, prezentująca zagadnienia języka w procesach dociekań prawdy, składa się z dwóch rozdziałów: *W sprawie języka o Bogu; Dwie prawdy*. W trzeciej partii książki, zatytułowanej: *Naturalizm i ewolucja*, autor omawia zadania teologii, wynikłe z uznania teorii ewolucji. Finalna partia tekstu: *Stworzenie i sens*, porusza problem rozumienia terminu „sens”, a także jego znaczenie w życiu człowieka i wszechświata. Celem prezentowanej pracy było wzbogacenie interpretacji teologicznych o wątki współczesnej nauki i opracowanie na jej użytek takiego języka, który odpowiadałby mentalności wykształconego człowieka XXI w. Zdaniem autora: „(...) jest adresowana do tych wszystkich ludzi, którzy swoją religijną wiarę chcieliby zharmonizować ze współczesną nauką i współczesnymi tendencjami myślowymi” (s. 13). M. Heller sięga do nauk matematyczno-przyrodniczych, aby wskazać „nie tylko na konieczność przemyślenia w nowym kontekście problemów cierpienia i zła (...), lecz także na potrzebę zreinterpretowania wielu fundamentalnych prawd religijnych: o stworzeniu, o grzechu

pierworodnym, o odkupieniu, o eschatologii (...) a zatem praktycznie całej teologii” (s. 182). Autor, nadając swemu dziełu znamienny tytuł: *Sens życia i sens wszechświata*, wprowadza język współczesnej nauki i naukowe ujęcie niektórych tez religijnych, np. dotyczących ewolucji. Umożliwia to sensowny dialog pomiędzy zwolennikami światopoglądu religijnego a ludźmi indyferentnymi i ateistami.

104. KOZAKIEWICZ Stanisław, **Stanisława Hozjusza nauka o zbawieniu w Kościele katolickim. Rozwój wybranych aspektów eklezjologicznych i soteriologicznych myśli Hozjusza w relacji do osiągnięć teologii współczesnej**, Olsztyn: Wydział Teologii UWM 2013, 306 [2] s., bibliogr., streszcz. ang., seria: Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 82, ISBN 978-83-964129-02-5.

Publikacja jest rozprawą habilitacyjną autora. Składa się ze *Wstępu* (s. 7–17), czterech rozdziałów (s. 19–281), *Zakończenia* (s. 283–289), streszczenia w jęz. angielskim (s. 291–292), *Wykazu skrótów* (s. 293–294) oraz *Bibliografii* (s. 295–306). Już we *Wstępie* autor zaznacza, że „(...) celem opracowania jest wzbogacenie historii teologii o rekonstrukcję nauczania Hozjusza na temat zbawienia w Kościele, a także ukazanie rozwoju myśli soteriologicznej w ostatnich pięciu stuleciach”. W pierwszym rozdziale (s. 19–

64) autor rozprawy ukazuje sytuację Kościoła na tle uwarunkowań społeczno-politycznych XVI-wiecznej Europy. Przedstawia także osobę kard. Stanisława Hozjusza wraz z jego dorobkiem wydawniczym i piśmienniczym. Drugi rozdział poświęcony jest prezentacji kościelnych źródeł zbawczych (s. 65–184), na które Hozjusz wskazuje w swoich pismach. W trzecim rozdziale autor skupia się na narzędziach służących komunikacji zbawienia (s. 185–244). Prezentując eklezjologię kard. Hozjusza, ks. Kozakiewicz podkreśla rolę Kościoła w przekazywaniu zbawienia jako widzialnej instytucji, na czele której stoi papież. W rozdziale czwartym autor podejmuje kwestię udziału człowieka w dochodzeniu do zbawienia (s. 245–281), wskazując na konieczność ludzkiego współdziałania z łaską Bożą. W zakończeniu (s. 283–289) ks. Kozakiewicz stwierdza, iż prezentacja soteriologii obecnej w pismach Hozjusza służy nie tylko wzbogaceniu wiedzy historycznej, ale również stanowi impuls do dalszego rozwoju myśli teologicznej.

105. KRÓLIKOWSKI Janusz, **Syn Boży i nasz Zbawiciel. Studia chrystologiczne**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPP II 2014, 233 s., bibliogr., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Ministerium Expositionis 1, ISBN 978-83-7438-405-6.

Tom studiów chrystologicznych rozpoczyna serię wydawniczą, której

tytuł: *Ministerium Expositionis*, nawiązuje do myśli Tomasza z Akwinu. Teksty wchodzące w skład tomu miały już swoją pierwszą edycję, na co wskazuje *Wykaz pierwodruków* zamieszczony na zakończenie publikacji (s. 227n). Autor rozpoczyna od *Małej katechezy o Jezusie Chrystusie*, dalej przedstawia chrystologię przez pryzmat tajemnicy Wcielenia, powszechnego królowania, solidarności z człowiekiem i aktualnego wzoru dla ludzkości (rozdz. I–VI). Następne partie tekstu nawiązują do dogmatu chrystologicznego w aspekcie unii hipostatycznej, tajemnicy pośrednictwa i zbawienia (rozdz. VII–X). Aktualność problematyki chrystologicznej uzasadniają dalsze fragmenty monografii (rozdz. XI–XIII). Całość zamyka próba nakreślenia chrystologii w kontekście modnego dzisiaj zagadnienia tożsamości kulturowej Europy (rozdz. XIV).

106. PIOTR LOMBARD, **Cztery księgi sentencji**, t. 1: **Wstęp, księga I–II, w oparciu o wyd. Kolegium Świętego Bonawentury Ad Claras Aquas 1971–1981**, tłum. Julian Wojtkowski, Olsztyn: [Julian Wojtkowski] 2013, 638 [1] s., ISBN 978-83-937461-0-1.

Słynne księgi sentencji Piotra Lombarda zostały spisane w latach 1155–1158. Właściwy tekst w niniejszym tomie został poprzedzony *Wstępem*, który opisuje historię powstania sentencji, rękopisów, zasad wydawania i wpro-

wadzenia glos, not i rubryk. Pierwsza księga zawiera 210 rozdziałów umieszczonych w 48 dystynkcjach, natomiast druga księga składa się z 269 rozdziałów umieszczonych w 44 dystynkcjach.

107. RATZINGER Joseph kard., **Lud i Dom Boży w nauce św. Augustyna o Kościele. Rozprawa doktorska oraz inne opracowania nauki Augustyna i teologii ojców Kościoła**, red. wyd. pol. Krzysztof Gózdź, Marzena Górecka, tłum. Wiesław Szymona, Lublin: Wydaw. KUL, Freiburg im Breisgau: we współpr. z Wydawnictwem Herder 2014, [6], 744, [1] s., il., bibliogr., indeks, seria: Joseph Ratzinger. Opera Omnia 1, ISBN 978-83-7702-879-7 (t. 1), 978-83-7702-368-6 (całość).

Tyt. oryg.: Volk und Haus Gottes in Augustins Lehre von der Kirche. Die Dissertation und weitere Studien zu Augustinus und zur Theologie Kirchenväter.

Wyd. oryg. niem. pod red. Gerharda Ludwiga Müllera.

Kolejny tom dzieł zebranych papieża seniora: *Lud i Dom Boży w nauce św. Augustyna o Kościele* jest publikacją w języku polskim jego pracy doktorskiej z 1953 r. Św. Augustyn jest tym biskupem i świętym, z którym po dzień dzisiejszy badawczy intelekt papieża seniora cały czas szuka bliskiej wymiany myśli. Dzieło św. Augustyna, a szczególnie *Państwo Boże*, jest ważne i nic nie straciło na swej aktualności

dla każdego pokolenia oraz przekracza granice kultur i czasów. Augustyn widzi możliwość współpracy i wzajemnej pomocy państwa i Kościoła, zachęcając chrześcijan do aktywnego uczestnictwa w kształtowaniu państwa ziemskiego szczególnie tych, którzy zajmują ważne urzędy w administracji państwowej. Mimo teoretycznego przeciwieństwa między *civitas terrena* a *civitas Dei* praktyczny sąd Augustyna o relacji Kościoła do państwa może być streszczony w zdaniu jednego z badaczy dorobku biskupa z Hippony: „Najwyższy rozkwit Kościoła i najwyższe dobro państwa są najefektywniej zabezpieczone wtedy, gdy obie instytucje uznawszy nawzajem właściwy porządek realizowanych celów zgodnie ze sobą współpracują i wspierają się wzajemnie”.

Ks. prof. Krzysztof Gózdź, redaktor polskiej wersji „Opera omnia”, wyjaśnił trzy zasadnicze pojęcia myśli Ratzingera, kształtowanej w duchu św. Augustyna: „Lud Boży, Dom Boży i Eucharystia – ciało Chrystusa”. Wskazał, że dla autora dzieła *Lud i Dom Boży w nauce św. Augustyna o Kościele* Kościół jest ludem Bożym tylko w ciele Chrystusa i tylko przez to ciało. Rozumienie Kościoła jako ciała Chrystusa stanowi trzon prezentowanego tomu dzieł Ratzingera” – zaznaczył ks. prof. Gózdź.

**108. Rozwój dogmatu trynitar-
nego. Perspektywa historiozbawcza,**

red. Arkadiusz Baron, Jarosław Kupczak OP, Jan Daniel Szczurek, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2015, 333 [3] s., bibliogr. i streszcz. przy art., indeks, ISBN 978-83-7438-415-5.

Treść: KUPCZAK Jarosław OP, SZCZUREK Jan Daniel, Wstęp, s. 5–7; KASPRZAK Dariusz OFM-Cap, Recepcja *credo* nicejskiego w nauczaniu synodalnym Kościoła zachodniego IV wieku, s. 9–34; KASPRZAK Dariusz OFM-Cap, Polityczne i kulturowe konsekwencje sporów ariańskich w IV wieku, s. 35–59; SZCZUREK Jan Daniel, Rozwój teologii Boga Ojca w soborowym nauczaniu Kościoła o Trójcy Świętej, s. 61–105; KAŁUŻNY Tadeusz SCJ, *Filioque* na nowo odczytane. Katolicka i prawosławna recepcja dokumentu watykańskiego, s. 107–137; BRZEMIA-BONAREK Aleksandra, DRZYŻDŻYK Szymon, Od chrztu w imię Jezusa do chrztu w imię Trójcy Świętej, s. 139–174; BRZEMIA-BONAREK Aleksandra, DRZYŻDŻYK Szymon, Chrzest dziecka wbrew woli rodziców. Analiza teologiczno-prawna, s. 175–199; ŻYCIŃSKI Wojciech SDB, Dogmat maryjny w kontekście dogmatu trynitar-
nego. Perspektywa historiozbawcza, s. 201–233; HOLC Paweł CM, Trójca Święta przyczyną sprawczą i wzorcą jedności Kościoła. Eklezjologiczne pryncypium na kanwie teologicznego dialogu katolicko-luterańskiego, s. 235–268; KUPCZAK Jarosław OP, Trynitar-ny wymiar teologii *ima-*

go *Dei*. Różne możliwości interpretacji, s. 269–299; WOŹNIAK Robert J., *Ontologia trynitarna i polityka. Uwagi na marginesie debaty Erika Petersona i Carla Schmitta o politycznej teologii*, s. 301–318; *Noty o autorach*, s. 319–322; *Indeks osób*, s. 323–333.

SEWERYNIAK Henryk, **Święte Oficjum a mariawici** = poz. 115.

109. ŚWIĄTEK Anna FMA, **Zbawcze pośrednictwo Ducha Świętego w posoborowej teologii polskiej**, Lublin: Wydaw. KUL 2014, 267 s., bibliogr., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Wydział Teologii, ISBN 978-83-7702-865-0.

Ambicją autorki jest zaprezentowanie stanu refleksji polskiej pneumatologii na temat zbawczej roli Ducha Świętego. Tkwi w tym próba analizy, oceny i zarysowania wkładu polskiej teologii w rozwój zagadnienia zbawczego pośrednictwa Trzeciej Osoby Trójcy Świętej. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym (*Duch Święty jako kreator w ziemskim życiu Jezusa*) pokazano elementy pneumatologicznej interpretacji w myśli polskich teologów. Drugi rozdział podejmuje wątek mariologiczny (*Duch Święty jako inspirator w życiu i misji Maryi*): jako sprawca Bożego macierzyństwa, inspirator Jej modlitwy i służby oraz obecnego kultu maryjnego. Tematem trzeciego rozdziału jest eklezjologia (*Duch Święty jako współtwórca i realizator Kościo-*

ła), a więc jego geneza, misja głoszenia słowa Bożego i sprawowania sakramentów, źródło charyzmatów i urzędu, sprawca jedności. Antropologia stała się rdzeniem czwartego rozdziału (*Duch Święty jako stały opiekun człowieka*). Pojawiają się elementy pneumatologicznej interpretacji cielesno-duchowego bytu człowieka oraz jego nadprzyrodzonego życia. W ostatnim rozdziale (*Duch Święty jako koordynator funkcjonowania świata*) podejmuje kwestie związane z aktywnością Ducha Świętego w szeroko rozumianym świecie, zarówno w zakresie wszelkich procesów we wszechświecie, jak i w wieloaspektowym działaniu na rzecz zbawienia wszystkich ludzi. Całość zamyka zestaw bibliograficzny.

110. **Wierzyć z Maryją i jak Maryja. Sympozjum Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Spotkanie Kustoszów Sanktuariów Polskich, Rokitno 19–21 września 2013 r.**, red. Grzegorz M. Bartosik OFMConv, Anna Gąsior, Janusz Królikowski, wpraw. Grzegorz M. Bartosik OFMConv, Częstochowa: Polskie Towarzystwo Mariologiczne 2014, 149 [2] s., [8] s. tabl., il. kolor., Polskie Towarzystwo Mariologiczne, seria: Biblioteka Mariologiczna 17, ISBN 978-83-926760-7-2.

Treść: BARTOSIK Grzegorz M. OFMConv, Wprowadzenie, s. 7–8; FRANCISZEK papież, Akt zawierzenia Kościoła i świata Niepokalanemu

Sercu Maryi, dokonanego przez papieża Franciszka (Watykan, 13 X 2013), s. 9; BARTOSIK Grzegorz M. OFMConv, Słowo powitania, s. 11–13; KRÓLIKOWSKI Janusz, Wiara Maryi. Geneza i znaczenie zagadnienia, s. 15–24; LEKAN Janusz Maria, Maryja – świadek i wzór wiary. Teologiczne implikacje wiary Maryi, s. 25–41; POLEK Piotr OSPPE, Wiara celebrowana z Maryją w oparciu o *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, s. 43–56; KLAUZA Karol, Wizualizacja dog-

matu chrześcijańskiego, s. 57–60; STAWECKA Krystyna, Wizualizacja wiary na przykładzie ikon maryjnych, s. 61–82; GARNCZARSKI Stanisław, Muzyczna ikona Maryi a wiara Kościoła, s. 83–92; KUMALA Janusz MIC, Sanktuarium maryjne szkołą wiary, s. 93–109; SIENKIEWICZ Edward, Maryjna perspektywa nowej ewangelizacji, s. 111–133; WARCHOŁ Paweł OFMConv, Maryjni świadkowie nadziei, czyli zrodzeni do życia wiecznego, s. 135–146.

Ekumenizm i teologia porównawcza

111. JASKÓŁA Piotr, **Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich. Historia i perspektywy nowych rozwiązań**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2013, 310 s., bibliogr., streszcz. ang., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją, seria: Ekumenizm i Integracja 29, ISBN 978-83-63950-04-0.

W zamierzeniu autora monografia *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko-rzymskokatolickich. Historia i perspektywy nowych rozwiązań* jest nie tylko próbą ukazania historycznych podstaw istniejących różnic w rozumieniu małżeństwa w Kościele rzymskokatolickim i Kościołach ewangelickich, jak i daleko dziś jeszcze posuniętej rezerwy tych Kościołów do zawierania małżeństw mieszanych, ale

także próbą wskazania kierunków nowych rozwiązań, które pozwalałyby w większym stopniu realizować ekumeniczny model małżeństw nie tyle konfesyjnie zróżnicowanych, ile konfesyjnie związanych i pojednanych. Monografia przybliży konwergencje i dywergencje ewangelickiego i rzymskokatolickiego spojrzenia na małżeństwo od strony biblijnej, teologiczno-dogmatycznej, prawno-kościelnej, pastoralnej i liturgicznej. Ukazane też zostały możliwości nowych ekumenicznych rozwiązań.

Wyniki badań syntetycznie zebrane są w zakończeniu każdego z 21 paragrafów (oddzielone gwiazdkami) i w zakończeniu monografii. Te wyniki badań i oceny zawierają też najważniejsze wnioski wpływające z przeprowadzonych badań.

Egzegeza ksiąg Starego i Nowego Testamentu (rozd. I) pokazała, iż między ewangelickimi i katolickimi interpretacjami nie ma zasadniczych różnic. Dla obydwu wyznań biblijne teksty stanowią podstawę będącą *norma normans non normata* w ujmowaniu najważniejszych prawd związanych z rozumieniem małżeństwa. O ile w Starym Testamencie podstawowym celem zawarcia małżeństwa było zrodzenie potomstwa, o tyle w małżeństwie nowotestamentalnym na pierwszy plan wysuwa się wzajemna miłość małżonków.

Badania reformacyjnej nauki wykazały, że tak dla Lutera i Kalwina, jak i *Ksiąg symbolicznych* Kościołów reformacyjnych (rozd. II), małżeństwo jest rzeczywistością naturalną, „świecką sprawą” przynależącą do porządku stwórczego i cieszącą się Bożym błogosławieństwem. Ujęcia reformacyjne rezygnują z nauki o sakramentalnym charakterze małżeństwa, zaś nierozdzielność małżeńska nie stanowi dla nich zasady absolutnej i bezwzględnej. Małżeństwo, w ewangelickim rozumieniu, nie daje obietnicy łaski. Ono jest, podobnie jak życie samotne czy życie w klasztorze, traktowane w kategoriach ludzkich uczynków – a te nie usprawiedliwiają człowieka przed Bogiem.

Katolicka odpowiedź na reformacyjną naukę sformułowaną na Soborze Trydenckim (rozd. III) była nie tyle odpowiedzią na ewangelicką teo-

logię małżeństwa, ile porządkowaniem prawnej praktyki zawierania związku małżeńskiego. Z tzw. „formy kanonicznej” uczyniono warunek ważności zawartego małżeństwa – tym sposobem uporządkowano również sprawę małżeństw zawieranych potajemnie.

Współczesne katechizmy ewangelickie i katolickie utrwalają tradycyjną naukę swoich Kościołów (rozd. IV). Charakterystycznym dla ewangelickich katechizmów są liczne psychologiczne i socjologiczne odniesienia do współczesności. Dla katechizmów katolickich charakterystyczne pozostają wyraźne wskazania na treści doktrynalne, jurydyczne i katechetyczno-pastoralne.

Wobec małżeństw mieszanych stanowiska Kościołów ewangelickich i Kościoła rzymskokatolickiego na przestrzeni wieków zmieniały się, ale w rozwiązaniach wielu kwestii były podobne. Wszystkie Kościoły dostrzegają na pierwszym miejscu niekorzystny wpływ małżeństw mieszanych na szeroko rozumiane życie religijne (rozd. V). Kościoły ewangelickie starają się temu przeciwdziałać, stosując głównie środki duszpasterskie. Kościół rzymskokatolicki „broni się”, stosując na pierwszym miejscu środki jurydyczne, ale nie rezygnuje także z pouczeń duszpasterskich. Ekumeniczna rewolucja sprawiła, że obydwie wyznania zwracają jednak dziś większą uwagę na to, by rozwiązania problemów małżeństw mieszanych nie działały desta-

bilizująco na duchową jedność małżeństwa i rodziny.

Perspektywy nowych rozwiązań (rozd. VI) pokazują, że według ewangelików małżeństwo przeżywane w wierze staje się miejscem realizacji usprawiedliwienia. Oznacza to, że nie „przez”, ale „w” małżeństwie człowiek zostaje usprawiedliwiony. W teologii katolickiej perspektywa kreacjonistyczna bardziej dochodzi do głosu. W odniesieniu do małżeństwa nierozdzielna naturalna jedność między mężczyzną i kobietą zostaje rozumiana jako miejsce, gdzie realizuje się zbawcza obecność Chrystusa. Stworcza rzeczywistość małżeństwa (małżeństwo naturalne) staje się sakramentalnym znakiem. W tym punkcie sakramentologia katolicka wyraźnie różni się od ewangelickiej. Aktualnie nie widać też większych możliwości pojednanych rozwiązań odnośnie do perspektywy chrystologicznej i eklezjologicznej. Obydwa wyznania uważają jednak te cztery perspektywy za ekumenicznie istotne, tzn. jako podstawę, środek i cel pojednanych rozwiązań.

Nowych rozwiązań różnych problemów związanych z małżeństwami w relacjach ewangelicko-katolickich można się spodziewać po efektach prac komisji do spraw dialogów doktrynalnych, można ich szukać w inspirujących myślach teologów i decyzjach Kościołów pielęgnujących ekumeniczną teologię i duchowość (rozd. VII). Re-alizując projekt, pokazano, że Komi-

sji Studyjnej Kościołów luteranckich i reformowanych oraz Kościoła rzymskokatolickiego udało się wypracować dokument, którego treści i sposób mówienia o małżeństwie w wielu punktach może być przedmiotem wspólnej wiary i wspólnego przepowiadania. Także wielcy teolodzy ewangelicy i katolicy w dobie ekumenizmu dostarczają teologicznie nowych przemyśleń i pastoralnych rozwiązań, które uwzględniają współczesną, zsekularyzowaną kulturę.

Zwieńczającym wynikiem badań jest pokazanie roli kategorii błogosławieństwa w ewangelickiej i katolickiej nauce o małżeństwie. Tę rolę eksponują zwłaszcza ewangelickie i katolickie teksty liturgiczne używane podczas zawierania ślubu i rozwijana dziś ewangelicka i katolicka teologia. W tej właśnie kategorii ujęcia współczesnej teologii małżeństwa widzą możliwości nowych rozwiązań ekumenicznych. „Błogosławieństwo” miałoby stanowić bazę dla teologii małżeństw mieszanych, a zwłaszcza ewangelicko-katolickich.

Z punktu widzenia naukowego podjętej problematyki w polskiej literaturze nikt dotychczas tak szczegółowo nie opracował. Z pewnością monografia ta będzie miała przeniesienie praktyczne, służąc wykładowcom i studentom stopnia magisterskiego i doktorskiego na kierunkach studiów: nauki o rodzinie, teologia, ekumenizm. Można też przypuszczać, że znajdzie ona

szersze zainteresowanie w środowiskach ewangelickich i katolickich – zwłaszcza wśród tzw. małżeństw mieszanych i przygotowujących się do zawarcia małżeństwa.

Ks. Rajmund Porada (Opole)

112. LITAK Eliza, **Pamięć a tożsamość. Rzymskokatolickie, greckokatolickie i prawosławne wspólnoty w południowo-wschodniej Polsce**, Kraków: „Nomos” 2014, 280 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-7688-180-5.

Publikacja zalicza się do studiów z zakresu socjologii grup etnicznych, antropologii kultury i socjologii religii. Jej celem – zgodnie z założeniami autorki – była rekonstrukcja zbiorowych tożsamości wybranych grup religijnych w oparciu o analizę ich zbiorowych pamięci. Empiryczna część książki bazuje na badaniach przeprowadzonych wśród rzymskokatolickich, greckokatolickich i prawosławnych wspólnot żyjących w południowo-wschodniej Polsce. Wybór padł na ten region „ze względu na fakt, że wszystkie wymienione wspólnoty są od wielu wieków związane z tym terenem i posiadają tu dość rozwinięte struktury” (s. 18). Obrana metoda badawcza polegała przede wszystkim na analizie treści publikacji wydawanych przez wspomniane wspólnoty w latach 2004–2008. Szczególny nacisk położono jednak na te fragmenty, które

odnosiły się do przeszłości (do 1989 r.) i jej upamiętnienia. Monografia zawiera sześć rozdziałów. Obok rozdziałów teoretycznych, podejmujących kwestie związane z rozumieniem pojęć tożsamości zbiorowej i zbiorowej pamięci oraz charakterystykę regionu poddanego badaniom, znajdują się rozdziały poświęcone wprost omówieniu wyników analizy materiału badawczego i dokonujące rekonstrukcji narracji dotyczącej kluczowych wydarzeń w pamięci badanych wspólnot, wyodrębnienia głównych zasad organizujących pamięć zbiorową badanych wspólnot i rekonstrukcji kluczowych elementów ich tożsamości zbiorowej. Niech wystarczającą rekomendacją niniejszej publikacji będą słowa recenzenta, prof. Z. Bokszańskiego, który stwierdził, że „zawarte w tekście generalizacje bez wątplenia poszerzają naszą wiedzę nie tylko o formalnych strukturach pamięci zbiorowej grup religijnych, ale pozwalają także głębiej zrozumieć «motywacje» resentymentów religijnych i etnicznych”. Choć monografia została napisana z perspektywy socjologicznej, dla teologa jej lektura okaże się z pewnością niezwykle cenna i pożyteczna.

113. NITKIEWICZ Krzysztof bp, **Katolickie Kościoły Wschodnie. Kompendium prawa**, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2014, 132 s., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-257-0793-4.

Jak wskazuje podtytuł, publikacja ta stanowi kompendium prawa regulującego życie katolickich Kościołów Wschodnich. Nie jest to zatem całościowe i wyczerpujące opracowanie prawa wschodniego, lecz – zgodnie z wyjaśnieniem samego autora – rodzaj poradnika duszpasterskiego dla duchownych Kościoła łacińskiego, którzy w obszarze działań duszpasterskich spotykają się z członkami Kościołów wschodnich. Poradnik ten wyrasta z wcześniejszego doświadczenia i pracy dzisiejszego Biskupa sandomierskiego w Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich, gdzie pozostawał w kontakcie ze środowiskiem, odpowiedzialnym w dużej mierze za kodyfikację, a także interpretację Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Po zarysowym wprowadzeniu w historię Kościołów wschodnich, w kolejnych rozdziałach autor skoncentrował się na istotnych kwestiach prawnych, takich jak: status eklezjalno-prawny katolickich Kościołów Wschodnich, kwestia przynależności do Kościoła *sui iuris*, struktura organizacyjna i osobowa Kościołów tego typu, regulacje dotyczące kultu Bożego, prawo karne oraz formy współdziałania różnych Kościołów. Ostatni rozdział obejmuje syntetyczną prezentację zarówno historii, jak i sytuacji obecnej poszczególnych Kościołów *sui iuris* w kluczu pięciu wschodnich tradycji, wraz z osobnym punktem poświęconym katolickim Kościołom Wschodnim w Polsce. Ca-

łość wieńczy bibliografia i indeks rzeczowy.

114. PASEK Zbigniew, **Kultura religijna protestantyzmu**, Kraków: „Libron” 2014, 268 s., bibliogr., ISBN 978-83-64275-90-6.

Publikacja stanowi zbiór szkiców – publikowanych wcześniej w niskonakładowych i trudno dostępnych czasopismach lub innych opracowaniach – poświęconych różnym aspektom kultury religijnej protestantyzmu. Sam autor wyjaśnia, że niniejszy tom obejmuje „studia poświęcone różnym interpretacjom życiowych nieszczęść i katastrof czy koncepcjom czasu, jakie pojawiają się w świecie protestanckim, a także teksty porównujące wybrane elementy protestanckiego kultu (...) z katolicyzmem” (s. 16). Obok tego znalazły się także studia poświęcone polskiemu protestantyzmowi i jego specyficznym właściwościom. Zebranie wcześniej rozproszonych tekstów, które – co istotne, powstały już w XXI w., nie oznacza, że dokonano jedynie ich zwykłego przedruku. Niektóre z nich uzupełniono, tak by lepiej ujmowały podejmowany problem lub wyraźniej odpowiadały na stawiane pytania.

115. SEWERYNIAK Henryk, **Święte Oficjum a mariawici**, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2014, 437 [3] s., [24] s. tabl., il., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-63012-46-5.

Ks. H. Seweryniak – profesor teologii fundamentalnej – podejmuje w książce zagadnienia dotyczące rozwiązania tzw. „kwestii mariawickiej” przez Święte Oficjum w latach 1903–1908. Chociaż sprawa ta była przedmiotem licznych opracowań podejmowanych z różnych naukowych perspektyw, uzasadnieniem niniejszej publikacji jest oparcie jej na badaniu wszystkich archiwaliów „mariawickich” zgromadzonych w Archiwum Kongregacji Nauki Wiary w Rzymie. Monografia dzieli się na dwie części. W pierwszej przedstawiono kilka monograficznych opracowań dotyczących początków mariawityzmu i sposobów rozwiązania kwestii mariawickiej zarówno w Rzymie, jak i na ziemiach polskich tamtego okresu. Wśród nich znajdują się m.in.: prezentacja funkcji, urzędników i petentów Świętego Oficjum na początku XX w., kalendarium mariawickie, obrazujące szczegółowo etapy rozwoju sprawy mariawickiej do 1908 r., charakterystyka działań Stolicy Apostolskiej w „kwestii mariawickiej” w latach 1903–1907, prezentacja błędów natury dogmatycznej, prawnej i ascetycznej w tekstach i działaniach Marii Franciszki Kozłowskiej w świetle badanych archiwaliów, prezentacja encykliki *Tribus circiter*. Druga część publikacji obejmuje spis archiwaliów zgromadzonych w *Tabularium* Kongregacji Nauki Wiary w porządku odpowiadającym kolejności trzech zbiorów, a także inne ważne dokumen-

ty zaczerpnięte z innych archiwów. W *Aneksie* zamieszczono fotokopie wybranych dokumentów. Prezentowana monografia stanowi niezwykle cenne i kompleksowe opracowanie kwestii mariawickiej, a także znaczący przyczynek dla badań nad genezą mariawityzmu.

116. UGLORZ Manfred, **Bóg i człowiek. Powołanie i przeznaczenie człowieka w refleksji teologicznej apostoła Pawła**, Dziegielów: „Warto” 2014, 342 s., bibliogr., ISBN 978-83-63562-60-1.

Autor niniejszej książki, uznany luterkański biblista, pisze, że jest ona owocem jego badań nad teologiczną spuścizną apostoła Pawła. Monografia obejmuje sześć rozdziałów. Pierwszy koncentruje się na przedstawieniu osoby i życia apostoła Pawła, drugi poświęcony jest Pawłowemu myśleniu o Bogu jako Ojcu Jezusa Chrystusa, trzeci związany jest z wyjaśnieniem znaczenia stosowanych przez Pawła terminów „ewangelia” i „prawo”, czwarty podejmuje się prezentacji antropologii teologicznej w myśli apostoła Pawła, piąty skupia się na opisie fundamentów i źródeł chrześcijańskiego życia w ujęciu Pawłowym, w szóstym zaś zaprezentowano jego myśl eschatologiczną. Niewątpliwą zaletą książki, ułatwiającą jej lekturę, jest zamieszczenie dużej ilości cytatów biblijnych, co sprawia, że czytelnik nie musi nieustannie sięgać do Nowego Testamen-

tu. Ponadto autor unikał zbyt długich analiz poszczególnych perykop, koncentrując się na czytelnym ukazaniu teologicznej myśli apostoła Pawła. Dla-

tego książka ta może stanowić wprowadzenie do bardziej szczegółowych i specjalistycznych studiów nad teologią Apostoła Narodów.

Teologia moralna, etyka. Katolicka nauka społeczna

1. Teologia moralna, etyka

117. BIESAGA Tadeusz SDB, **Spór o podstawy etyki medycznej. Teologizm E.D. Pellegrino a kontraktualizm R.M. Veatcha**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 376 [4] s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-7438-399-8.

Publikacja dotyczy założeń antropologicznych etyki medycznej, które stanowią bazę dla konkretnych rozstrzygnięć bioetycznych. Autor dokonał porównania dwóch odmiennych podstaw etyki medycznej: hipokratejskiej etyki dobra pacjenta, której reprezentantem jest Edmund D. Pellegrino, oraz etyki kontraktualistycznej reprezentowanej przez Roberta M. Veatcha. W ten sposób ukazał dwa modele etyki medycznej. Pierwszy z nich oparty jest na filozoficznej analizie realnej i egzystencjalnej kondycji człowieka, ubogaconej doświadczeniem lekarskim. Drugi to model pragmatyki medycznej, wypracowanej za pomocą socjotechnicznych na-

rzędzi i skoncentrowanej na sposobie podejmowania decyzji i rozwiązywania konfliktów. Publikacja składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich przedstawia teleologiczne podstawy etyki medycznej Edmunda D. Pellegrino. Przedmiotem drugiego rozdziału są kontraktualistyczne podstawy etyki medycznej Roberta M. Veatcha. Ostatni rozdział ukazuje antropologie zakładane przez obydwu modele, krytycznie ukazane z perspektywy polskiej szkoły personalizmu realistycznego. W przekonaniu autora antropologia stanowi podstawę dla rozwiązań konfliktu zasad w obszarze etyki medycznej, konfliktu autonomii z nieszkodzeniem, dobroczynnością czy sprawiedliwością.

118. BUJAK Janusz, **„Mężczyzną i niewiastą stworzył ich?”. Współczesny feminizm w poszukiwaniu tożsamości kobiety**, Szczecin: WT US 2014, 279 s., bibliogr., Uniwersytet Szczeciński: Wydział Teologiczny, seria: Studia i Rozprawy 37, ISBN 978-83-7241-970-5.

Przedmiotem książki jest ocena rozwoju ruchu feministycznego z perspektywy chrześcijańskiego rozumienia godności i geniuszu kobiety. Autor próbuje odpowiedzieć na pytanie o przyczyny przejścia od walki o równość do walki z naturą i zróżnicowaniem seksualnym, prezentując przy tym feminizm głoszony przez teologię katolicką. Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich ukazuje wkład chrześcijaństwa w promocję kobiety na tle religii i kultur, w których się rozwijało. Drugi rozdział dotyczy początków feminizmu i jego rozwoju od lat 60. XX w. Trzeci rozdział ukazuje początki i rozwój tzw. trzeciej fali feminizmu, zwanej *gender*. W kolejnym rozdziale jest mowa o wpływie feminizmu na teologię współczesną i próbach formułowania nowej etyki feministycznej. W ostatnim rozdziale autor dokonuje konfrontacji ideologii *gender* i jej postulatów z podstawowymi wymogami prawa naturalnego. W podsumowaniu J. Bujak zwrócił uwagę, że nowy feminizm, który głosił Jan Paweł II, polega na akceptacji geniuszu kobiety, przewyżczeniu dualizmów oraz promocji kultury życia.

119. Chciwość w życiu publicznym, red. Władysław Zuziak, Joanna Mysona Byrska, Kraków: Wydaw. Naukowe UPP II 2013, 331 s., bibliogr. przy art., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: Wydział Filo-

zoficzny, Katedra Etyki i Katedra Filozofii Społecznej i Polityki, seria: Etyka i Życie Publiczne 5, ISBN 978-83-7438-381-3.

Treść: BYRSKA MYSONA Joanna, Wstęp, s. 5–8; **1. O chciwości**: ŻARDECKA-NOWAK Magdalena, Chciwość jako egzemplifikacja racjonalności nierozumnej, s. 11–30; GŁOWAŁA Justyna, Zyski, straty a racjonalność. Czy ekonomiczna analiza prawa wychowuje do chciwości?, s. 31–45; NOWAK Witold M., Chciwość w *imaginarium* dawnym i współczesnym, s. 47–58; POLESZCZUK Jan, Chciwość i racjonalność zachowań społecznych, s. 59–82; TRZCIENIECKA-SCHNEIDER Irena, Zewnętrzne i wewnętrzne granice chciwości, s. 83–97; MAKOWSKI Mariusz, Chciwość jako dysfunkcyjny psychologicznie sposób wypierania, zakłamywania i wypaczania potrzeb, s. 99–116; WŁOKA Agnieszka, Oblicza chciwości – wpływ chciwości na jakość życia i sposoby walki z chciwością, s. 117–132; CIKAŁA Katarzyna, Chciwość w społeczeństwie konsumpcyjnym, czyli o potrzebach konsumenta, s. 133–148; ZIELIŃSKI Wojciech Bartłomiej, Nowe mallowidła naskalne. Szkic o jaskiniach i konsumpcji, s. 149–156; DRELICH Sławomir, Sensacyjność przekazów medialnych w perspektywie etyczno-krytycznej, s. 157–176; WALESZCZUK Zbigniew, Die Rechtfertigung der Gier und die Finanzkrise, s. 177–

200; ŁUKASIEWICZ-KAMIŃSKA Agnieszka, Chciwość na rynkach usług finansowych jedną z przyczyn kryzysu finansowego, s. 201–212; **2. Wokół chciwości:** BARTULA Piotr, Chciwość absolutu, s. 215–227; KOC-KOZŁOWIEC Barbara, Konsumpcja wartości niematerialnej w Internecie – informacje przekazywane przez internautów w sieci, s. 229–247; MA-REK-BIENIASZ Anna, Etyka środowiskowa a problem konsumpcjonizmu w dobie kryzysu ekologicznego, s. 249–258; GOGOVA Martina, Corporate Social Responsibility as a means of regulating business, s. 259–271; MIKLAS Michał, Chciwość jako wartość – „mito-ontologia” wolnego rynku, s. 273–286; KORBAŚ Małgorzata, Ekonomiczne uwarunkowania chciwości, s. 287–300; ZYDEK Sylwia, O „niestarzejącym” się obliczu chciwości. Próba analizy kaznodziejstwa Antoniego Węgrzynowicza (1658–1721), s. 301–308; STRĄCZEK Bogumił, Chciwość jako forma pragnienia mimetycznego w ujęciu René Girarda, s. 309–322; Noty o autorach, s. 323–327.

120. PICUR Tomasz, **Wierność prawdzie drogą ku pełni człowieczeństwa. Studium teologiczno-moralne w świetle nauczania Jana Pawła II**, Lublin Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2014, 238 s., bibliogr., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Instytut Teo-

logii Moralnej, Katedra Teologii Moralnej Społecznej, seria: Moralność Życia Społecznego 7, ISBN 978-83-924454-3-2.

Publikacja jest rozprawą doktorską napisaną w Katedrze Teologii Moralnej Społecznej KUL. Jej przedmiotem jest zależność między przyjęciem przez człowieka prawdy i trwaniem w niej a jego osobowym rozwojem, ukazana na podstawie nauczania św. Jana Pawła II. Książka jest głosem w dyskusji na temat osoby ludzkiej i tego, co służy jej pełnemu urzeczywistnieniu. Autor ukazał w niej znaczenie wierności prawdzie w procesie autoformacji człowieka. Opracowanie składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich prezentuje współczesny spór o prawdę i człowieka. Przedmiotem kolejnego rozdziału jest zagadnienie poznania i przyjęcia prawdy. W ostatnim rozdziale autor ukazuje wierność prawdzie jako zasadę osobowego rozwoju człowieka. Konkludując, T. Picur stwierdza: „Poznanie i afirmacja prawdy, jakkolwiek konieczne, są jednak niewystarczające. Prawda bowiem nie udoskonala człowieka sama z siebie, lecz jedynie umożliwia mu dążenie do owej doskonałości, wskazując świat autentycznych wartości, ich hierarchię i sposób realizacji w konkretnych okolicznościach życia. Rozwój człowieka jest zawsze owocem jego osobistego wysiłku. Integralny i stały postęp na drodze osobowego wzrostu jest możliwy tylko wówczas, gdy czło-

wiek przyjmuje wobec prawdy postawę wierności” (s. 210).

121. **Prawda oświeca rozum i kształtuje wolność. Encyklika *Veritatis splendor* Jana Pawła II po 20 latach**, red. Jerzy Gocko SDB, wpraw. Tadeusz Zadykowicz, Lublin: Wydaw. KUL 2014, 267 s., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Wydział Teologii, Instytut Teologii Moralnej, ISBN 978-83-7702-859-9.

Treść: ZADYKOWICZ Tadeusz, Prawda oświeca rozum i kształtuje wolność. Encyklika *Veritatis splendor* Jana Pawła II po 20 latach. Wprowadzenie, s. 7–12; SZOSTEK Andrzej MIC, Encyklika *Veritatis splendor*: kontekst i specyfika dokumentu, s. 13–25; MERECKI Jarosław SDS, Teologia moralna wobec wyzwań współczesności, s. 27–36; SPINDELBÖCK Josef, Teologia moralna w krajach języka niemieckiego po *Veritatis splendor*, s. 37–59; SOJKA Jerzy, Wolność i kryteria etycznego osądu – tematyka encykliki Jana Pawła II *Veritatis splendor* z perspektywy ewangelickiej, s. 61–90; MICHALCZUK Witali, Encyklika *Veritatis splendor* czytana przez prawosławnego, s. 91–108; ZADYKOWICZ Tadeusz, Funkcja nauczycielska i jej miejsce we współczesnej kulturze europejskiej, s. 109–126; POKRYWKA Marian, Sumienie w obliczu prawdy, s. 127–149; WANAT Zbigniew, „Pytanie moralne” pytaniem o człowieka, s. 151–170; BUTOWSKI Krzysztof

SDB, Zagospodarować wolność człowieka na miarę prawdy o człowieku, s. 171–183; GOCKO Jerzy SDB, Społeczna eksplikacja encykliki *Veritatis splendor*, s. 185–209; WRÓBEL Józef SCJ bp, Bioetyczny rys encykliki *Veritatis splendor* Jana Pawła II, s. 211–234; KIENIEWICZ Piotr MIC, Wewnętrzne zło czynu w kontekście proponowanych interwencji medycznych w sytuacji ciąży ektopowej, s. 235–249; WOJTKUN Jarosław, Pytania moralne młodego pokolenia w świetle rozmowy Jezusa z młodzieńcem, s. 251–267.

122. SCHOCKENHOFF Eberhard, **Etyka życia. Podstawy i nowe wyzwania**, tłum. Konrad Glombik, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 611 s., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Opolska Biblioteka Teologiczna 144, ISBN 978-83-63950-42-2.

Książka jest polską wersją popularnej w Europie publikacji niemieckiego teologa, Eberharda Schockenhoffa (ur. 1953), profesora teologii moralnej we Fryburgu Bryzgowijskim. Niemiecka wersja oryginalna została wydana w 2009 r. przez wydawnictwo *Herder*. Oprócz polskiej wersji dostępne są przekłady: hiszpański (*Ética de la vida*, 2012) i słoweński (*Etica živlejnja*, 2013). *Etyka życia* składa się z dwóch części. Zawartość pierwszej z nich dotyczy podstaw bioetyki. W czterech rozdziałach zostały zaprezentowa-

ne zagadnienia dotyczące relacji między teologiczną etyką życia i bioetyką świecką, podstawy filozoficzne i teologiczne bioetyki oraz pryncypia etyczne współczesnej bioetyki. Druga część książki Schockenhoffa, składająca się z sześciu rozdziałów, omawia szczegółowe zagadnienia bioetyczne. Jest tam mowa o odpowiedzialności za własne życie, problemach etycznych w ramach postępowania diagnostycznego i terapeutycznego, problematykę eksperymentów biomedycznych, odpowiedzialności za życie innych (zagadnienie aborcji i eutanazji) oraz odpowiedzialności człowieka za życie zwierząt. W zakończeniu swojej publikacji autor prezentuje podstawowe chrześcijańskie postawy etyki życia, do których zaliczył podziw i zdumienie, współczucie i troskę oraz samoograniczenie i miarę. Szczególnym atutem *Etyki życia* jest fakt, że na jej kartach znajdujemy krytyczny dialog z myślą i argumentacją utilitarystyczną w obszarze bioetyki, które zdominowały współczesne rozumienie problemów bioetycznych i w dużej mierze są podstawą praktycznych rozwiązań w tym zakresie w Europie i Polsce. E. Schockenhoff prezentuje pryncypia bioetyczne, omawia pozycje i wskazuje na możliwe rozwiązania z punktu widzenia chrześcijańskiego. Taka droga argumentacji nie oznacza ograniczenia się do racji teologicznych czy nauczania zawartego w dokumentach Kościoła, ale cechuje się w dużej mierze sięganiem do racji

rozumowych, co sprawia, że przemaszają one i są aktualne nie tylko dla chrześcijan. Jedną z pilnych kwestii współczesnej bioetyki jest problem legalizacji negacji solidarności pod pozorem autonomii i wolności. Zdaniem E. Schockenhoffa, jest to racja dla podkreślania bezwarunkowego uznania praw każdej istoty ludzkiej oraz poszanowania wszystkiego, co żyje.

123. **Zaufanie w życiu publicznym**, red. Władysław Zuziak, Joanna Mysona Byrska, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 353 s., bibliogr. przy art., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: Wydział Filozoficzny, Katedra Etyki i Katedra Filozofii Społecznej i Polityki, seria: *Etyka i Życie Publiczne* 6, ISBN 978-83-7438-398-1.

Treść: BYRSKA MYSONA Joanna, Wstęp, s. 5–10; **Część I: O zaufaniu i jego przeciwieństwach**: ZUZIAK Władysław, Podstawy antropologiczne zaufania. Czy jeszcze sobie ufamy?, s. 13–24; TRZCIENIECKA-SCHNEIDER Irena, Przyjaźń, zaufanie i Dylemat Więźnia, s. 25–37; ŻARDECKA-NOWAK Magdalena, Polityczno-prawne podstawy kształtowania się poczucia własnej wartości i zaufania do innych, s. 39–54; NOWAK Witold M., O podejrzliwości, s. 55–67; MAKOWSKI Mariusz, Zaufanie do siebie samego w ujęciu Nathaniela Brandena oraz w perspektywie faz rozwojowych w koncepcji Erika

Eriksona, s. 69–84; BARTULA Piotr, Aspołeczne „My”, s. 85–101; MENDELUK Paulina, Problem zaufania w kontekście „skomercjalizowanej i konsumpcyjnej” rzeczywistości społecznej, s. 103–123; ŁUKASIEWICZ-KAMIŃSKA Agnieszka, Zaufanie na rynku usług finansowych, s. 125–138; KOEPKE Ireneusz, Francis Fukuyama – przez uznanie i zaufanie do „końca historii”, s. 139–150; ZIELIŃSKI Wojciech Bartłomiej, Zaufanie w krainie końca historii, s. 151–160; **Część II: Instytucje i zawody zaufania:** STECKO Justyna, Kultura zaufania jako fundament społecznego życia etycznego, s. 163–174; CHROBAK Tadeusz, Instytucja jako źródło nieufności, s. 175–189; ANDRYSZCZAK Piotr, Zaufanie do człowieka czy zaufanie do państwa?, s. 191–204; CIKAŁA Katarzyna, O wartości zaufania w społeczeństwie ponowoczesnym, s. 205–215; KOC-KOZŁOWIEC Barbara, Zaufanie w relacji osoba chora – personel medyczny, s. 217–233; OLEJNICZAK Marek, Zaufanie do lekarza – jego źródła i praktyczny wymiar, s. 235–247; SEBESTA Antonina, Znaczenie zaufania w relacji lekarz – pacjent, s. 249–261; GRYCHTOŁ Anna, Wiarygodność reklamy farmaceutycznej, s. 263–274; ZYDEK Sylwia, „Ratujmy maluchy i starsze dzieci też”, czyli jak ufamy polskiej szkole, s. 275–283; MAREK-BIENIASZ Anna, Problem zaufania w kontekście współczesnych zagrożeń ekologicz-

nych a myśl Jana Pawła II, s. 285–295; WODNIAK Krzysztof, Rodzina jako wspólnota osób wzorem zaufania społecznego w życiu publicznym w świetle adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* Jana Pawła II, s. 297–314; WALESZCZUK Zbigniew, Zaufanie jako antropologiczna stała i podstawa solidarności w świetle nauczania społecznego Jana Pawła II, s. 315–343; Noty o autorach, s. 345–349.

2. Katolicka nauka społeczna

124. **Chrześcijaństwo i bezpieczeństwo znaczenia Jana Pawła II w dyskursie polemologiczno-irenologicznym**, red. Tomasz Kośmider, Krzysztof Gąsiorek, Cezary Smuniewski, Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II 2014, 334 s., indeks, streszcz. ang., seria: Sympozja Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie 10, ISBN 978-83-61250-65-4.

Treść: KOŚMIDER Tomasz, GĄSIOREK Krzysztof, SMUNIEWSKI Cezary, Wstęp, s. 11–18; MIGLIORE Celestino abp, Stolica Apostołska wobec współczesnych problemów związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym, s. 23–32; MARSZAŁEK Maciej, Użycie siły w słusznym celu, s. 33–48; CZAJA Jan, Aktywność międzynarodowa Stolicy Apostołskiej oraz członkostwo w organizacjach międzynarodowych, s. 49–65; GIZICKI Wojciech, Orędzia pokojo-

we jako przykład aktywności Stolicy Apostolskiej na rzecz kształtowania pokoju międzynarodowego, s. 67–78; KUSZTAL Aleksandra, Jan Paweł II wobec wojny o Falklandy w 1982 roku, s. 79–98; KOSIBA Beata, Jan Paweł II wobec terroryzmu, s. 99–108; SOLARZ Anna, Stolica Apostolska w polityce zagranicznej Izraela, s. 109–129; OZIMEK Piotr, Watykan wobec wprowadzenia stanu wojennego w Polsce, s. 131–143; SZCZUREK Tadeusz, Wojna – pokój – bezpieczeństwo w chrześcijańskiej refleksji moralnej, s. 147–167; LEWANDOWSKI Jerzy, Problematyka pokoju we współczesnym nauczaniu Kościoła. Zagadnienia wybrane, s. 169–185; BOCIAN Jan, Piąte przykazanie Dekalogu i nakaz miłości nieprzyjaciół a „słuszna wojna”, s. 187–211; ŚWINIARSKI Janusz, O skłonności do idealistyczno-realistycznego pojmowania bezpieczeństwa w myśli Jana Pawła II i jego adherentów, s. 213–235; GÓRALCZYK Katarzyna, Relacje obywatel – państwo w encyklikach Jana Pawła II, s. 237–250; NAUMOWICZ Cezary, Rodzina szkołą wychowania do pokoju w myśli Jana Pawła II, s. 251–265; WRÓBLEWSKI Wojciech, Zjawisko nieletnich uczestników walki zbrojnej. Studium wybranych zagadnień dotyczących zjawiska dzieci–żołnierzy w kontekście nauczania Jana Pawła II, s. 267–288; CZAPNIK Sławomir, Jan Paweł II jako orędownik pokoju i patron zbliżenia cywilizacji w płynnym

świecie, s. 289–304; STRUZIK Zdzisław, Pokój i bezpieczeństwo w nauczaniu Jana Pawła II. Perspektywa aksjologiczna w wybranych orędziach na Światowe Dni Pokoju, s. 305–318; Summary, s. 319–321; Indeks osób, s. 323–334.

125. KOWALSKI Jan, **Istotne problemy moralno-społeczne w pismach bpa Teodora Kubiny**, Częstochowa: „Regina Poloniae” 2014, 142 s., bibliogr., fot., ISBN 978-83-62244-76-8.

Książka ks. prof. dra hab. Jana Kowalskiego powstała już w latach 1958–1959 jako praca licencjacka autora, zredagowana pod kierunkiem ks. doc. dra hab. Władysława Poplatka. Dotyczy ona spuścizny pisarsko-kaznodziejskiej bpa Teodora Kubiny (1880–1951) – pierwszego biskupa częstochowskiego, zwracając zwłaszcza uwagę na jego śmiałe sformułowania katolickiej moralności społecznej. Mimo iż powstało już wiele książek i artykułów poświęconych działalności bpa Kubiny, autor analizowanej publikacji zwraca uwagę, iż nie ma jeszcze takiej, która przybliżałaby wyłącznie sprawy społeczne (takie jak np.: praca, płace, własność, kapitalizm), poruszane w pismach bpa Teodora Kubiny. Struktura omawianej książki przedstawia się następująco: w rozdziale wstępnym został zawarty krótki rys życia i działalności bpa Kubiny na tle epoki; rozdział pierwszy został poświęcony zaprezentowaniu sta-

nowiska Kościoła wobec zagadnień społeczno-gospodarczych; w rozdziale drugim autor omówił kwestię własności; w trzeciej części pracy przedstawiono zagadnienie pracy i kapitału, natomiast w rozdziale czwartym zaprezentowane zostało krytyczne podejście bpa Teodora Kubiny do kapitalizmu. Ponadto w zamieszczonym na końcu tej publikacji aneksie znalazła się bogata dokumentacja fotograficzna, poświęcona pierwszemu biskupowi częstochowskiemu.

126. ŁUCYSZYN Józef CM, **Polska tradycja tolerancji w kontekście kształtowania nowego społeczeństwa. Od Pawła Włodkowica do Jana Pawła II – recepcja polskiej myśli teologicznej i politycznej**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 404 [2] s., ISBN 978-83-7438-383-7.

Celem publikacji jest odpowiedź na pytanie, czy polska tradycja tolerancji, począwszy od XV w., mogła stanowić inspirację do tworzenia nowoczesnego systemu społecznego i państwowego. Ponadto autor zastanawia się również nad tym, na ile w nauce społecznej Jana Pawła II można odnaleźć polskie doświadczenie troski o wartości kształtujące zróżnicowane społeczeństwo. Próba odpowiedzi na tak sformułowane pytania stanowi podstawowy problem badawczy analizowanej książki. W związku z tym w rozdziale pierwszym zawarte zostało uzasadnienie tolerancji w kontekście heterogeniczno-

ści społeczeństwa. W rozdziale drugim autor zaprezentował wybrane aspekty wpływające na praktykę tolerancji, uwzględniając szczególną, historyczno-kulturowo-religijną rolę Rzeczypospolitej w Europie Środkowowschodniej. Rozdział trzeci poświęcony został myśli Pawła Włodkowica, która odznaczała się humanizmem, uniwersalizmem oraz szacunkiem dla godności każdego człowieka (także innowiercy). W czwartym rozdziale opisano historyczną ciągłość polskiej myśli teologicznej i politycznej w nauczaniu Jana Pawła II. Natomiast w ostatnim rozdziale niniejszej publikacji jej autor zawarł współczesną recepcję wartości kształtujących nowe społeczeństwo w wybranych aspektach życia.

127. MAZUR Jan OSPPE, **Persona in societate. Wybrane zagadnienia chrześcijańskiej nauki o człowieku. Skrypt dla studentów nauk społecznych**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 170 [4] s., ISBN 978-83-7438-385-1.

Książka o. dra hab. Jana Mazura, prof. UPJPII, stanowi rodzaj skryptu dla słuchaczy chrześcijańskiej antropologii wykładanej w ramach studiów w zakresie nauk społecznych, zwłaszcza na takich kierunkach, jak praca socjalna czy nauki o rodzinie. Celem tej publikacji jest nie tylko prezentacja wiedzy filozoficznej i teologicznej o człowieku, ale także wyzwole- nie wrażliwości na człowieka. Chodzi

o to, aby odsłonić tajemnicę człowieka w jego ziemskiej egzystencji oraz w jego nadprzyrodzonym powołaniu do komunii z Bogiem. Biorąc to pod uwagę, autor niniejszej publikacji podjął w niej m.in. następujące zagadnienia: człowiek jako osoba; współzależność osoby i społeczeństwa; personalizizm Jana Pawła II; kwestia antropogenezy; ciało i dusza człowieka; dylematy ludzkiego istnienia, jak i antropologia Guardiniego. Dodatkowo w aneksie zostały umieszczone wybrane teksty źródłowe Kościoła katolickiego, fundamentalne dla teologii człowieka.

128. **Nowa ewangelizacja a nauczanie społeczne Kościoła**, red. Tadeusz Chlipała, Janusz Michalewski, Wrocław: PWT, Świdnica: Wydaw. WSD „Adalbertus” 2014, 103 s., Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, seria: Konferencje i Sesje Naukowe 13, ISBN 978-83-60663-87-5, 978-83-89818-00-3.

Na okł. podtyt.: Materiały z sympozjum.

Treść: CHLIPAŁA Tadeusz, MI-CHALEWSKI Janusz, Wprowadzenie, s. 7–11; DEC Ignacy bp, Chrystusowy ogień i rozłam (Homilia wygłoszona w katedrze świdnickiej na rozpoczęcie sesji popularnonaukowej „Nowa ewangelizacja a nauczanie społeczne Kościoła”), s. 15–18; KOCH Henryk, Wprowadzenie do tematu VIII Sesji Popularnonaukowej pt. „Nowa ewangelizacja a nauczanie spo-

łeczne Kościoła” – Świdnica, 24 października 2013 roku, s. 19–24; ADAMSKI Krzysztof, Tematyka gospodarcza w nauczaniu papieża po *Vaticanum II*, s. 25–38; GŁUSZAK Tomasz, Benedykta XVI koncepcja nauki społecznej Kościoła i jej związek z nową ewangelizacją, s. 39–60; MAZUR Jan OSPPE, Ewangelia pracy w myśli Jana Pawła II. Aspekt etyczno-polityczny, s. 61–74; RASTAWICKA Anna, Prymas Stefan Wyszyński w służbie sprawiedliwości i miłości społecznej, s. 75–103.

129. TOMASIAK Krzysztof, **Etos polskich taterników jaskiniowych i funkcjonowanie grup taternicznych w świetle katolickiej nauki społecznej**, Brzesko: Brzeska Oficyna Wydawnicza 2014, 261 s., bibliogr., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: Wydział Teologiczny, Sekcja w Tarnowie, ISBN 978-83-88930-96-6.

Niniejsza publikacja autorstwa ks. Zenona Krzysztofa Tomasiaka stanowi jego rozprawę doktorską, napisaną na seminarium z nauki społecznej Kościoła pod kierunkiem ks. dra hab. Ireneusza Stolarczyka, prof. UPJPiI. Praca ta jest próbą nakreślenia etosu polskich taterników jaskiniowych, zarówno w rozumieniu etosu jednostki, jak i grupy, w świetle katolickiej nauki społecznej. Aby zrealizować ten cel, autor posłużył się metodą badawczą katolickiej nauki społecznej: „z badać – ocenić – działać”, która wyznacza też strukturę analizowanej roz-

prawy. W początkowej części pracy (w rozdziale pierwszym oraz drugim) zaprezentowano historyczne tło oraz sposoby, cele i formy działalności polskich taterników jaskiniowych na tle wymagań i zasad KNS-u. W rozdziale trzecim i czwartym autor dokonał oceny prezentowanych przez polskich grotolarzy wartości za pomocą narzędzi przyjętych w naukach empirycznych, z których korzysta katolicka nauka społeczna. Rozdział piąty poświęcony zaś został konkretnym

wskazówkom i zachętom duszpasterskim o charakterze moralnym, wynikającym z oceny zbadanego w pracy stanu wartości pielęgnowanych przez polskich taterników jaskiniowych. Wnioski, do jakich doszedł autor analizowanej publikacji, potwierdzają, iż taternicy jaskiniowi mniej lub bardziej realizują zasady moralne, ujęte w katolickiej nauce społecznej. Środowisko polskich grotolarzy jest poza tym otwarte na objęcie go duszpasterstwem specjalistycznym.

Teologia duchowości

130. BORUTKA Tadeusz, WAL Jan, **Kapłan w dialogu. Jednanie w prawdzie, jednoczenie w miłości**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 246 [12] s., bibliogr., streszcz. ang., fr., niem., wł., ISBN 978-83-7438-386-8.

Książka zasadniczo kierowana jest do kapłanów, którzy powinni wyróżniać się umiejętnością prowadzenia dialogu w codziennej pracy duszpasterskiej. Autorzy bogatą problematykę dialogu ujęli w sześciu rozdziałach. W pierwszym ukazali specyfikę dialogu, jaki proponuje Kościół. W drugim zostały opisane podstawowe warunki dialogu (godność osoby ludzkiej, pokora, uczciwość i otwartość w dialogu, odpowiedzialność, krytycyzm i optymizm). Trzeci rozdział jest przedstawieniem dialogicz-

nego charakteru misji kapłańskiej, a czwarty skupia się na tzw. zbawczym dialogu (posługa słowa Bożego, katecheza, liturgia, spowiednictwo, działalność charytatywna). W piątym rozdziale zostały zaprezentowane formy dialogu z różnymi stanami w Kościele, natomiast szósty zawiera charakterystykę dialogu pomiędzy wyznaniem, religiami, z niewierzącymi oraz w odniesieniu do kultury i szerzenia pokoju.

131. BOUYER Loius, **Wprowadzenie do życia duchowego. Zarys teologii ascetycznej i mistycznej**, tłum. Lucyna Rutowska, Warszawa: „Pax” 2014, 391 [1] s., indeks, ISBN 978-83-211-1949-6.

Tyt. oryg.: Introduction à la vie spirituelle.

Autor o swojej publikacji wypowiada się następująco: „Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, jest podręcznikiem, i to podręcznikiem praktycznym. (...) Dla seminarzystów i kapłanów, dla nowicjuszy, zakonników i zakonnicy oraz dla wszystkich wiernych, którzy pragną pogłębienia życia duchowego (...), książka ta może być po prostu wprowadzeniem do podstawowych zagadnień życia duchowego i zapoznaniem z ogólnie przyjmowanymi sposobami ich rozwiązania” (s. 7). Składa się na nią dwanaście rozdziałów, które przedstawiają zagadnienia dotyczące istoty życia duchowego, modlitwy, życia sakramentalnego, zasad życia ascetycznego, istoty ascezy w duchowości świeckich i mnichów, powołań apostoelskich, rozwoju życia duchowego oraz życia mistycznego.

132. Cierpienie – tajemnica i wyzwanie, red. Antoni Bartoszek, Katowice: „Emmanuel” 2014, 216 s., streszcz. ang. przy art., Uniwersytet Śląski w Katowicach: Wydział Teologiczny, ISBN 978-83-63757-57-1.

Treść: BARTOSZEK Antoni, Wprowadzenie. Cierpienie – tajemnica i wyzwanie, s. 9–12; **Rozdział pierwszy: Ból duszy w kontekście wieloaspektowości i cierpienia:** CHMIELEWSKI Marek, Współczesna wieloznaczność duchowości, s. 15–23; BARTOSZEK Antoni, Czym jest ból duszy? W poszukiwaniu jego istoty oraz kształtu jego terapii, s. 24–35;

PRYMUS Agnieszka, Wpływ religijności na przeżywanie choroby. Przegląd najnowszych badań, s. 36–41; JUROSZEK Weronika, Zaburzenia osobowości jako przyczyna bólu psychicznego członków rodziny, s. 42–53; **Rozdział drugi: Cierpienie – w opisie biblijno-teologicznym:** URBA-NEK Beata, Refleksje cierpiącego Hioba, s. 57–69; SZYMIK Jerzy, Współcierpiący, Bolesna. O ofercie, cierpieniu i bólu w ujęciu teologiczno-dogmatycznym, s. 70–80; SZWARCZYŃSKA Ewa, Moralne aspekty „załamań i konfliktów w stosunkach człowieka z Bogiem” w sytuacji choroby, s. 81–91; **Rozdział trzeci: Cierpienie – w doświadczeniu:** KEMPYS Sylwia, Doświadczenie braku człowieczeństwa jako źródło bólu w świetle wspomnień Wandy Półtawskiej z obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, s. 95–115; WALASZEK Łukasz, Cierpienie w doświadczeniu i myśli św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza, s. 116–127; DROŹDŹ Alojzy, Ból duszy w doświadczeniach życiowych Ojca Pio, s. 128–141; KOZUBEK Mariola T., Środowisko wychowawcze rodziny i Ruchu *Focolari* w doświadczeniu choroby bł. Chiary Luce Badano (1971–1990), s. 142–160; **Rozdział czwarty: Kościół w służbie osobom cierpiącym:** ZIMOWSKI Zygmunt abp, Promocja duchowego wymiaru terapii jako jedno z istotnych zadań Papieskiej Rady ds. Służby Zdrowia i Duszpasterstwa Chorych,

s. 163–174; MALSKI Janusz, Bł. Luigi Novarese, apostoł i ewangelizator chorych, s. 175–189; SAWA Przemysław, Biblijne i eklezjalne uzasadnienie modlitwy o uzdrowienie w kontekście nowej ewangelizacji, s. 190–213; Informacje o autorach, s. 215–216.

Disciplina arcani w chrześcijaństwie = poz. 37.

133. **Intelektualne i duchowe dziedzictwo Cyryla i Metodego. Historia i aktualność tradycji cyrylo-metodiańskiej**, red. Józef Budniak, Andrzej Kasperek, Katowice: „Studio Noa” 2014, 198 s., il. kolor., ISBN 978-83-60071-67-0.

Treść: Słowo od Redaktorów, s. 7–9; **Część I: Polska:** BUDNIAK Józef, Bracia Sołunscy Cyryl i Metody w liturgii i modlitwie, s. 13–28; GLAESER Zygfryd, Znaczenie tradycji cyrylo-metodiańskiej dla jedności Europy w świetle encykliki *Slavorum Apostoli* Jana Pawła II, s. 29–48; GÓRKA Leonard SVD, Słowiańska teologia wyzwolenia na podstawie dzieła ewangelizacyjnego Patronów Europy, Cyryla i Metodego, s. 49–61; GÓRSKI Jan, Aktualność metody misyjnej świętych Cyryla i Metodego, s. 63–70; KROCZEK Piotr, Ekumenizm jako czynnik kształtujący decyzje prawodawcze, s. 71–81; KOCUREK Danuta, Misja Świętych Braci Sołunskich Cyryla i Metodego we współczesnych podręcznikach szkolnych, s. 83–95; PA-

LION Adam, Dziedzictwo tradycji cyrylo-metodiańskiej w archidiecezji katowickiej, s. 97–108; RYGUŁA Piotr, Wkład św. Cyryla i Metodego w proces kształtowania się tożsamości europejskiej, s. 109–123; WIECZOREK Krzysztof, Co dalej z wieżą Babel? Bracia Sołunscy i przekraczanie barier językowych, s. 125–141; **Część II: Słowacja i Czechoy:** JUDÁK Wiliam bp, Úcta sv. Cyrila a Metoda po roku 1990 na Slovensku ako živá kontinuita kresťanských a národných hodnôt, s. 145–164; AMBROS Pavel, Existuje nová vize cyrilometodějské tradice? Poznámky k současné diskuzi o kontinuitě a diskontinuitě v české církvi a společnosti, s. 165–179; Informacje o autorach, s. 181–185; 1150. lecie przybycia Świętych Cyryla i Metodego w obiektywie, s. 187–198.

134. MLECZKO Wojciech, **Nauczka i świętość. Formacja kapłańska w myśli i działalności zmartwychwstańców**, Kraków: Wydaw. św. Jana Pawła II 2014, 545 s., il., bibliogr., indeks, seria: Opera ad Laurem CR 7, ISBN 978-83-64613-03-6.

Prezentowana książka jest publikacją, mającą na celu „odkrycie specyficznych zasad i metod formacji kapłańskiej wdrażanej przez członków Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego” (s. 15). Obok *Wstępu* i *Zakończenia* publikacja składa się z sześciu rozdziałów: I. *Wizja kapłaństwa i formacji duchowieństwa według zało-*

życieli Zmartwychwstańców (s. 21–90); II. *Instytucje formacyjne Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego* (s. 91–171); III. *Kształtowanie duchowieństwa unickiego* (s. 173–231); IV. *Papiejskie Kolegium Polskie w Rzymie* (s. 233–315); V. *Zmartwychwstańcza koncepcja formacji kapłańskiej* (s. 317–375); VI. *Współczesne perspektywy aplikacji formacyjnych idei zmartwychwstańczych* (s. 377–409). Zawartość treściową książki dopełniają: bibliografia, aneksy, indeks osób oraz wykaz ilustracji.

135. Odnowić pamięć o Miłości Bożej. Materiały z sympozjum naukowego poświęconego kultowi Serca Jezusowego, red. Jerzy Wełna SCJ, Janusz Królikowski, wpraw. Artur Sanecki SCJ, Kraków: Wydaw. Księży Sercanów 2014, 172 s., Sercański Ośrodek Krzewienia Kultu Najświętszego Serca Pana Jezusa, seria: Biblioteka Formacji Stałej 4, ISBN 978-83-7519-258-2.

Treść: SANECKI Artur SCJ, Wprowadzenie, s. 5–6; ZIEMANN Eugeniusz SCJ, Kult Najświętszego Serca Jezusa w Polsce w perspektywie 250. rocznicy ustanowienia święta, s. 7–48; KRÓLIKOWSKI Janusz, Symbolicznie odnawiać pamięć o Bożej miłości, s. 49–58; NOWOROLNIK Czesław, Najświętsze Serce Jezusa – „serce odnawiające” przez wezwanie do wynagrodzenia, do czynków pokutnych i do życia cnotliwego, s. 59–81; FERDEK Bogdan, Dary

Najświętszego Serca Jezusa – Eucharystia, Kościół, Maryja, s. 82–90; MOŁKA Janusz SJ, Najświętsze Serce Jezusa – „serce formujące” relacje kościelne i społeczne – wezwanie do komunii życia, prawdy i miłości, s. 91–114; SMUNIEWSKI Cezary, Aktualność kultu Najświętszego Serca Jezusa w nauczaniu bł. Jana Pawła II, s. 115–134; MICHAŁEK Tadeusz SCJ, Najświętsze Serce Jezusa – „budzące nadzieję” kościelną i cywilizacyjną, s. 135–145; POTOCKI Andrzej OP, Kult Najświętszego Serca Jezusa w duszpasterstwie – racje, doświadczenia, propozycje, s. 146–170.

136. KOŁAKOWSKI Stanisław, Kierownictwo duchowe w listach świętego Ojca Pio, Katowice: „Emmanuel” 2014, 341 s., bibliogr., streszcz. ang., wł., ISBN 978-83-63757-54-0.

Autor podejmuje w książce problematykę związaną z kierownictwem duchowym, które realizował Ojciec Pio. Dotyczy ono posługi rozumianej jako indywidualna pomoc w odkrywaniu Bożego planu względem osoby. Treść publikacji została opracowana w oparciu o *Listy* Ojca Pio kierowane do różnych osób w latach 1911–1924. Autor w pięciu rozdziałach umieścił tę tematykę, koncentrując się na omówieniu formacji świeckiej i zakonnej Ojca Pio, przedstawieniu pojęcia, celu i metody kierownictwa duchowego oraz opisaniu aspektu przedmiotowego i podmiotu w kierownictwie duchowym.

137. KORBUT Ewa MSF, **Duchowość Sióstr Misjonek Świętej Rodziny w świetle pism Założycielki – bł. Bolesławy Lament i dokumentów Zgromadzenia**, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2014, 471 s., bibliogr., streszcz. ang., fr., niem., ros., wł., seria: Mistyka Polska 137, ISBN 978-83-257-0741-5.

Na temat zamierzeń badawczych książki autorka we *Wstępie* pisze, że jej publikacja „to próba ponownego odkrycia ducha Założycielki i przekazanego przez nią dziedzictwa. To dziedzictwo, podejmowane i pielęgnowane przez kolejne pokolenia sióstr, ulegało w ciągu bogatej, ponadstuletniej historii pewnym przekształceniom, dlatego celem tej pracy jest ukazanie recepcji i ewolucji kształtowania się zakonnej duchowości Zgromadzenia” (s. 65). Autorka w czterech rozdziałach skupiła się na przedstawieniu istoty duchowości zakonnej (rozdz. I), cech charakterystycznych tej duchowości (rozdz. II), formacji do życia zakonnego (rozdz. III) oraz źródeł i środków rozwoju życia duchowego (rozdz. IV).

138. PISAREK Gabriel SCJ, **Ćwiczenia duchowe a myśl o. Dehona. Studium wpływu Ćwiczeń duchowych św. Ignacego na doświadczenie duchowe i nauczanie o. Dehona**, Kraków: Wydaw. Księży Sercanów 2014, 380 s., bibliogr., ISBN 978-83-7519-253-7.

O. Leon Dehon (1843–1925), założyciel księży sercanów, chętnie i często korzystał z *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli. Inspirował się duchowością ignacjańską także w okresie powstawania i działalności zgromadzenia księży sercanów. Autor książki dokonał naukowej analizy wpływu tej duchowości na doświadczenie duchowe i nauczanie prowadzone przez o. Dehona. W trzech rozdziałach zostały umieszczone kwestie dotyczące roli jezuitów w życiu o. Dehona, analizy jego tekstów poświęconych ćwiczeniom duchowym św. Ignacego Loyoli oraz doświadczeniom duchowym obecnym w życiu o. Dehona.

139. REBETA Wojciech, **Misterium cierpienia świętej Faustyny**, przedm. Jarosław M. Popławski, Lublin: TN KUL 2014, 329 s., bibliogr., streszcz. ang., wł., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Teologii 163, ISBN 978-83-7306-656-4.

Autor książki pochylił się nad doświadczeniem cierpienia u św. Faustyny w formie uporządkowanej syntezy. Dokonał tego w oparciu o materiały źródłowe, którymi są: *Dzienniczek* św. Faustyny, jej korespondencja oraz opinie i wspomnienia publikowane na łamach kwartalnika wydawanego przez Sankturiium Bożego Miłosierdzia w Krakowie. Całość zagadnienia została opracowana w czterech roz-

działach: I. *Cierpienie jako specyficzne „miejsce” doświadczenia duchowego* (s. 17–73); II. *Cierpienie w panoramie życia św. Faustyny* (s. 75–137); III. *Odpowiedź egzystencjalna św. Faustyny na cierpienie* (s. 139–194); IV. *Interpretacja cierpienia w świetle doświadczenia duchowego św. Faustyny* (s. 195–275). Książkę dopełnia *Zakończenie, Bibliografia, aneksy i streszczenia* obcojęzyczne.

140. SONAK Dariusz, **U źródeł duchowości eliańskiej**, wstęp Marek Jodkowski, Poznań: „Flos Carmeli” 2014, 103 s., bibliogr., streszcz. ang., seria: Rozprawy, ISBN 978-83-644430-21-3.

W *Zakończeniu* książki autor napisał: „Niniejsza publikacja pokazuje Eliasza, jego pierwszych duchowych synów oraz późniejszych kontynuatorów jego formy życia. To pewna podstawa, źródło, które ukazuje początek, gdyż z charyzmatu tego Męża Bożego można ciągle czerpać nieskończenie wiele. Odkrywanie go na nowo będzie pomocą dziś w całkiem nowej epoce dziejów chrześcijaństwa i świata” (s. 91–92). W trzech rozdziałach D. Sonak opisał zatem działalność Eliasza w oparciu o biblijną tradycję, przedstawił pierwszych spadkobierców, którymi byli pustelnicy, oraz ukazał duchowość eliańską według *Liber de institutione promorum monachorum*.

Teologia pastoralna. Duszpasterstwo rodzin

1. Teologia pastoralna

141. ANDRUKIEWICZ Piotr CSsR, **Pielgrzymka jako zgromadzenie agoralne**, Lublin: TN KUL 2013, 388 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., tab., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Nauk Społecznych 163, ISBN 978-83-7306-637-3.

W latach 80. ubiegłego wieku prof. A. Biela, obserwując zjawiska masowych zgromadzeń, związanych z ko-

lejnymi wizytami w Polsce Jana Pawła II, doszedł do przekonania o nieadekwatności tradycyjnych sposobów klasyfikacji zachowań zbiorowych w odniesieniu do papieskich pielgrzymek. W związku z tym podjął się zadania opracowania koncepcji nowej kategorii zgromadzeń masowych, nazwanych zgromadzeniami agoralnymi. W koncepcji tej zostało wyróżnionych siedem cech konstytutywnych, na podstawie których można dane zgromadzenie uznać za agoralne. Należą do nich: masowość, dobrowolność, otwartość,

wolność od elementów przemocy, motywacja wyższymi wartościami, duże społeczne znaczenie, wpływanie na zmianę w wymiarze indywidualnym i społecznym.

Obserwacja zjawiska jasnogórskich pielgrzymek Rodziny Radia Maryja nasuwała wielu osobom przeświadczenie o podobieństwie panującej podczas tych zgromadzeń atmosfery do atmosfery masowych spotkań z Janem Pawłem II podczas jego pielgrzymek do Ojczyzny, uznanych przez badaczy za zgromadzenie agoralne. Pojawiło się w związku z tym przypuszczenie, że pielgrzymki Rodziny Radia Maryja mogą mieć typowe cechy agoralne. W związku z tym celem omawianej publikacji było zbadanie, czy jasnogórskie pielgrzymki Rodziny Radia Maryja spełniają wszystkie kryteria agoralności. Osiągnięcie tego celu stało się możliwe dzięki badaniom empirycznym zrealizowanym podczas XV Pielgrzymki Rodziny Radia, która odbyła się 8 lipca 2007 r. na Jasnej Górze. Ich wyniki stanowią treść prezentowanej publikacji.

142. BLACHNICKI Franciszek, MARCZEWSKI Marek, **Wprowadzenie do współczesnej teologii pastoralnej. Od pastoralnoteologicznego aprioryzmu do Kościoła – sakramentu wspólnoty**, przedm. Janusz Mariański, Kraków: „Światło-Życie” 2014, 93 s., bibliogr., ISBN 978-83-7535-143-9.

Opracowanie M. Marczewskiego, promotora dzieł pastoralnoteologicznych ks. F. Blachnickiego, wpisuje się w jego świadomość naukową jako ucznia, któremu wystarcza, by był jak jego mistrz. W jakimś sensie spełnia on zadanie troskliwego stróża dorobku Sługi Bożego, czego wyrazem jest wydanie tej pracy jako współautorskiej ze względu na zamieszczenie w niej tez, które stanowią swoiste streszczenie toku eklezjologicznej dedukcji teologii pastoralnej, opracowanej przez ks. Blachnickiego i wynikającej z niej zbawczej posługi Kościoła. Efektem tej dedukcji było wskazanie na wspólnotę (*koinōnia, communio*) jako zasadę życia i urzeczywistniania się Kościoła w współczesnym świecie. Zasadniczy korpus opracowania tworzą dwa opracowania: M. Marczewski, *W poszukiwaniu zasady formalnej życia Kościoła i teologii pastoralnej jako teologii tego życia*, s. 17–69 F. Blachnicki, *Trzydzieści dwie przesłanki przedstawiające całość dokonanych w pracy habilitacyjnej analiz i rozważań* (Tezy do syntezy), s. 71–88.

143. **Camino Polaco. Teologia – sztuka – historia – terażniejszość**, t. 1, red. Piotr Roszak, Waldemar Rozynkowski, Toruń: Wydaw. Naukowe UMK 2014, 330 s., il. (w tym kolor.), ISBN 978-83-231-3230-1.

Treść: Wstęp, s. 9–12; PACZKOWSKI Mieczysław Celestyn OFM, *Lex peregrinorum*. Obowiąz-

ki, prawa i przywileje na pielgrzymim szlaku, s. 13–41; ROSZAK Piotr, Niebezpieczeństwa życia pielgrzymiego na Camino de Santiago w średniowieczu, s. 43–60; ROZYNOWSKI Waldemar, Św. Jakub w objawieniach bł. Doroty z Mąków, s. 61–72; KUCHARSKI Adam, „Kompotella” i Droga Jakubowa w polskiej literaturze geograficzno-krajoznawczej XVIII wieku, s. 73–92; TARACHA Cezary, Szpiedzy na kompostelańskim szlaku. Uwagi wstępne, s. 93–100; LAD-DACH Agnieszka, Kościoły pod wezwaniem św. Jakuba w diecezji pelplińskiej, s. 101–119; WIERZBIENIEC Waław, Santiago de Compostela – miasto pielgrzymów i turystów w czasie IV Światowych Dni Młodzieży. Kiedy turysta staje się pielgrzymem?, s. 121–131; BRZEZIŃSKA Agnieszka, Muzyka na Camino de Santiago. Analiza hymnu ku czci św. Jakuba *Santo Adalid*, s. 133–141; JAWORSKA Agnieszka, U kresu Camino. Obyczaje pielgrzymów i kompostelańska „geografia wiary”, s. 143–154; DOBURZYŃSKI Dariusz, Praktyczne aspekty funkcjonowania dróg jakubowych w Europie, s. 155–167; GRABOWSKA-MARKOWSKA Jolanta, LASKOWSKA Agnieszka, Psychologiczny i duchowy aspekt pielgrzymowania do grobu św. Jakuba na przykładzie Portugalskiej Drogi św. Jakuba, s. 169–174; PASŁAWSKA Kamila, Awanturnicy czy dyplomaci? Śladami mazowieckich rycerzy – historyczne uwarunkowania i współczesne rozterki na Mazowieckiej Drodze św. Jakuba, s. 175–186, MRÓZ Łukasz, HOŁUB Jacek Marian, Droga św. Jakuba *Via Regia* w świadomości lokalnej społeczności mieszkańców Podkarpacia, s. 187–208; MADEJ-JANISZEK Regina, Rycerskim szlakiem z grodu syreniego na Mazowszu do Santiago de Compostela, s. 209–214; BOŻEK Ryszard, CZAJKA Wiesław, PAWLKOWSKI Jerzy, STEFANIAK Łukasz, Drogi św. Jakuba: Warszawska i Mazowiecka, jako miejsce kultu św. Jana Pawła II i służi Bożego Stefana Kardynała Wyszyńskiego, s. 215–246; BARWIŃSKA Zofia, Święto ulicy św. Jakuba w Toruniu w latach 2010–2012, s. 247–254; MENDYK Emil, „Pielgrzymem jestem i ochotnym po górach wędrownikiem”. Camino jako odpowiedź na kryzys kultury, s. 255–274; HUZAREK Tomasz, „Zakorzenie” – źródło fenomenu Camino de Santiago, s. 275–292; SKARŻYŃSKI Łukasz, Synkretyzm współczesnego Camino a chrześcijańska tożsamość, s. 293–299; BOLKOWIEC Maciej, Camino a europejski kryzys kultury i człowieczeństwa oczami Benedykta XVI, s. 301–312; BLACHOWSKA Barbara, Camino Portugalés 2013 – dziennik pielgrzyma, s. 313–325; HARTWICHOWIE Elżbieta i Edward, „Przymus” pielgrzymowania, s. 327–330.

Człowiek chory i umierający. Możliwości wsparcia i formy pomocy = poz. 91.

144. **Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary**, red. Wiesław Przygoda, Kazimierz Świąś, Lublin: Wydaw. KUL 2013, 388 s., bibliogr. przy art., Polskie Stowarzyszenie Pastoralistów, seria: Teologia Pastoralna w Polsce 3, ISBN 978-83-7702-632-8.

Treść: Wprowadzenie, s. 11–16. **Część pierwsza: Współczesne zagrożenia wiary chrześcijańskiej:** KLAUSNITZER Wolfgang, Drogi i bezdroża nowego ateizmu, s. 19–55; ŚWIEŚ Kazimierz, Aktualny kontekst społeczno-kulturowy jako zagrożenie dla wiary, s. 57–78; BIEL Robert, Wewnątrzkościelne źródła osłabienia wiary chrześcijan, s. 79–102; DROŻDŻ Bogusław, Grzech a dekonstrukcja wiary, s. 103–119; **Część druga: Źródła i podstawy dojrzałej wiary chrześcijańskiej:** TRONINA Antoni, Biblijne źródła wiary chrześcijańskiej, s. 123–143; FIJAŁKOWSKI Marek OFMConv, Chrystologiczne podstawy wiary chrześcijańskiej, s. 145–158; PRZYGODA Wiesław, Pneumatologiczne fundamenty wiary chrześcijańskiej, s. 159–178; LIPIEC Dariusz, Eklezjologiczne podstawy przekazu wiary chrześcijańskiej, s. 179–194; SZYMOŁON Jerzy, Psychologiczne kryteria religijności dojrzałej, s. 195–213; **Część trzecia: Dusz-**

pasterstwo w poszukiwaniu dróg rozwoju wiary: POLAK Mieczysław, Zarys koncepcji duszpasterstwa mistagogicznego, s. 217–242; TURAWSKI Wojciech, Funkcja homilii i katechezy mistagogicznej w doprowadzaniu do źródeł wiary, s. 243–263; SKRECZKO Adam, Kościelna pomoc rodzicom w wychowaniu ich dzieci w wierze, s. 265–288; KUROSIŃ Jolanta, Dzieci jako świadkowie wiary w ewangelizacji młodego pokolenia, s. 289–308; WIELEBSKI Tomasz, Duszpasterska posługa Kościoła umocnieniem wiary chorych, s. 309–337; OSTROWSKI Maciej, Czas wolny – zagrożenie czy szansa formacji wiary?, s. 339–352; WOJCIK Bogusław, Niedziela dniem wiary i przygotowania do ewangelizacji, s. 353–367; **Epilog:** PRZYBYŁOWSKI Jan, Wierzę w Kościół... (Artykuł dyskusyjny), s. 371–381; Noty o autorach, s. 383–388.

145. HAJDUK Ryszard CSsR, **Ewangelia na forum świata. Od apologetyki do marketingu narracyjnego**, Kraków: „Homo Dei” 2013, 279 [1] s., bibliogr., ISBN 978-83-62579-95-2.

Ewangelizacja wypełnia całe życie Kościoła. Nie sposób więc w kilku krótkich artykułach opisać całą jej złożoność oraz podać wszystkie wskazania służące owocnemu jej prowadzeniu w czasach współczesnych. Można co najwyżej zwrócić uwagę na najistot-

niejsze wyzwania stojące przed Kościołem, który ma przekazywać światu orędzie zbawienia, korzystając z takich modeli ewangelizacji, jak: osobiste świadectwo wierzących, głoszenie słowa, liturgia, wspólnota, inkulturacja oraz dzieła miłosierdzia. Ewangelizatorzy nie powinni także zapomnieć o konieczności wykorzystania nowych metod i środków, które oferuje współczesność, jak techniki oddziaływania na odbiorcę z zakresu *public relations*, platformy cyfrowe czy Internet. Wszystko to jednak musi być podporządkowane Dobrej Nowinie do tego stopnia, aby wszelkie narzędzia nie tylko poprzez bezpośredni przekaz treści Ewangelii, ale także przez służbę prawdzie, sprawiedliwości i etosowi stały się czynnikami kształtującymi współczesną kulturę.

Zamieszczone w książce artykuły zawierają wprawdzie pewne wskazania praktyczne, głównie dotyczące przekazu słowa, jednak akcentują raczej duchowy wymiar dzieła ewangelizacji. Przekonują, że aby ewangelizować, nie wystarczy zafascynować się nowoczesnymi środkami komunikacji i stworzyć sobie możliwość „występów” na forum świata. Potrzeba przede wszystkim motywów działania płynących z wiary, którą wspomagają modlitwa i refleksja intelektualna prowadzące do *metanoi*, czyli do przyjęcia ewangelicznego spojrzenia na rzeczywistość i odrzucenia ducha tego świata. Ewangelizatorzy to ludzie dojrzały, którzy wiedzą, kim są

i z pełną odpowiedzialnością podejmują swoje posłannictwo.

146. KRAKOWIAK Czesław, **Eucharystia w parafii. Teologia i praktyka pastoralna**, Lublin: TN KUL 2014, 264 s., indeks, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Teologii 165, ISBN 978-83-7306-658-8.

Zebrane w tej książce artykuły autora dotyczą teologii Eucharystii i niedzieli świętowanej w parafii. Ukazują jej istotną rolę w życiu każdego chrześcijanina i całej wspólnoty wierzących, zwłaszcza gromadzącej się na świętowaniu Dnia Pańskiego, który jest także uprzywilejowanym dniem udzielania sakramentów świętych. Poruszają także szczegółowe zagadnienia związane z liturgią Mszy św. (prefacja jako modlitwa dziękczynienia, aklamacje po przeistoczeniu i znaczenie wymieniania imienia biskupa w modlitwie eucharystycznej) oraz z kultem Eucharystii poza Mszą św. Niniejsza publikacja może być pomocą dla duszpasterzy, katechetów i wiernych świeckich w pogłębieniu teologii i liturgii Eucharystii, sakramentów świętych w relacji do Mszy św. oraz świętowania niedzieli we wspólnotach parafialnych. Liczne cytaty z dokumentów Kościoła oraz literatura w przypisach zostały zamieszczone celowo, aby wskazać czytelnikowi źródła i ważniejsze opracowania dotyczące poruszanych problemów.

147. SAWICKI Ryszard, **Chrześcijański wolontariat na przykładzie Szkolnych Kół Caritas w diecezji ełckiej. Studium socjologiczno-pastoralne**, Warszawa: Teologia Pastoralna na UKSW 2014, 300 s., bibliogr., streszcz. ang., niem., tab., wyk., seria: Biblioteka Teologii Pastoralnej, ISBN 978-83-933551-8-1.

Ks. R. Sawicki podjął się naukowe opracowania fenomenu chrześcijańskiego wolontariatu urzeczywistnianego przez dzieci i młodzież w ramach Szkolnych Kół *Caritas* jako pastoralnego modelu posługi charytatywnej w diecezji ełckiej. Należy zauważyć i dowartościować duży wkład pracy włożonej przez teologa – pastoralistę w przeprowadzenie badań empirycznych na próbie 677 młodych wolontariuszy i 106 ich opiekunów. Jest to cenne źródło wiedzy o wolontariacie inspirowanym wartościami ewangelicznymi oraz rzetelne studium socjologiczno-pastoralne aktualnego obrazu młodych wolontariuszy Szkolnych Kół *Caritas* oraz podejmowanych przez nich inicjatyw charytatywnych. Dzieło to stanowi solidny wkład do wypracowania optymalnego modelu charytatywnego zaangażowania młodzieży i szeroko pojętej służby społecznej dla dobra człowieka.

Zawarty tu element prakseologiczny i postulatyczny zawiera dużą wartość dla teorii pastoralnej oraz praktyczne wskazówki dla opiekunów młodzieżowych grup wolontariuszy.

W obliczu wielu problemów wychowawczych, zgłaszanych przez rodziców, nauczycieli, pedagogów, katechetów i duszpasterzy, publikacja ta ukazuje nieocenioną wartość aktywności charytatywnej w procesie kreowania postaw chrześcijańskich współczesnej młodzieży. Prezentuje zarazem ścieżkę optymalnego rozwoju duchowego i społecznego młodych ludzi. Stanowi cenną i praktyczną pomoc dla osób odpowiedzialnych za formację religijną i prospołeczną młodzieży, a szczególnie nauczycieli animujących działalność Szkolnych Kół *Caritas*.

2. Duszpasterstwo rodzin

148. **Człowiek wobec sytuacji trudnych. Poradnictwo i terapia**, red. Joanna Dzierżanowska-Peszko, Paweł Landwójtowicz, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 196 [2] s., bibliogr. i streszcz. ang. przy art., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, Instytut Nauk o Rodzinie, seria: Człowiek – Rodzina – Społeczeństwo 25, ISBN 978-83-63950-48-4.

Treść: LANDWÓJTOWICZ Paweł, DZIERŻANOWSKA-PESZKO Joanna, Wstęp, s. 5–7; LICHTENBERG-KOKOSZKA Emilia, Psychopedagogiczne wyznaczniki opieki okołoporodowej. Doniesienia z badań, s. 9–22; PRZEPIÓRA Małgorzata, Interwencja kryzysowa a niedostosowanie społeczne dzieci i mło-

dzieży z perspektywy psychologii resocjalizacyjnej, s. 23–38; RZE-ŻACZ Martyna, Wartości życiowe młodzieży dorastającej w domach dziecka i rodzinach zastępczych na terenie województwa opolskiego. Analiza porównawcza, s. 39–51; SZAFONI Agnieszka, Zjawisko sponsoringu jako forma kobiecej prostytucji wśród studentek. Przyczyny i profilaktyka, s. 53–69; KORNASZEWSKA-POLAK Monika, Analiza dynamiki konfliktu małżeńskiego: angażowanie – dystansowanie się, s. 71–89; DRAPAŁA Iwona, Znaczenie wsparcia społecznego w sytuacjach związanych ze stresem traumatycznym. Psychoterapia zaburzeń potraumatycznych, s. 91–106; RUTKOWSKA Emilia, Wykorzystanie podejścia poznawczo-behawioralnego w grupowej terapii kobiet uzależnionych od alkoholu w pogłębionym etapie terapii, s. 107–115; KROK Dariusz, KLUZ Aneta, Doświadczenie choroby nowotworowej jako sytuacji trudnej a poziom religijności i poczucia sensu życia u chorych, s. 117–152; HEJNAR Łukasz, PYRKOWSKA Karolina, Opieka psychologiczna nad pacjentami po udarze mózgu i ich rodzinami, s. 153–171; BOLT-DROSIK Monika, Starzenie się jako problem społeczny – perspektywa psychiatryczna, s. 173–185; LANDWÓJTOWICZ Paweł, Depresja osób starszych w perspektywie systemowej terapii rodzin, s. 187–198.

149. **Jak przygotować do małżeństwa**, red. Ryszard Sztuchmiller, Justyna Krzywkowska, Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski 2013, 493 s., bibliogr., ISBN 978-83-62383-26-9.

Treść: SZTYCHMILER Ryszard, KRZYKOWSKA Justyna, Wstęp, s. 9–10; **Rozdział I: Przygotowanie do małżeństwa w świetle prawa i nauczania Kościoła katolickiego:** SZTYCHMILER Ryszard, Przygotowanie do małżeństwa według *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 13–25; POCAŁUJKO Tomasz, Przyczyny kryzysu małżeństwa, principia prawa małżeńskiego oraz propozycje „innych odpowiednich środków” (kan. 1067) w przygotowaniu do ślubu, s. 27–38; PIEGA Robert, Przygotowanie do małżeństwa w Kościele katolickim jako obowiązek i uprawnienia nupturientów, s. 39–47; NIKOŁAJEW Jerzy, Instytucja zaręczyn według tradycji i prawa Kościoła grekokatolickiego w Polsce, s. 49–70; CIERKOWSKI Stanisław, Przygotowanie do zawarcia małżeństwa w diecezji toruńskiej w świetle *Instrukcji o przygotowaniu i zawieraniu sakramentu małżeństwa pierwszego synodu diecezji toruńskiej (2007–2011)*, s. 71–98; KRZYKOWSKA Justyna, Katechizacja przedmałżeńska w Polsce, s. 99–110; ZABOROWSKI Marek, Zdolność prawna nupturientów do zawarcia małżeństwa, s. 111–119; WITKOWSKI Wojciech, Formalno-kanoniczne znaczenie dokumentów w przygotowaniu

do małżeństwa, s. 121–128; BIAŁOBRZESKI Tomasz, Czasowy zakaz zawarcia małżeństwa, s. 129–140; GWÓŹDŹ Monika, Przygotowanie do małżeństwa w przemówieniach papieża do Roty Rzymskiej w latach 1962–2012, s. 141–147; ZAJĄC Monika M., Bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa w instrukcjach Konferencji Episkopatu Polski, s. 149–157; NAKIELSKA Monika A., Do małżeństwa przez bierzmowanie, s. 159–168; WOJDAŁA Magdalena, Praktyczne problemy przygotowania do małżeństwa w realiach małej parafii, s. 169–175; BETLEJEWSKA Joanna, Protokół rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi. Formalność czy skuteczne rozeznawanie sytuacji prawnej kandydatów do małżeństwa? Uwagi z pozycji obrońcy węzła małżeńskiego, s. 177–186; KOŁBUC Magdalena, Przygotowanie do małżeństwa osób związanych klauzulą zakazującą zawarcia związku małżeńskiego, s. 187–197; POKORSKI Krzysztof, Przygotowanie do małżeństwa duchownych z papieską dyspensą od celibatu, s. 199–207; **Rozdział II: Przygotowanie do małżeństwa w świetle prawa państwowego:** RÓŹAŃSKI Mieczysław, Dokumenty do zawarcia małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi, s. 211–220; MROZEK Jacek, Wolność religijna kandydatów do małżeństwa w świetle prawa, s. 221–227; RZEWUSKA Magdalena, Wyczekiwanie jako czynność przygotowawcza do zawarcia małżeństwa – uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*, s. 229–236; RZEWUSKI Maciej, Roszczenia wynikające z zerwania zaręczyn, s. 237–245; ADAMCZYK Marcin, Rozwód jako brak prawidłowego przygotowania do małżeństwa, s. 247–256; BACZA Łukasz, GRABOWSKA Agata, Zadania małżeństwa i rodziny w nauczania Jana Pawła II a prawo RP, s. 257–266; ORŁOWSKA Zofia, ŁUKASIEWICZ Jakub M., Formalno-prawne obowiązki nupturienta wynikające z treści art. 3 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, s. 267–288; CYGAN Katarzyna, Zezwolenie sądu na zawarcie związku małżeńskiego przez kobietę małoletnią, s. 289–295; ZIÓŁKOWSKA Krystyna, Problematyka przygotowania do małżeństwa w aspekcie ochrony rodzicielstwa, s. 297–303; FAŃFARA Mateusz, Związki partnerskie w wybranych systemach prawnych, s. 305–314; **Rozdział III: Przygotowanie do małżeństwa w świetle psychologii, etyki, socjologii:** PUTYŃSKI Leszek, Rola czynników psychologicznych w kształtowaniu więzi małżeńskiej i postaw wobec życia małżeńskiego młodych małżeństw, s. 317–326; CYNKIER Przemysław, MAJCHRZYK Zdzisław, Czy jest możliwe przygotowanie osoby z zaburzeniami histrionicznymi do małżeństwa – studium przypadku, s. 327–337; JAKUBIAK Tomasz, Małżeństwo katolicki z sunnickim

muzułmaninem – różnice kulturowe i religijne wyzwaniem, jakiemu trzeba stawić czoła, s. 339–346; WÓJCICKI Rafał, Znaczenie narodowości i wyznania narzeczonych, s. 347–356; KRÓLIK Marcin, Narzeczeństwo – relikw czy przygotowanie do dojrzałego małżeństwa, s. 357–364; BARANOWSKA Anna, Zapomniany fundament małżeństwa. Czystość przedmałżeńska w krzywym zwierciadle, s. 365–372; KRZYKOWSKA Monika, Rodzina – pierwszym podmiotem odpowiedzialnym za przygotowanie do małżeństwa, s. 373–381; KOWAL Kamila, Wpływ rodziny dysfunkcyjnej na przygotowanie do związku małżeńskiego, s. 383–393; SZCZYPIŃSKI Olaf, Odpowiedzialność za życie ludzkie jako istota przygotowania do małżeństwa, s. 395–407; ŻULEWSKI Adam, Odpowiedzialność mediów za przygotowanie do małżeństwa, s. 409–416; **Aneks:** Przygotowanie do małżeństwa – opracowania studenckie: AKACKA Klaudia, Narzeczeństwo czasem poznania, s. 419–421; RECZUCH Ewelina, WOJDYŁO Martyna, Dobrze przygotowanie bezpośrednie warunkiem udanego małżeństwa?, s. 423–426; RYTLEWSKI Mateusz, Przygotowanie do podjęcia obowiązków małżeńskich, s. 427–431; ŻULEWSKA Marzena, Kurs przedmałżeński – założenia a rzeczywistość, s. 433–437; OSTROWSKA Martyna, Nauki przedmałżeńskie – formalność czy

inwestycja?, s. 439–443; RYBICKA-ZIARKO Joanna, Konferencje dla narzeczonych organizowane przez Stowarzyszenie *Persona Humana*, s. 445–448; FRĄGNOWSKA Klaudia, Przygotowanie do małżeństwa mieszanego, s. 449–452; DEMCZUK Katarzyna, Przygotowanie do małżeństwa w Kościele zielonoświątkowym, s. 453–456; ŚLĄSKA Natalia, SZARLAK Marlena, Znaczenie okresu narzeczeństwa w Kościele prawosławnym, s. 457–461; SZCZEPANIAK Anna, KĘPKA Paweł, Przygotowanie do małżeństwa w społeczności żydowskiej, s. 463–467; TRUCHAN Kalina, WASILEWSKA Diana, Skutki braku odpowiedniego przygotowania do małżeństwa, s. 469–472; **Bibliografia**, s. 473–493.

150. **W służbie małżeństwu i rodzinie**, red. Grzegorz Sokołowski, Wrocław: PWT 2014, 147 s., Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, seria: Sympozja i Sesje Naukowe 30, ISBN 978-83-63642-27-3.

Treść: GROCHOLEWSKI Zenon kard., Słowo wstępne, s. 7–8; SOKOŁOWSKI Grzegorz, Wprowadzenie, s. 9–10; GADECKI Stanisław abp, „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię” Ogólnopolski program duszpasterski na rok 2014/2015, s. 11–20; DEC Ignacy bp, Antropologiczny horyzont małżeństwa i rodziny, s. 21–36; MERECKI Jarosław, Współczesne modele małżeństwa i rodziny, s. 37–

52; KUPCZAK Jarosław, Ucieczka od rodziny. Kulturowe zagrożenia tożsamości rodziny, s. 53–70; RYŚ Maria, Zadania małżeństwa i rodziny w budowaniu cywilizacji miłości, s. 71–90; LUBOWICKI Kazimierz, Komunia małżeńska a komunია eucharystyczna, s. 91–100; PORADA Ewa, Sens narzeczeństwa w „kulturze instant”, s. 101–118; MENDYK Marek bp, Wyzwania i nadzieje, s. 119–130; WOJACZEK Krystian, Miłość na odległość, s. 131–147.

151. ZAJĄCZKOWSKI Piotr OFM^{Cap}, **Postawy wobec prokreacji a więź małżeńska. Studium empiryczne z Duszpasterstwa Rodzin na podstawie badań małżonków w parafii Braci Mniejszych Kapucynów w Lublinie**, Biała Podlaska: Wydawnictwo PSW JP^{II} 2014, 379 s., bibliogr., tab., wyk., Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, seria: Monografie i Rozprawy 2, ISBN 978-83-61044-83-3.

Relacja pomiędzy prokreacją a więzią łączącą małżonków jest zagadnieniem bardzo aktualnym, ponieważ pojawia się ona w kontekście miłości małżeńskiej, której nie da się odseparować od kwestii małżeńskiej płodności, a jednocześnie jest to ten element wspólnego życia małżonków, który najmniej bywa przez nich samych dostrzegany. Niewiele par ma świadomość, że to, jak uporządko-

wana zostanie przez nich płaszczyzna planowania rodziny i związana z nią dziedzina współżycia seksualnego, ma ogromne znaczenie dla ich wzajemnej miłości, poczucia szczęścia, stopnia satysfakcji z życia w związku oraz siły motywacji do trwania w nim pomimo trudności. Główny problem tej pozycji zawiera się w pytaniu: Jaki związek istnieje pomiędzy postawą wobec prokreacji u konkretnego małżonka a jego więzią ze współmałżonkiem? Składa się ona z sześciu rozdziałów. Rozprawa posiada charakter teoretyczno-empiryczny, dlatego w pierwszych dwóch rozdziałach zastosowano metodę analizy krytycznej źródeł teologicznych oraz metodę interpretacji tekstu. W rozdziałach prezentujących wyniki badań empirycznych (III–VI) zastosowano metody statystyczne: Test Manna-Whitneya, Test Chi-kwadrat Pearsona, Test T oraz metody interpretacji wyników: porównawczą i syntezy. Książka ta jest bardzo interesującym źródłem informacji dla naukowców zajmujących się problematyką małżeństwa i rodziny oraz działaczy społecznych, rodzinnych i duszpasterzy rodzin. Zawiera ona w sobie dużą ilość informacji teologiczno-pastoralnych, psychologicznych, pedagogicznych i społecznych. Dzięki temu przyczynia się do pogłębionego spojrzenia na problemy małżeństwa i rodziny w społeczeństwie pluralistycznym.

Liturgika. Muzyka kościelna

1. Liturgika

152. AUGÉ Matias, **Rok liturgiczny. To sam Chrystus, który trwa w swoim Kościele**, tłum. Krzysztof Stopa, Kraków: „Homo Dei” 2013, 356 s., bibliogr., ISBN 978-83-62579-88-4.

Tyt. oryg.: L'anno liturgico. È Cristo stesso presente nella sua Chiesa.

Rok liturgiczny jest ujętą w ramy dwunastu miesięcy celebracją poszczególnych tajemnic zbawienia. Wybitny hiszpański liturgista, Matias Augé, w niniejszej pozycji nazywa ten fenomen „Chrystusem, który trwa w swoim Kościele”. Prezentowana książka jest opartą na solidnym fundamencie naukowym analizą najważniejszych wymiarów rocznej celebracji Kościoła. Jednocześnie uwypukla teologiczny i duchowy wymiar roku liturgicznego. Ten właśnie aspekt w dużej mierze czyni z opracowania pozycję niezwykle oryginalną. Cztery początkowe rozdziały mają charakter ogólnego wprowadzenia w podjętą przez autora tematykę: w pierwszym zawarte zostały uwagi metodologiczne związane z samym pojęciem „rok liturgiczny”, jego historycznym rozwojem oraz strukturą; w drugim autor snuje rozważania na temat czasu i jego znaczenia w historii zbawienia i w liturgii Kościoła; rozdział trzeci jest analizą syntagmy

„misterium paschalne” i jej chrystologicznego znaczenia; rozdział czwarty poświęcony został kwestii kalendarza liturgicznego. Dalsza część publikacji odnosi się kolejno do poszczególnych elementów rocznego cyklu liturgicznego. Tę część otwiera rozdział piąty, koncentrujący uwagę czytelnika na pierwotnym święcie chrześcijańskim – niedzieli. Trzy kolejne rozdziały odnoszą się do celebracji chrześcijańskich tajemnic paschalnych usystematyzowanych chronologicznie (I–IV w., IV–XVI w., okres po Soborze Watykańskim II). Z kolei rozdział dziewiąty odnosi się do świąt i cykli związanych z tajemnicą Wcielenia i koncentruje się kolejno na obchodach Bożego Narodzenia, Epifanii oraz Adwentu. Rozdział dziesiąty omawia okres zwykły roku kościelnego. W kolejnym rozdziale, jedenastym, M. Augé prezentuje tzw. „święta idei”, czyli święta Pańskie w ciągu roku. Rozdziały jedenasty i dwunasty odnoszą czytelnika do zagadnień związanych z kultem maryjnym i świętych. Ostatni – czternasty rozdział – zawiera skondensowaną wiedzę dotyczącą teologii i duchowości roku liturgicznego.

153. KRAKOWIAK Czesław, **Sakramenty w życiu chrześcijanina**, Lublin: Wydaw. KUL 2013, 160 s., bibliogr., Katolicki Uniwersytet Lubelski

Jana Pawła II: Wydział Teologii, ISBN 978-83-7702-677-9.

Książka znanego lubelskiego liturgisty została poświęcona sakramentom w ich relacji do życia chrześcijanina. Jednakże wbrew pierwszemu skojarzeniu nie stanowi ona systematycznego wykładu z sakramentologii katolickiej. Jak zauważa sam autor, publikacja została pomyślana jako ogólny zarys teologii i liturgii sakramentów oparty przede wszystkim na nauczaniu Katechizmu Kościoła Katolickiego. Książka rozpoczyna się ogólnym wprowadzeniem w liturgię i teologię sakramentów oraz miejscem, jakie zajmują one w KKK. Główny zrąb opracowania został podzielony na trzy części, odnoszące się do charakteru poszczególnych sakramentów. Część pierwsza jest omówieniem sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, a kolejne jej rozdziały podejmują kwestie związane z chrztem, bierzmowaniem i Eucharystią. Część druga odnosi się do sakramentów uzdrowienia, czyli tzw. „sakramentów leczących”, i składa się na nią rozdział poświęcony pokucie i pojednaniu oraz sakramentowi namaszczenia chorych. Ostatnia część to analiza sakramentów w służbie komunii, tj. święceń i małżeństwa. Bardzo cennym dodatkiem wydaje się być przywołanie po każdym rozdziale konkretnych tekstów z Katechizmu Kościoła Katolickiego i z Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego oraz wykaz

związanej z danym sakramentem literatury liturgicznej.

154. KRZEMIŃSKI Józef SJ, **Vademecum misjonarza rekolekcyjny**, Kraków: Wydaw. WAM 2013, 311 s., ISBN 978-83-7767-928-9.

Treść: Od autora, s. 7; Wprowadzenie, s. 9–15; **Część I: Misje intronizacyjne**: Uwagi wstępne, s. 19–28; Rozpoczęcie misji świętych, s. 29–47; **Część II: Nabożeństwa misyjne**: Uwagi wstępne, s. 51; Błogosławieństwo matek brzemiennych i niemowląt, s. 53–57; Nabożeństwo za zmarłych, s. 58–76; Spotkanie z chorymi, s. 77–88; Nabożeństwo prześlągalne, s. 89–100; Odnowienie ślubowań małżeńskich, s. 101–118; Nabożeństwo intronizacyjne dla dzieci szkolnych, s. 119–122; Nabożeństwo poświęcenia parafii Najświętszemu Sercu Jezusowemu, s. 123–140; Nabożeństwo maryjne, s. 141–156; Nabożeństwo krzyża misyjnego, s. 157–164; Błogosławieństwo na zakończenie misji, s. 165–166; **Część III: Renowacja misji**: Odnowienie poświęcenia się Najświętszemu Sercu Jezusa i nabożeństwo błogosławienia rodzin, s. 169–176; Nabożeństwo dla kierowców i poświęcenie pojazdów, s. 177–184; Zakładanie lub reaktywowanie „Apostolatu Modlitwy”, s. 185–187; Akcja charytatywna, s. 188–193; **Część IV: Misje nawiedzenia**: s. 195–218; **Część V: Misje ewangelizacyjne**: s. 219–234; **Część VI: Re-**

kolekcje: Rekolekcje o Miłosierdziu Bożym, s. 237–261; Nabożeństwo pokutne jako przygotowanie do spowiedzi świętej, s. 262–268; Nabożeństwo trzeźwościowe, s. 269–273; Nabożeństwo powołaniowe, s. 274–278; **Część VII: Błogosławieństwa i poświęcenia:** s. 280–290; **Droga krzyżowa:** O przebaczeniu, s. 291–298; Droga krzyżowa z udziałem dzieci, s. 299; **Troska o zdrowie:** s. 303–304.

155. **Kult relikwii**, red. Szczepan T. Praśkiewicz OCD, Kraków: Wydaw. Karmelitów Bosych 2013, 138 [1] s., seria: Świętość Kanonizowana 11, ISBN 978-83-7604-237-4.

Treść: PRAŚKIEWICZ Szczepan T. OCD, Nota wydawnicza, s. 7–8; Listy zwołujące, s. 9–11; SCĄBER Andrzej, Powitanie uczestników kursu, s. 13–15; FIEJDASZ Lidia, Kształtowanie się pojęcia relikwii – aspekt prawny, s. 17–38; BARTOSZEWSKI Gabriel OFMCap, Ekshumacja i zabezpieczenie doczesnych szczątków sług Bożych, s. 39–59; SCĄBER Andrzej, Rozpoznanie i zabezpieczenie doczesnych szczątków sług Bożych oraz pobranie relikwii w procedurze beatyfikacyjnej – instrukcje Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych i procedu-
ra, s. 61–92; MIESZCZAK Stanisław SCJ, Współczesne przepisy liturgiczne w odniesieniu do czci relikwii: dedykowanie kościołów i kaplic, obrzęd poświęcenia kościoła i umieszczenie relikwii w ołtarzu, s. 93–109; MISZ-

TAL Henryk, Kult relikwii w chrześcijańskich kościołach niekatolickich i w religiach pozachrześcijańskich, s. 111–125; PRAŚKIEWICZ Szczepan T. OCD, Fenomen oddziaływania relikwii świętych na życie duchowe wierzących na przykładzie peregrynacji relikwii św. Teresy od Dzieciątka Jezus, s. 127–138.

156. KUŹNIAR Jan, **Książka o siedmiu sakramentach. Poradnik praktyczny i duchowy**, Warszawa: „Pax” 2014, 299 [5] s., bibliogr., ISBN 978-83-211-1947-2.

Książka pomyślana jest jako kompendium wiedzy o sakramentach i jako taka skierowana jest zarówno do wiernych świeckich, jak i kapłanów. Autor zaznacza we wstępie, że na treść składają się głównie praktyczne porady związane z tematyką oraz niezbędna teoria odnosząca czytelników do teologii i dyscypliny kanonicznej Kościoła. Trzy pierwsze rozdziały stanowią wprowadzenie w kwestie nauki związanej z sakramentami oraz wskazania formalne dotyczące kwestii praktycznych. W dalszej części książki autor przystępnie wprowadza w istotę każdego kolejnego sakramentu, wychodząc bardzo często od postawienia konkretnego pytania (np. „Po co Kościół?”, „Dlaczego siedem?”, „Co potrzebne jest do chrztu?” itp.). Kolejne rozdziały poświęcone są zagadnieniom związanym z sakramentami, które uszeregowane zostały zgod-

nie z tradycyjnym ich zestawieniem, tj. *Chrzest*, s. 53–86; *Bierzmowanie*, s. 87–120; *Eucharystia*, s. 121–176; *Małżeństwo*, s. 177–208; *Sakrament pokuty i pojednania*, s. 209–230; *Namaszczenie chorych*, s. 231–254; *Kapłaństwo*, s. 255–289.

157. **Liturgia i psychologia**, red. Andrzej Żądło, Katowice: Księg. św. Jacka 2014, 171 s., streszcz. przy art., seria: Kościół w Trzecim Tysiącleciu 12, ISBN 978-83-7030-944-2.

Treść: ŻĄDŁO Andrzej, Wstęp, s. 5–7; SODI Manilo, Psychologia i kult, s. 9–19; JAWORSKI Romuald, Obrzędy w świetle psychologii religii, s. 20–30; KREZMAŃSKI Sebastian, Osoba i wspólnota w celebracji liturgicznej, s. 31–39; CALVANO Corrado, Uczucia i emocje u podstaw przeżyć wewnętrznych oraz zewnętrznych, s. 40–65; AUGÉ Matias, Czas i obrzęd: składowe autentycznych przeżyć, s. 66–77; ŻĄDŁO Andrzej, Elementy materialno-przestrzenne w liturgii, s. 78–91; SAPORI Eugenio, Terapeutyczny wymiar obrzędu liturgicznego: rzeczywistość możliwa?, s. 92–115; KROK Dariusz, Trema w mówieniu i działaniu o charakterze publicznym. Perspektywa psychologiczna, s. 116–134; SOBIERAJSKI Paweł, Kontakt z muzyką podczas liturgii. Od neurofizjologii do duchowości, s. 135–145; SOBECZKO Helmut Jan, Celebracja liturgiczna a pobożność ludowa, s. 146–163; Wykaz

skrótów, s. 164–165; Noty biograficzne o autorach, s. 166–167.

158. SIELEPIN Adelajda CHR, **Ku nowemu życiu. Teologia i znaczenie chrześcijańskiej inicjacji dla życia wiarą**, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 457 [1] s., bibliogr., streszcz. ang., Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, seria: Christianus Fit 5, ISBN 978-83-7438-406-3.

Książka w swej istocie jest traktatem mającym na celu przybliżenie i odkrycie znaczenia inicjacji mistagogicznej, którą autorka nazywa „matrycą dla życia chrześcijańskiego i metod duszpasterskich”. Stosowana dziś głównie przez ruchy katechumenalne, jest ona nie tylko lekarstwem i bronią w nadzwyczajnych sytuacjach życia, ale także pewną drogą do osiągnięcia życiowego celu chrześcijanina. W pierwszym rozdziale książki autorka pochyla się nad zagadnieniem katechumenatu, ukazując, że nie jest on jedynie domeną ekskluzywnych grup, ale koniecznością i coraz pilniejszym zadaniem całej wspólnoty Kościoła. Drugi rozdział, odwołujący się do źródeł, jest historycznym ujęciem katechumenatu zarówno na chrześcijańskim Zachodzie, jak i Wschodzie. Z kolei w rozdziale trzecim autorka przybliży treść i strukturę księgi *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. Rozdział czwarty stanowi syntetyczne omówienie czterech

etapów formacji w katechumenacie. W kolejnym rozdziale zaprezentowana została teologia poszczególnych obrzędów związanych z chrześcijańskim wtajemniczeniem dorosłych. W rozdziale szóstym uwaga koncentruje się na eklezjalnym charakterze wtajemniczenia, zaś w następnym – na metodach stosowanych w procesie katechumenatu. W procesie chrześcijańskiej inicjacji szczególnie istotne miejsce zajmuje słowo Boże i jemu poświęcony jest ósmy rozdział prezentowanej publikacji. Z kolei rozdział dziewiąty odnosi się do modlitwy, jej nauki i funkcji włączającej wiernych w Kościół. Na ostatni rozdział książki składają się praktyczne zasady wprowadzania katechumenatu.

159. ZACHARA Maciej, **Krótką historia Mszału rzymskiego**, Warszawa: „Promic” 2014, 259 [1] s., bibliogr., ISBN 978-83-7502-446-3.

Ta niewielka książka stanowi historyczne wprowadzenie w fenomen kształtowania się głównej księgi liturgicznej Kościoła zachodniego – Mszału rzymskiego. Sięgając do początków chrześcijaństwa, autor przybliży poszczególne etapy kodyfikacji tekstów liturgicznych. W kolejnych rozdziałach, wychodząc od tekstów patrystycznych, a następnie prezentując główne historyczne sakramentarze, dochodzi do próby odpowiedzi na pytanie dotyczące konieczności zredagowania mszału. W dalszej części M. Zachara analizuje

poszczególne wydania i mutacje mszału – od XIII do XXI w. Ostatni rozdział książki poświęcony został kwestii używania Mszału Piusa V po odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II. Publikacja zawiera także wybór literatury poświęconej omawianemu zagadnieniu.

2. Muzyka kościelna

160. **Choro Basilicae Metropolitanae Gnesnensis. In memoriam (1914–2014). Księga Pamiątkowa dedykowana Chórowi Bazyliki Metropolitalnej w Gnieźnie (1914–2014)**, red. Piotr Wiśniewski, Dariusz Sobczak, Lublin: „Polihymnia” 2014, 391 s., il., nuty, streszcz., tab., ISBN 978-83-7847-19 1-2.

Treść: Słowo Prymasa Polski, s. 9–10; WIŚNIEWSKI Piotr, Wstęp, s. 11–12; **Artykuły**: BISZTYGA Jerzy, *Verbum et actio*. Kontekst obrzędu jako istotne kryterium stylu muzyki liturgicznej, s. 17–35; BODZIOCH Beata, Śpiewy mszalne o świętej Klarze w graduale klarysek gnieźnieńskich z 1418 roku i innych źródłach średniowiecznych, s. 37–51; GARNCZARSKI Stanisław, Chór tarnowskiej katedry w latach 1831–1919, s. 53–63; KICINGER Bogdan, Schola. Wczoraj i dziś, s. 65–72; KOENIG Franciszek, Cecyliańska tradycja chóru katedralnego w Gliwicach. Statut Stowarzyszenia św. Cecylii przy gliwickiej parafii św. Ap. Piotra i Pawła, s. 73–96;

- NALEPKA Robert TChr, Ksiądz Stanisław Tłoczyński (1881–1958) – animator życia muzycznego w Gnieźnie, s. 97–107; PAWLAK Ireneusz, Muzyka w katedrze gnieźnieńskiej na przełomie XIX i XX wieku, s. 109–119; PAWLAK Ireneusz, Muzyk kościelny – zawód, funkcja czy powołanie?, s. 121–127; POŚPIECH Remigiusz, Muzyczna działalność ks. Stanisława Tłoczyńskiego w klasztorze ojców paulinów na Jasnej Górze w okresie II wojny światowej, s. 129–155; REGINEK Antoni, Wpływ Wielkopolan na rozwój ruchu śpiewaczego na Górnym Śląsku i wzajemne twórcze relacje, s. 157–171; ROJEWSKI Andrzej, Formacja organistów jako element odnowy śpiewu i muzyki kościelnej w diecezji płockiej w latach 1890–1939, s. 173–191; SOBCZAK Dariusz, Katalog organistów katedry gnieźnieńskiej od XV do XXI wieku, s. 193–200; SOBCZAK Dariusz, Dyrektorzy chóru prymasowskiego w latach 1959–2008, s. 201–230; WASZAK Piotr, Zespołowe śpiewanie w Biblii hebrajskiej, czyli o chórach w Starym Testamencie, s. 231–238; WIŚNIEWSKI Piotr, Chór Archikatedry Gnieźnieńskiej od momentu powstania (1914) do zakończenia Soboru Watykańskiego II (1965), s. 239–264; ZIELIŃSKI Zygmunt, Pieśń – nośnikiem słowa i kultury polskiej pod zaborem pruskim, s. 265–274; **Recenzje:** s. 277–286; **Wspomnienia:** FIGIEL Ryszard, Tło historyczno-społeczne chóru, s. 289–290; GRACZYK Urszula, „Śpiewajcie Panu pieśń nową” (Ps 96), s. 291–292; GRUPA Michał, Ks. Ryszard Figiel – człowiek wielkiego serca, s. 293–294; KABACIŃSKA Barbara, Moje spotkanie z chórem, s. 295; KALEŃSKA Czesława, Działalność chóru prymasowskiego w latach 1959–1970, s. 296–297; KOWALSKA Lidia, Włochy – spotkanie z Janem Pawłem II, s. 298–299; NOWICKA-PAWŁOWSKA Olga, Ks. Dariusz Sobczak – nasz nowy dyrektor, s. 300–301; SOBCZAK Dariusz, Inauguracja jubileuszu 100-lecia chóru prymasowskiego. Spotkanie z Ireną Santor, s. 302–308; STACHOWIAK Beata, Bogdan Olszak – nauczyciel emisji głosu, s. 309–310; TRYGALSKA Eugenia, Wycieczka do Rzymu w 1980 roku, s. 311–313; WEISS Jacek, Ksiądz Kanonik Tłoczyński, s. 314–315; WOJCIECHOWSKI Henryk, Był taki Maestro, s. 316; ŻYMIAŁKOWSKI Zygfryd, Wspomnień czas – okiem Prezesa, s. 317–318; **Wyróżnienia:** s. 319–331; **Kronika chóru:** s. 333–386; **Fundatorzy księgi:** s. 387–391.
161. **Szkoła organistowska w Opolu w latach 1974–2014**, red. Grzegorz Poźniak, przedm. bp Andrzej Czaja, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 190 s., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 81, ISBN 978-83-63950-37-8.
Tekst częśc. niem.

Treść: CZAJA Andrzej bp, *Przedmowa*, s. 5–6; POŹNIAK Grzegorz, *Wstęp*, s. 7–10; *Nadesłane życzenia*, s. 11–19; **Historia Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej**: CHUDALLA Józef, *Od Studium Organistowskiego do Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu*, s. 23–34; *Bibliografia*, s. 35–46; *Erygowanie Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu*, s. 47–52; *Dyrekcja i Rada Pedagogiczna Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu w latach 1974–2014*, s. 53–54; *Absolwenci Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu w latach 1974–2013*, s. 55–62; *Inwentarz Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej*, s. 63–67; *Kierunek „Muzykologia – specjalność nauczycielska z edukacją artystyczną” na wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego*, s. 69–71; **Współpraca z Wyższą Szkołą Muzyki Kościelnej w Ratybonie**: *Współpraca z Raty-*

zboną, s. 75–78; BAIER Stefan, *Diözesan Institut für Kirchenmusik in Oppeln*, s. 79–82; NIESZWIEC Rudolf, *Z dziejów problematyki kontaktów pomiędzy Śląskiem a Ratyboną*, s. 83–96; KELLHUBER Martin, *Von den Anfängen als kleinste Privatschule zur weltweit ältesten und größten Kirchenmusikausbildungsstätte*, s. 97–114; KELLHUBER Martin, *Das Kirchenmusikstudium im Bologna Prozess. Neue Wege und deren Umsetzung in Regensburg*, s. 115–119; *Laudacja na cześć prof. Stefana Baiera wygłoszona 22 października 2011 r. podczas uroczystości nadania mu przez Wydział Teologiczny UO dyplomu uznania*, s. 121–126; **Program nauczania**: *Kierunki i program nauczania w Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej w Opolu*, s. 129–141; *Sylabusy przedmiotów nauczanych w Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej na kierunku „organista”*, s. 143–187.

Homiletyka

162. GÓRALSKI Wojciech, **Być bliżej Ciebie chcę. Homilie i kazania tematyczne**, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2014, 311 [1] s., ISBN 978-83-63012-45-8.

Zbiór homilii i kazań stanowi kontynuację wydanych wcześniej przez autora dwóch tomów: *Pod Boży zasiew* (Płock 2007) oraz *Moc-*

ni w wierze (Płock 2012). Najnowszy tom zawiera 70 homilii i kazań wygłoszonych w różnych środowiskach w latach 2011–2013. Z uwagi na swą różnorodność zostały one usystematyzowane w następującym układzie tematycznym: 1) *Przed Ojcem*; 2) *Ku Chrystusowi*; 3) *W Duchu Świętym*; 4) *Przy Matce*; 5) *Ze Świętym*

mi; 6) Wokół kapłaństwa; 7) U bram wieczności.

JARA Dorota, **Warsztat pisarski Piotra Skargi – retoryczne ukształtowanie wybranych pism polemicznych królewskiego kaznodziei** = poz. 196.

163. **Kazania funeralne**, oprac. Kazimierz Panuś, Marek Skwara, Kraków: „Unum” 2014, 596 [1] s., seria: Kazania w Kulturze Polskiej. Edycja Kolekcji Tematycznych 2, ISBN 978-83-7643-107-9.

„Polskie kazania pogrzebowe spiswane i wygłaszane przez ponad 600 lat tworzą wielotysięczny korpus tekstów. Z tego ogromnego zbioru niniejsza antologia wydobywa i przybliża 15 najciekawszych kazań funeralnych poświęconych królom, a także tym Polakom z ostatnich stuleci, którzy dzięki zasługom intelektu, sile woli, działaniom militarnym i sukcesom w szeroko rozumianym życiu narodu, za królów byli i są uważani. Wspólne kryterium «stanowe» nie przeszkodziło w wyborze tekstów bardzo zróżnicowanych i to nie tylko dlatego, że powstawały one w różnych epokach dziejów polskiej homiletyki, ale także dlatego, iż dotyczyły różnych etapów uroczystości pogrzebowych. W grupie tekstów staropolskich są więc kazania wygłaszane w trakcie głównych obrzędów, jest kazanie rocznicowe, jest także kazanie – zgodnie z wolą mówcy

kościelnego – pełniące funkcję kazania wzorcowego. Wybrane teksty dają się też podzielić ze względu na osoby, którym zostały poświęcone. Mamy więc dwa kazania dotyczące św. Jadwigi; trzy kazania, których bohaterami są Jagiellonowie; trzy kazania odnoszące się do królów elekcyjnych; jedno kazanie poświęcone prymasowi i dwa współwydane kazania dotyczące pary królewskiej, *Gdy królów nam Bóg zabrat* (W. Chotkowski), powstawały kazania pogrzebowe poświęcone «królom ducha i czynu» inspirującym do walki o wolną ojczyznę i przetrwanie narodu, osobom niezwykle zasłużonym dla kultury polskiej. Taki charakter mają kazania z pogrzebów księcia Józefa Poniatowskiego, Adama Mickiewicza, Henryka Sienkiewicza i Krzysztofa Kieślowskiego. Całość tomu wieńczy homilia żałobna upamiętniająca niedawną tragedię narodu polskiego, jaką była katastrofa smoleńska” (Z *Wprowadzenia*, s. 7).

164. **Kazania maryjne**, oprac. Roman Mazurkiewicz, Kazimierz Panuś, Kraków: „Unum” 2014, 655 [1] s., seria: Kazania w Kulturze Polskiej. Edycja Kolekcji Tematycznych 1, ISBN 978-83-7643-106-2.

„*De Maria numquam satis*. Ta średniowieczna dewiza przypisywana św. Bernardowi z Clairvaux, a spopularyzowana na początku XVIII wieku przez Ludwika Marię Grignon de Montfort, mogłaby również stano-

wić motto niniejszej antologii. Dawne i współczesne kaznodziejstwo jest bowiem w dziejach naszej kultury tą dziedziną sztuki słowa mówionego i pisanego, w której tematyka maryjno-mariologiczna pojawia się najczęściej, najbardziej systematycznie i w całym swym bogactwie teologicznym, liturgicznym, hagiograficznym i literackim. Jest to zarazem obszar, podobnie zresztą jak całe nasze (zwłaszcza dawne) kaznodziejstwo, wciąż najsłabiej rozpoznany i opracowany, zarówno w zakresie krytycznych edycji, jak i studiów naukowych. (...)Wszystkie zamieszczone tutaj teksty pochodzą z obszernych zazwyczaj zbiorów kazań maryjnych lub z kolekcji kaznodziej-skich *de tempore et de sanctis*. O doborze tematów kazań decydował przede wszystkim utrwalony w kalendarzu liturgicznym cykl świąt i uroczystości maryjnych. Najliczniej w niniejszym zbiorze reprezentowane są cztery święta o genezie starochrześcijańskiej: Narodzenia, Oczyszczenia, Zwiastowania i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Staraliśmy się przy tym, aby kazania przeznaczone na to samo święto pochodziły z różnych okresów, co z jednej strony pozwala obserwować «długie trwanie» uświęconych tradycją wzorców topicznych i egegetycznych, z drugiej zaś inwencję teologiczną i elokucyjną kolejnych kaznodziejów. I tak np. kazania na święto Zwiastowania NMP, których w naszym zbiorze jest aż pięć, pochodzą ze zbiorów wyda-

nych w latach 1484, 1556, 1611, 1681 i 1855. Kolejne grupy tekstów stanowią kazania na święta maryjne o proveniencji średniowiecznej: (Niepokalanego) Poczęcia, Ofiarowania NMP w świątyni, Nawiedzenia i Matki Boskiej Śnieżnej, dalej zaś na uroczystości maryjne zatwierdzone już w czasach nowożytnych, choć często obchodzone wcześniej w skali lokalnej: Matki Boskiej Anielskiej, Loretańskiej, Szkaplerznej, Różańca Świętego, Bolesnej, Imienia Maryi, Matki Boskiej Opieki i Matki Boskiej Pocieszenia. Cztery kazania wiążą się z kultem wizerunku jasnogórskiego oraz z wyobrażeniem Maryi jako szczególnej patronki narodu polskiego i «matki kultury polskiej» (Z *Wprowadzenia*, s. 7).

165. **Kazania pasyjne**, oprac. Janusz S. Gruchała, Kazimierz Panuś, Kraków: „Unum” 2014, 590 [1] s., seria: Kazania w Kulturze Polskiej. Edycja Kolekcji Tematycznych 3, ISBN 978-83-7643-108-6.

„Męka Chrystusowa była tematem we wszystkich rodzajach i gatunkach literackich. Tu interesuje nas w sposób szczególny kazanie jako gatunek oratorstwa kościelnego, łączący zawartość teologiczną z perswazyjnymi środkami oddziaływania, które w uproszczeniu dadzą się sprowadzić do pierwszych trzech części składowych teorii retorycznej: inwencji, dyspozycji i elokucji. Właśnie pod tym kątem, mianowicie jako twory językowo-literac-

kie, kazania staropolskie warto dziś czytać, jako takie przedstawiają dla nas największą wartość. Oczywiście, nie wolno przy tym pomijać zawartości teologiczno-egzegetycznej, jako że właśnie kazania, wydawane drukiem w wielkiej obfitości, są miarodajnym świadectwem stanu świadomości kaznodziejów i ich odbiorców. Jesteśmy najzwyczajniej ciekawi, jak nasi przodkowie pojmowali tajemnice wiary, co słyszeli w świątyniach, jak interpretowali teksty biblijne. Kościół najlepiej przedstawia się potomnym poprzez ambonę lub raczej to, co z niej przeszło spod drukarskiej prasy” (*Z Wprowadzenia*, s. 8).

166. KMIECIK Antoni, **Dziel się wiarą. Zbiór kazań i homilii**, wprov. bp Andrzej Jeź, Warszawa: „Missio-Polonia” 2014, 305 [3] s., ISBN 978-83-61859-25-3.

Tom stanowi zbiór kazań i homilii ks. Antoniego Kmieciaka, dyrektora krajowego Papieskich Dzieł Misyjnych w latach 1995–2000, którego życiową pasją była troska o misje. Książka stanowi duchowy portret ks. Antoniego utkany refleksją, jak być prawdziwym świadkiem Jezusa Chrystusa i jak z mocą głosić Dobrą Nowinę. Homilie i kazania zakorzenione w słowie Bożym przepojone są w pełni duchem misyjnym, którego autor użycza swoim czytelnikom poprzez swoją misyjną radość i optymizm w spojrzeniu na Ewangelię i chrześcijańskie życie.

167. KOPIEC Jan bp, **Z posługi Słowu**, cz. 2: **Nauczanie w drugim roku pasterzowania w diecezji gliwickiej**, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 111 s., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Pomocce Duszpasterskie 23, ISBN 978-83-63950-31-6.

Niniejsza publikacja zawiera nauczanie bpa Jana Kopca w drugim roku jego pasterzowania w diecezji gliwickiej. *Z posługi Słowu* (cz. 2) to zbiór dwudziestu czterech kazań i homilii, ogłoszonych przy różnych okazjach, sześć listów i odezwo do diecezjan oraz jeden wywiad. Przepowiadanie biskupa gliwickiego podyktowane jest przede wszystkim rytmem roku kościelnego, jubileuszami kapłańskimi, rocznicami kościołów czy też pogrzebaniami. Ponadto wydarzeniami z życia Kościoła, takimi jak: zakończenie pontyfikatu Benedykta XVI, rozpoczęcie pontyfikatu papieża Franciszka, czy też otwarcie procesu beatyfikacyjnego księżniczki Ofki –Eufemii z Raciborza.

168. LASOTA Marek, **Wojtyła na podsłuchu**, Kraków: „M” 2014, 435 [1] s., il., ISBN 978-83-7595-649-8.

Książka zawiera nieznanne homilie Karola Wojtyły nagrywane i spisywane przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa lub wykradzione z Kurii Krakowskiej. Pozycja składa się z kilku części, poprzedzonych słowem od redakcji oraz dość obszernym wstę-

pem autora. W pierwszej części mamy do czynienia ze streszczeniami przemówień związanymi z działalnością abpa Karola Wojtyły, następnie zapisane są także ważne i istotne kazania oraz przemówienia wygłaszane podczas ogólnopolskich uroczystości Milenium Chrztu Polski, następnie przechodzimy do wystąpień związanych z peregrynacją obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, kazań okolicznościowych oraz nauk stanowych wygłaszanych na Jasnej Górze i w innych sanktuariach maryjnych, kazań wygłaszanych do środowisk naukowych, dzieci, młodzieży, podczas wizytacji w parafiach archidiecezji krakowskiej, ku czci Świętych Pańskich, a na końcu znajdują się listy pasterskie oraz materiały tekstowe. Autor w swojej książce ujawnia nieznane fakty, m.in. kulisy peregrynacji jasnogórskiego obrazu Matki Boskiej w czasie wielkiego Millenium Chrztu Polski.

169. MANDZIUK Józef, **Kazania**, Warszawa – Boguchwała: Wydaw. „Amelia” Aneta Siewiorek 2014, 220 s., il. kolor., ISBN 978-83-63359-25-6.

Ks. Józef Mandziuk jest profesorem historii Kościoła na UKSW w Warszawie i PWT we Wrocławiu. Jak sam podaje we *Wstępie*, wypromował 65 doktorów i 200 magistrów oraz opublikował ok 1200 artykułów naukowych i popularnonaukowych. Obok fascynacji historycznej u autora ujaw-

niła się również pasja kaznodziejska, która zaowocowała spisanyymi i wygłoszonymi kazaniami i homiliami w latach 1976–2012 w imponującej liczbie 5423. Z tej wielkiej spuścizny autor wybrał 67 homilii i kazań, które pogrupował tematycznie na: kazania katechetyczne, eschatologiczne, maryjne i o świętych, okolicznościowe, patriotyczne i pasyjne.

170. MICHALIK Józef abp, **Kazania okolicznościowe**, red. Witold Ostafiński, wstęp abp Celestino Migliore, Warszawa: Wydaw. Sióstr Loretanek 2014, 389 [1] s., indeks, seria: W Nadziei na Czyny z Wiary 7, ISBN 978-83-7257-667-5 (t. 7), 978-83-7257-512-8 (całość).

Kolejny już siódmy tom nauczania abpa Józefa Michalika dotyczy tym razem kazań tzw. okolicznościowych. Zbiór kazań i przemówień pasterza diecezji przemyskiej został uporządkowany w następujących kategoriach tematycznych: kazania z okazji konsekracji oraz poświęcenia kościołów i ołtarzy (18 kazań), kazania wygłoszone w czasie wizytacji parafii, jubileuszów parafii, różnych rocznic i z okazji uroczystych poświęceń (9 kazań), kazania związane z wydarzeniami i uroczystościami kościelnymi w kraju i za granicą (15 kazań), kazania związane z uroczystościami i wydarzeniami diecezjalnymi (9 kazań) i tzw. *varia* (4 kazania).

171. NOCOŃ Arkadiusz, TUREK Waldemar, WOJDA Tadeusz SAC, **Okruchy Ewangelii. Homiletyka z Watykanu na rok A, B, C**, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 522 [1] s., seria: Verbum Domini, ISBN 978-83-7767-835-0.

Książka *Okruchy Ewangelii* to zbiór inspirujących homilii na rok A, B i C trzech różnych autorów, pracowników Kurii Rzymskiej. Powstała na podstawie audycji nagranych przez sekcję polską Radia Watykańskiego w latach 2009–2012 i nadawanych w sobotnie wieczory, przedstawiających rozważania na temat czytań niedzielnych. Każdy z autorów, podążając tropem ewangelicznych rozważań, w indywidualny sposób komentuje wydarzenia z życia Kościoła i świata, łączy ich natomiast wspólna „watykańska perspektywa” refleksji kaznodziejskiej.

172. UGLORZ Manfred, **Błogosławiony, który przychodzi w imieniu Pana. Kazania na I rząd czytań liturgicznych**, Dzięgielów: „Warto” 2014, 368 s., ISBN 978-83-63562-64-9.

Książka stanowi ciekawą propozycję kaznodziejską w przestrzeni ekumenicznej, ponieważ autor jest przedstawicielem Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce. Pozycja zawiera kazania ukształtowane według odnowionego porządku czytań przyjętych przez Luterzańską Konferencję Liturgiczną w Niemczech

z 1978 r. Prezentowany zbiór kazań oparty jest na tekstach tzw. I rzędu, pochodzącego z czterech nowotestamentowych ewangelii. Zanim kazania ukazały się drukiem, były publikowane na blogu autora pt. *Teologia żywa*. Każde kazanie zakończone jest modlitwą ułożoną przez autora postylli. Ewangeliczne kazania zakorzenione są przede wszystkim w słowie Bożym i dystansują się od wykładu chrześcijańskiej antropologii oraz od sytuacji społeczno-ekonomicznej, skupiając się na tym, aby być żywym głosem Chrystusa. Czytamy w *Przedmowie*: „Człowiek, otwierając Biblię, staje w bezpośredniej bliskości Bożych prawd wiary i życia, a przyswajając je sobie z pomocą Ducha Świętego, staje się prawdziwym bogaczem. Czy jesteś świadom, że słowo Boże budzi nieskończony łańcuch myśli?”.

173. ZWOLIŃSKI Andrzej, **W stronę krzyża. Kazania wielkopostne**, Kraków: „Homo Dei” 2014, 237 [1] s., ISBN 978-83-64451-06-5.

Wydarzenia na Golgocie od chwili ukrzyżowania aż do pogrzebu Jezusa autor rozważań komentuje, korzystając z wizji mistyków i skarbcza Tradycji Kościoła oraz współczesnych badań. Ponadto przedstawia postacie świadków Męki, a przede wszystkim jej owoce w życiu uczniów Chrystusa, jak i współczesnych chrześcijan. Spojrzenie w stronę krzyża Zbawiciela pogłębia rozumienie krzyża ludzkich i świa-

ta – cierpienia, osamotnienia, rozpacz, odejścia od Boga. Aktualność poruszanych tematów dodatkowo wzbogacają odwołania do nauczania ostatnich papieży, zwłaszcza Jana Pawła II. Kaza-

nia stanowią nie tylko znakomitą pomoc w posłudze słowa w okresie Wielkiego Postu, ale także bogaty materiał do medytacji dla wszystkich czcicieli Męki Pańskiej.

Katechetyka. Pedagogika

1. Katechetyka

174. KOSIARSKI Hieronim, **Katechezy radiomaryjne w odbiorze słuchaczy. Studium teologiczno-językowe**, Tarnów: „Biblos” 2014, 296 s., bibliogr., ISBN 978-83-7793-234-6.

Przedmiotem studium są teksty codziennych audycji katechetycznych Radia Maryja w aspekcie ich recepcji przez słuchające osoby. Audycje te stanowią ważną część oferty programowej rozgłośni, wyjaśniają Katechizm Kościoła Katolickiego oraz odnoszą się do wielu aspektów życia społecznego. Badaniami objęto okres od początku lutego 2007 do końca lutego 2008 r. Nagrywanie wybranych audycji oraz następujących po nich rozmów ze słuchaczami umożliwiło przebadanie rzeczywistego ich odbioru.

175. RYDZEWSKI Jerzy, **Diachroniczny rozwój języka w polskiej katechezie (Z badań zmian językowych w polskich podręcznikach do religii lat 1945–1975)**, Białystok – Rottenbuch: Wydaw. BUK 2014, 196

s., il., bibliogr., streszcz. fr., ISBN 978-83-62668-92-2.

Celem opracowania jest analiza języka religii chrześcijan i jego wyjaśnienie, ale również stwierdzenie diachronicznych (historycznych) zmian językowych zachodzących w katechizmach i w podręcznikach do nauczania religii. Autor charakteryzuje problematykę zmian językowych w przekazie katechetycznym pisany – znanym dla wielu – który stale się rozwija, nie pozostaje w miejscu. Autor poczynił następujące kroki badawcze: 1) sporządził spis bibliograficzny wszystkich katechizmów i podręczników do liturgii, wydanych w latach 1945–1975; 2) zanalizował je w opracowaniu tabelarycznym; 3) wskazał w skrócie zauważone kierunki rozwoju języka w polskim przekazie katechetycznym; 4) przeprowadził badania nad językiem katechizmów komunijnych, wydanych w omawianym okresie czasu; 5) dokonał analizy podręczników dla dzieci starszych; 6) zakomunikował podobną problematykę poszukiwania odpowiedniego języka religijnego dla katechezy pisanej w sąsiednich krajach

zachodniej Europy; 7) sięgnął do polskich poszukiwań badawczych w sprawie warsztatu budowy poprawnego podręcznika szkolnego i katechetycznego oraz do możliwości poznawczych rozumienia tekstów w czasie rozwoju ontogenetycznego dzieci i młodzieży.

176. Wychowanie w szkole: od bezradności ku możliwościom, red. Radosław Chałupniak, Tomasz Michalewski, Ewa Smak, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2014, 495 s., streszcz. przy art., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Opolska Biblioteka Teologiczna 141, ISBN 978-83-63950-34-7.

Treść: CHAŁUPNIAK Radosław, MICHALEWSKI Tomasz, SMAK Ewa, Wprowadzenie, s. 5–8; **I. Zagadnienia teoretyczne:** KIELIAN Andrzej, Wychowanie w szkole w dokumentach Unii Europejskiej, s. 11–22; SZKODA Edward, Wychowanie w szkole w polskich dokumentach oświatowych, s. 23–34; WŁOCH Stanisława, Wychowanie – od przedszkola do dorosłości, s. 35–44; NOWAK Maria, Współczesne koncepcje wychowania w szkole, s. 45–66; NOWAK-DZIEMIANOWICZ Mirosława, Możliwości wychowania. Narracje nauki, praktyki i ideologii, s. 67–80; KĄCKI Andrzej, Niemoc wychowania w szkole jako następstwo braku koncepcji wychowania, czyli o autarkii i acedii postmodernistycznej pedagogiki, s. 81–86; REMISZEW-

SKA Zofia, Wychowanie bezstresowe: drogi iluzji, s. 87–96; KOCHEL Jan, Wychowanie w szkole jako działania diagnostyczne, profilaktyczne i terapeutyczne, s. 97–108; WERESZCZYŃSKA Katarzyna, Wychowanie w szkole – między socjalizacją i indywidualizacją, s. 109–118; KONOPNICKA Iwona, Kilka refleksji na temat przestrzeni wychowawczej współczesnej szkoły, s. 119–128; KŁOSIŃSKA Tatiana, Cienie i blaski współczesnej szkoły polskiej, s. 129–139; MENDYK Marek bp, Edukacja religijna integralną częścią wychowania, s. 141–146; SMAK Ewa, Podmiotowość w procesie wychowania młodego pokolenia, s. 147–160; **II. Wychowawcy:** GROCHOWSKI Grzegorz, Rodzice a wychowanie w szkole, s. 163–170; ISZCZUK Aleksander, Dyrektor szkoły – pierwszy odpowiedzialny za wychowanie w szkole, s. 171–176; MALEC Anna, Wychowawca klasy – jego przygotowanie do prowadzenia lekcji wychowawczych w opinii badanych uczniów szkoły podstawowej, s. 177–186; GANCZARSKA Małgorzata, Nauczyciel edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej jako facilitator, s. 187–196; SOSNA Krzysztof, Współpraca dyrekcji i nauczycieli jako gwarant skutecznego wychowania w szkole, s. 197–205; SZELĄG Małgorzata, Wychowanie a doskonalenie nauczycieli z perspektywy Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Opolu, s. 207–215; KONOPNIC-

KI Adam, Rola szkolnego pedagoga w rzeczywistości edukacyjnej, s. 217–224; ZELMA Anna, Nauczyciel religii jako wychowawca, s. 225–232; **III. Wokół programu:** KARCZ-TARNOWICZ Eugenia, Zmienność ideałów i celów wychowania w polskiej myśli pedagogicznej – implikacje historyczne, s. 235–242; OSZCZYK Irena, Program wychowawczy szkoły – założenia dawniej i dziś, s. 243–250; WŁOCH Agnieszka, Cele edukacji a rzeczywistość szkolna. Między formowaniem a deformacją jednostki, s. 251–263; DROST-RUDNICKA Małgorzata, Treści wychowawcze w podręcznikach edukacji wczesnoszkolnej s. 265–274; LUDWIG Maria, Specyfika wychowania w szkole podstawowej, s. 75–283; SZAFORS Małgorzata, Specyfika wychowania w gimnazjum – sukcesy i porażki, s. 285–299; RAŹNIEWSKA Joanna, Specyfika wychowania w szkołach ponadgimnazjalnych – sukcesy i porażki, s. 301–312; **IV. Czas i miejsce, metody i pomysły:** MICHAŁEWSKI Tomasz, Metody i środki wychowania w teorii i praktyce szkolnej, s. 315–323; GÓRKA Małgorzata, Wychowanie realizowane na lekcjach języka polskiego, s. 325–335; BIAŁOKUR Marek, Wartości wychowawcze w edukacji historycznej, s. 337–349; MAKOSA Paweł, Szkolna lekcja religii istotnym elementem wychowania w szkole, s. 351–361; PODZIELNY Janusz, Szkolne na-

uczanie etyki i wychowanie, s. 363–370; CHAŁUPNIAK Radosław, Wychowanie estetyczne w polskiej szkole, s. 371–381; BILIŃSKI Marek, Aksjologiczny wymiar wychowania muzycznego, s. 383–390; RAYZACHER-MAJEWSKA Aneta, Możliwości wychowawcze tzw. „godzin karcianych”, s. 391–399; STACHEMEJOSZ Magdalena, Współczesna edukacja seksualna – między prawdą a manipulacją, s. 401–411; BONIEC-KA Magdalena, Samorząd szkolny jako pomysł na szkolne wychowanie, s. 413–420; MATUSZEWSKA Izabella, Szkolne Koło *Caritas* – możliwości wychowawcze, s. 421–429; PTAK Grzegorz, Harcerstwo jako aktualna propozycja wychowania, s. 431–437; **V. Doświadczenia europejskie:** RYNKAL Magdalena, Wychowanie w szkołach austriackich, s. 441–449; OSEWSKA Elżbieta, Wychowanie w szkołach brytyjskich, s. 451–462; SKŁODOWSKI Bogdan, Wychowanie w szkołach francuskich, s. 463–472; MATUSZEWSKA Izabella, Wychowanie w szkołach słowackich, s. 475–482; VODICAR Janez, Wychowanie w szkołach słoweńskich, s. 483–490.

2. Pedagogika

177. BOUŻYK Maria Małgorzata, **Wychowanie otwarte na religię. Polska Szkoła Filozofii Klasycznej o roli religii w wychowaniu**, War-

szawa: Wydaw. UKSW 2013, 382 s., bibliogr., indeksy, streszcz. ang., ISBN 978-83-64181-15-3.

Autorka w swoich badaniach koncentruje się na problemach z zakresu filozofii religii, antropologii filozoficznej, filozofii wychowania oraz kwestii filozoficznego uzasadnienia otwarcia pedagogiki na wartości chrześcijańskie i rolę wiedzy filozoficznej w edukacji pedagogicznej. Prezentowana monografia obejmuje wprowadzenie, dwie części, aneks i zakończenie. Część pierwsza, *W poszukiwaniu modelu wychowania otwartego*, składa się z trzech rozdziałów: *O potrzebie wychowania otwartego na religię* (I); *Spór o formację humanistyczną* (II); *Spór o rolę religii w wychowaniu* (III). Część druga, *Antropologiczne podstawy wychowania otwartego na religię*, składa się również z trzech rozdziałów: *Religijność a ludzka godność* (IV); *Rozwój ludzkiej religijności* (V); *Wychowanie religijne: pedagogika chrześcijańska* (VI). Książka jest próbą włączenia się w dyskusję nad kształtem współczesnej *paidei* i rolą, jaką odgrywa w niej religia. Zawiera „propozycję uzasadnienia wychowania otwartego na religię w ujęciu realistycznej filozofii klasycznej” na przykładzie kultury polskiej jako część kultury europejskiej (s. 7). Omawianą pracę można potraktować jako przyczynek do klasycznej monografii z pedagogiki ogólnej ks. prof. Mariana Nowaka *Podstawy pedagogiki otwartej* (Lublin 1999).

178. DYBOWSKA Ewa, **Wychowawca w pedagogice ignacjańskiej**, Kraków: Akademia „Ignatianum”, Wydaw. WAM 2013, 399 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., seria: Biblioteka Pedagogiki Ignacjańskiej, ISBN 978-83-7614-167-1 („Ignatianum”), 978-83-277-0083-4 (WAM).

Wśród wielu opracowań Biblioteki Pedagogiki Ignacjańskiej brakowało naukowej refleksji nad aktualną rolą wychowawcy w pedagogice inspirowanej myślą założyciela Towarzystwa Jezusowego – św. Ignacego Loyoli. W jezuickim systemie edukacji możliwe jest kształtowanie zarówno osób pochodzących ze środowisk wierzących, jak i niewierzących. Założenie to wynika z inspirowanego *Ćwiczeniami duchownymi* rozumienia edukacji jako poszukiwania prawdy, które ma się dokonywać przede wszystkim w wymiarze naturalnym, a dopiero w drugiej kolejności w wymiarze religijnym. Autorka proponuje zatem drogę badawczą, która obejmuje następujące etapy: *Teoria wychowawcy – stan badań* (rozdz. I); *Doświadczenie wychowawcze Ignacego Loyoli jako podstawa ignacjańskiej pedeutologii* (rozdz. II); *Źródła dla badań pedeutologicznych w pedagogice ignacjańskiej* (rozdz. III); *Wychowawca ignacjański* (rozdz. IV). Badania prowadzą do wypracowania modelu wychowawcy w postawie „bycia dla innych”. „Wychowawca taki potrafi zatroszczyć się o potrzeby swoich najbliższych, swoich wychowan-

ków i swoje, znajdując w tym jedność i spójność. To takie ukazanie wychowawcy, który jest nie tylko wysokiej klasy specjalistą, ale przede wszystkim osobą duchową, co stanowi alternatywę dla powierzchowności, obecnie proponowanej człowiekowi przez „nowoczesność” (s. 368).

179. Dzieło Janusza Korczaka wobec wyzwań XXI wieku. Specyfika relacji dziecko – dorosły, red. Krystyna Zabawa, Renata Pater, Kraków: Akademia „Ignatianum”, Wydaw. WAM 2014, 180 s., bibliogr, indeks, ISBN 978-83-7614-165-7 („Ignatianum”), 978-83-277-0078-0 (WAM).

Treść: PATER Renata, ZABAWA Krystyna, Wstęp, s. 9–18; Kalendarium życia i twórczości Janusza Korczaka, s. 19–20; ROTT Dariusz, Felietony radiowe Starego Doktora – Janusza Korczaka. W poszukiwaniu nowoczesnych środków komunikacji z dzieckiem, s. 21–36; TYLKA Monika, Komunikacja wirtualna dziecka a propozycje Janusza Korczaka, s. 37–53; TYSZKO Marta, Prawo dziecka do śmierci w koncepcji Janusza Korczaka, s. 55–68; WOJTAS-TARNOWSKA Monika, Dziecko – artysta komunikacji, s. 69–80; KOZERA-MIKUŁA Patrycja, Problemy komunikacji z dzieckiem w okresie adolescencji a postawa dialogu i szacunku w pedagogice Janusza Korczaka, s. 81–103; PRZYBYLSKA Joanna, „O czym z rodzicami rozmawiać nie

będę...” – aktualność myśli Korczaka a współczesny dialog między rodzicami i dziećmi, s. 105–130; GARBULIŃSKA-CHARCHUT Joanna, Aktualność dzieła Janusza Korczaka dla praktyki resocjalizacyjnej XXI wieku, s. 131–142; GIEREK Piotr, GIEREK Monika, KRZEPINA Rafał, Janusz Korczak jako prekursor współczesnego streetworkingu, s. 143–162.

180. Indywidualizacja nauczania języków obcych. Badania i praktyka, red. Joanna Małocha, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2014, 170 [2] s., il., tab., wykr., ISBN 978-83-7438-396-7.

Treść: Wprowadzenie, s. 5–7; KARPİŃSKA-SZAJ Katarzyna, Rehabilitacyjne aspekty nauczania języków obcych w badaniach i praktyce, s. 8–21; ŁUBIARZ Magdalena, MATUSZEWSKA Estera, Porównanie technik i ćwiczeń stosowanych w nauczaniu studenta niewidomego języka angielskiego oraz języka rosyjskiego, s. 22–33; KOTUŁA Krzysztof, O pracy z kamerą na lekcji języka obcego słów kilka, s. 34–43; RAK Karolina, Wykorzystanie metod interaktywnych w nauce leksyki języka arabskiego, s. 44–52; BASIŃSKA Ewelina, Potrzeba indywidualizacji procesu nauczania (uczenia się) języków obcych a podejście *storyline* w Polsce i Niemczech, s. 53–67; MAŁECKA Monika, *Sia lodato Gesù Cristo* – indywidualizacja procesu nauczania języka wło-

skiego poprzez wykorzystanie tekstów religijnych w pracy ze studentami duchownymi, s. 68–86; MAŁOCHA Joanna, Indywidualizacja materiałów dydaktycznych do nauczania języka koptyjskiego w przypadku słuchaczy studiów nie filologicznych z polskim jako językiem pierwszym, s. 87–100; WACŁAWEK Maria, Indywidualizacja procesu nauczania wymowy polskiej (na przykładzie hungarofonów), s. 101–113; VOVCHASTA Nataliya, Materiał metodyczny kursu *English for Rescuers* (Part I) dla studentów pierwszego roku, s. 114–123; KOŚCIŃSKA Agnieszka, Autonomia nauczyciela na zajęciach językowych w szkole wyższej, s. 124–140; NIEDZIELKO Anna, Rozwój kompetencji komunikacyjnej i autonomizacja procesu uczenia się u studentów wyjeżdżających na stypendia zagraniczne w ramach programu LLP Erasmus – relacja z badań, s. 141–156; WILINKIEWICZ-GÓRNIAK Lucyna, Kształcenie kompetencji komunikacyjnej w języku obcym studentów uczelni wyższej *Case study* na przykładzie lektoratu z języka angielskiego oraz kursu *Business communication*, s. 157–170.

kami edukacji i religii, proponuje pomoc służącą lepszemu zrozumieniu skomplikowanych procesów edukacyjnych oraz uchwyceniu istoty, znaczenia i miejsca poznania religijnego, które nie wyklucza poznania naturalnego w systemie współczesnej edukacji. Książka kierowana jest do nauczycieli, wychowawców oraz studentów, zarówno wydziałów teologicznych, jak i pedagogicznych. Praca składa się z pięciu rozdziałów: *Transcendencja i człowiek* (I); *Religia w refleksji pedagogicznej* (II); *Edukacja otwarta na Transcendencję* (III); *Miejsce religii w edukacji* (IV); *Religia i wychowanie* (V). Autorowi książki zależało na wskazaniu punktów stykowych, jakie łączą edukację i religię. Ich „dostrzeżenie i uznanie w żaden sposób nie musi wpływać na zmianę przyjmowanego światopoglądu”, chociaż umożliwia „poszerzenie perspektyw własnego patrzenia na świat, w jakim przychodzi nam żyć” (s. 175). Trzeba bowiem pamiętać o przekonaniu, które krzewił św. Jan Paweł II, że wiara i rozum są sobie dane i zadane.

181. MAREK Zbigniew SJ, **Religia – pomoc czy zagrożenie dla edukacji?**, Kraków: Wydaw. WAM 2014, 199 s., bibliogr., indeksy, streszcz. ang., ISBN 978-83-277-0059-9.

Autor, profesor pedagogiki i katechetyki, od lat zajmujący się związ-

Misjologia

182. KIEŻEL Bogusław, **Ewangelia i Afrobrazylijczycy**, Białystok: Wydaw. św. Jerzego 2014, 189 [8] s., [16] s. tabl., il. kolor., bibliogr., ISBN 978-83-62071-51-7.

Książka stanowi część pracy doktorskiej autora, zatytułowanej *Specyfika ewangelizacji inkulturacyjnej Afro-brazylijczyków*, obronionej w styczniu 2013 r. na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie napisanej pod kierunkiem o. prof. dr. hab. Jarosława Różańskiego. Publikacja składa się z trzech rozdziałów i trzech aneksów. Rozdział pierwszy ukazuje proces ewangelizacji inkulturacyjnej prowadzonej w Brazylii od 1500 r. do czasu proklamowania republiki w 1889 r. Na ten proces dziejów ewangelizacji istotny wpływ miał niewątpliwie bolesny kontekst niewolnictwa. Rozdział drugi poświęcono analizie modelu ewangelizacji inkulturacyjnej w świetle dokumentów Kościoła katolickiego. Uwzględniono tu nie tylko dokumenty ogólne Magisterium Kościoła, lecz także dokumenty Krajowej Konferencji Biskupów Brazylii. Rozdział trzeci skupia się na inkulturacyjnym wymiarze działalności duszpasterstwa afrobrazylijskiego. Analiza prowadzonej ewangelizacji inkulturacyjnej pokazuje, iż nadal żywe są tradycyjne wartości kulturowe Afrobrazylijczyków, co stanowi pozytywny element, ale jest też

wielkim wyzwaniem dla działalności duszpasterskiej Kościoła katolickiego w Brazylii.

Spośród trzech aneksów na szczególną uwagę zasługuje *Aneks II*, zawierający formularz liturgii Mszy św. afrobrazylijskiej z uroczystości Chrystusa Króla Wszechświata z listopada 2011 r.

183. WIECZOREK Agnieszka, **Zgromadzenie Księża Misjonarzy św. Wincentego a Paulo na terenie Rzeczypospolitej od połowy XVII do początku XIX wieku**, Toruń: Wydaw. Naukowe UMK 2014, 667 [3] s., il. kolor., bibliogr., indeks, mapy, streszcz. fr., tab., ISBN 978-83-231-3097-0.

Książka Agnieszki Wieczorek została oparta głównie na źródłach archiwalnych. Najważniejsze z nich to zbiory przechowywane w Archiwum Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie. Rozdział pierwszy jest próbą zdefiniowania pojęcia misji ludowych i przedstawienia idei misyjnej; posiada on charakter wprowadzający. Drugi rozdział poświęcono organizacji struktur zgromadzenia Księża Misjonarzy. Wyodrębniono tu zagadnienia dotyczące rozwoju i kształtowania się placówek misyjnych na tle działalności edukacyjnej i parafialnej. Drugi paragraf traktuje o roz-

kwiecie misji ludowych w czasach wizytatora Piotra Jacka Śliwickiego, wreszcie trzeci paragraf poświęcono sytuacji Zgromadzenia w okresie rozbiorów. Rozdział trzeci stanowi analizę konkretnych poczynań misjonarzy w zakresie liczby przeprowadzonych misji, zasięgu placówek misjonarskich, kierownictwa i składu grup misyjnych oraz źródeł utrzymania i finansowania misji. Rozdział czwarty, najbardziej rozbudowany, stanowi rekonstrukcję przebiegu misji i charakteru spotkań z ludnością danej parafii. Stąd też zostały w nim omówione zagadnienia związane z obowiązkami misjonarzy podczas misji wynikające z pełnienia różnych funkcji podczas jej trwania; zilustrowano też najbardziej charakterystyczne elementy przebiegu misji w polskiej tradycji Zgromadzenia. Ostatni, piąty, rozdział ukazuje misje

ludowe poprzez sposób przekazywania treści religijnych zgodnie z zasadami tzw. „małej metody” w nauczaniu katechizmu i głoszeniu kazań.

Dopełnieniem pracy są aneksy, ilustracje, mapy oraz indeks osób. Wszystko to zajmuje niemal połowę objętości książki. W czterech aneksach znajdziemy wykaz domów Zgromadzenia Misji powstałych w latach 1653–1820 (Aneks I), wykaz wizytatorów prowincji polskiej, litewskiej i galicyjskiej (Aneks II), wykaz misji z podziałem na diecezje i dekanaty (Aneks III), wreszcie w aneksie czwartym, najobszerniejszym (liczącym prawie 170 stron), przedstawiono składy zespołów grup misyjnych. Do tego należy dodać 32 ilustracje oraz 50 map sporządzonych na podstawie wykazu miejscowości zawartych w tabelach zamieszczonych w Aneksach III i IV.

Prawo kanoniczne i wyznaniowe

184. **Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców**, t. 1, red. Mirosław Sitarz, Lublin: TN KUL Jana Pawła II 2014, 346 [2] s., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Nauk Prawnych 52. Studia z Zakresu Prawa Kanonicznego, ISBN 978-83-7306-653-3.

Treść: SITARZ Mirosław, Wprowadzenie, s. 5–6; **Normy ogólne:**

KWIECIEŃ Tomasz, Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich kodeksem ekumenicznym, s. 9–21; LEWICKA Mariola, Pojęcie *recognitio* w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku, s. 23–37; WITKOWSKI Wojciech SDB, Uzyskanie reskryptu według norm Kodeksu łacińskiego, s. 39–49; **Ustrój hierarchiczny Kościoła:** GRZEGORZEWICZ Piotr, Kompetencje legatów papieskich *ad intra*, s. 53–60; STASZAK Maciej,

Pasterska posługa biskupa w diecezji według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., s. 61–40; STAWORKO Magdalena, Formy rezygnacji Biskupa Rzymu z urzędu, s. 71–77; SZCZY-GIELSKI Piotr, Funkcja wychowawcza i uświęcająca proboszcza według kanonu 528 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., s. 79–89; **Prawo zakonne:** KOCIUBA Aneta, Prześpięstwa przeciwko życiu człowieka jako przyczyna obligatoryjnego wydalenia z instytutu zakonnego, s. 93–103; ROGALSKI Paweł, Kompetencje braci zakonnych w zarządzaniu instytutem, s. 105–114; DELMANOWICZ Grzegorz, Recepcja doktryny Soboru Watykańskiego II o środkach społecznego przekazu w polskim ustawodawstwie synodalnym w latach 1983–1994, s. 117–141; **Uświęcające zadanie Kościoła:** OLECHNO Katarzyna, ZEMLIK Aleksandra, Aplikacja przepisów prawa kościelnego i cywilnego w zakresie pogrzebu w szczególnych okolicznościach, s. 145–159; URYĆ Maria M., Odmowa pogrzebu kościelnego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., s. 161–169; **Prawo małżeńskie:** CZAPNIK Aleksandra, Małżeństwo katolickie z wiernym Kościoła Chrześcijan Baptystów, s. 173–187; CZECH Bartłomiej, Koncepcja nierozzerwalności małżeństwa, s. 189–197; GRABOWSKA Agata, Bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i Kodeksu ro-

dzinnego i opiekuńczego, s. 199–223; PIĄTKOWSKA Aneta, Instytucja zaręczyn w Kościele katolickim, s. 225–232; ZAJĄC Monika M., Małżeństwo i rodzina w statutach I Synodu Diecezji Drohiczyńskiej z 1997 r., s. 233–244; **Kościelne prawo majątkowe:** KALETA Paweł, Odpowiedzialność za czynności nieważnie podjęte przez zarządców według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., s. 247–261; ŁUCZAK Marta, Darowizny przeznaczone na cele kultu religijnego i działalność charytatywno-opiekuńczą instytutów zakonnych, s. 263–279; ORPIK Paweł, Obowiązki członków Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego dotyczące zarządzania i dysponowania prywatnymi dobrami doczesnymi, s. 281–300; WARMUZ Agata, Darowizny na rzecz kościelnych osób prawnych jako jeden ze sposobów realizacji obowiązku z kanonu 222 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., s. 301–310; **Kościelne prawo procesowe:** KOŁBUC Magdalena, Sprawy wypadkowe w kanonicznych procesach o orzeczenie nieważności małżeństwa, s. 313–322; KRÓLIK Marcin, Inwokacja w wyroku wezwaniem do uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej, s. 323–334; POKORSKI Krzysztof, Sędziowska dyskusja przedwyrokowa w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa, s. 335–346.

Kult relikwii = poz. 155.

NITKIEWICZ Krzysztof bp, **Katolickie Kościoły Wschodnie. Compendium prawa** = poz. 113.

185. **Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim**, red. abp Sławoj Leszek Głódź, Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, Lublin: TN KUL Jana Pawła II 2013, 292 [1] s., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, seria: Prace Wydziału Nauk Prawnych 50. Studia z Zakresu Prawa Kanonicznego, ISBN 978-83-7306-616-8.

Treść: GŁÓDŹ Sławoj Leszek abp, KRUKOWSKI Józef, SITARZ Mirosław, Wprowadzenie s. 5–6; COCCOPALMERIO Francesco kard., Il concetto di parrocchia nel CIC 1983, s. 7–37; RAKOCZY Bartosz, Pozycja parafii w prawie polskim, s. 39–57; NITKIEWICZ Krzysztof, Proboszcz terytorialny i proboszcz personalny, s. 59–76; GÓRALSKI Wojciech, Wikariusz parafialny – wczoraj i dziś, s. 77–104; WROCEŃSKI Józef, Rady parafialne, s. 105–132; SITARZ Mirosław, Zarządzanie parafią w sytuacjach nadzwyczajnych, s. 133–154; VIANA Anna, Parafie bez własnego proboszcza. Założenia kan. 517 § 2 KPK, s. 155–182; KRZYWDA Joanna, Kompetencja proboszcza w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła, s. 183–195; KRUKOWSKI Józef, Kompetencje proboszcza w realizacji uświęcającego zadania Kościoła,

s. 197–216; WENZ Wiesław, Kancelaria parafialna. *Quaestiones Selectae*, s. 217–262; DUBIEL Stanisław, Zarządzanie dobrami materialnymi parafii, s. 262–292.

186. SŁOWIKOWSKA Anna, **Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Studium kanoniczne**, Lublin: TN KUL 2014, 261 [17] s., bibliogr., streszcz. ang., fr., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Nauk Prawnych 54, ISBN 978-83-7306-660-1.

Charakteryzowana praca stanowi próbę całościowego ujęcia problematyki uczestnictwa, na mocy kapłaństwa powszechnego, wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego. Autorka w prowadzonych rozważaniach nie ograniczyła się jedynie do wykładni kodeksowych przepisów dotyczących uprawnień oraz obowiązków wiernych świeckich oraz ich udziału w misji Kościoła i analizie poddała również, w aspekcie zakresłonego problemu badawczego, normy prawa liturgicznego. W treści rozważań w pierwszej kolejności wskazane zostały teologiczne i prawne podstawy uczestnictwa wiernych świeckich w liturgii, a następnie na tej podstawie przeprowadzona została charakterystyka zwyczajnych i szczególnych sposobów ich uczestnictwa w misji uświęcającej Kościoła.

187. SOKOŁOWSKI Jarosław, **Urząd biskupa pomocniczego w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego. Studium historyczno-prawne**, Warszawa: Wydaw. UKSW 2014, 280 s., bibliogr., streszcz. ang., Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Prawa Kanonicznego, ISBN 978-83-64181-23-8.

Prezentowana pozycja dotyczy problematyki z zakresu ustroju hierarchicznego Kościoła, która jak dotąd spotkała się z niewielkim zainteresowaniem doktryny polskiego prawa kanonicznego, a mianowicie statu-

su prawnego biskupa pomocniczego w Kościele łacińskim. Autor publikacji w pierwszej kolejności przedstawia teoretyczno-historyczne aspekty urzędu biskupa pomocniczego, a następnie analizuje charakter prawny tego urzędu w obowiązującym ustawodawstwie kościelnym i w szczegółowych rozważaniach odnosi się m.in.: do praw oraz obowiązków biskupów pomocniczych, ich relacji z biskupem diecezjalnym, kwalifikacji, jakie są wymagane od kandydatów na ten urząd, a także do natury władzy biskupa pomocniczego i wynikających z niej kompetencji.

Komunikacja społeczna i media

188. **Cierpienie i nadzieja w twórczości filmowej Krzysztofa Zanussiego. Tom jubileuszowy w 75. rocznicę urodzin i 45. rocznicę debiutu**, red. Andrzej Baczyński, Michał Drożdż, Michał Legan, Kraków: Wydaw. Naukowe UPP II 2015, 385 s., il., ISBN 978-83-7438-446-9.

Treść: RAVASI Gianfranco kard., Prefazione, s. 5–7; RAVASI Gianfranco kard., Przedmowa, s. 9–11; MARCZAK Mariola, Zło i cierpienie w twórczości Krzysztofa Zanussiego, s. 15–39; NAREWSKA Dorota, Kino Zanussiego – coś więcej niż „gorący sprzeciw wobec tego, co działo się wokół”, s. 41–53; REGIEWICZ Adam, Traktaty o nawróce-

niu. Próba kerygmaticznej interpretacji filmów Krzysztofa Zanussiego, s. 55–68; DROŹDŹ Michał, Produkcja obrazu czy przesłanie wartości? Spor o etyczność filmu, s. 69–89; PŁAWUSZEWSKI Piotr, „Obiecujący dyplomant”. O szkolnych filmach Krzysztofa Zanussiego, s. 93–112; STACHÓWNA Grażyna, Klasztor na lekcja. *Śmierć prowincjała* Krzysztofa Zanussiego, s. 113–123; SITARSKI Piotr, „Obiekty antyfilmowe”: tematyka informatyczna i kształtowanie się postawy autorskiej w filmach *Ludzie liczą* i *Komputery*, s. 125–144; KŁYS Tomasz, Polifonia i naoczność idei: *Iluminacja* Krzysztofa Zanussiego, s. 145–165; DONDZIK Michał,

Barwy ochronne Krzysztofa Zanussiego – produkcja, recepcja i cenzura, s. 167–193; DOPARTOWA Mariola, Trzy szczeble pomostu albo drabina docenta Jakuba, s. 195–218; KOTYŃSKI Marek, Między zwątpieniem a nadzieją. Poszukiwanie sensu życia w *Spirali* Krzysztofa Zanussiego, s. 219–230; BOBOWSKI Sławomir, Szkoda, że nie powstał ten film. O scenariuszu Krzysztofa Zanussiego *Śmierć pośrodku drogi*, s. 231–245; PREIZNER Joanna, Prawdziwa H(h) historia. Rozważania wokół *Roku spokojnego słońca*, s. 247–259; KOLAŚIŃSKA-PASTERCZYK Iwona, Przypowieść o ślepcu, diable i braku miłosierdzia, czyli historia „monety”. *Paradygmat* Krzysztofa Zanussiego (1985), s. 261–290; DRAGUŁA Andrzej, Iskra Boża? Zanussiego pytania o dobro i zło (*Dotknięcie ręki*), s. 291–307; LIS Marek, O Nieuniknionym w filmie *Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową*, s. 309–317; FRAĆ Waldemar, Cierpienie czy sens? *Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową* Krzysztofa Zanussiego, s. 319–328; JĘDRZEJEWICZ Jacek, Umieranie za życia – analityczna refleksja nad filmem *Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową*, s. 329–349; LUTER Andrzej, Pojednanie z losem. Refleksje o filmie *Persona non grata*, s. 351–355; LEGAN Michał OSPPE, Cierpienie i nadzieja w *Obcym ciele*: dychotomiczny świat Krzysztofa Za-

nussiego. Studium filmoznawczo-teologiczne, s. 357–374.

189. DARMAS Marcin, **Obywatel rycerz. Zarys socjologii filmu**, Warszawa: Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego 2014, 228 s., [14] s. tabl., il., bibliogr., indeks, ISBN 978-83-235-1500-5.

Autor interdyscyplinarnego opracowania, przechodząc między filmoznawstwem, socjologią a naukami humanistycznymi, przygląda się filmowi, dostrzegając w nim „największe widowisko współczesnego świata” (s. 10), gromadzące ogromną liczebnie i niezwykle zróżnicowaną publiczność. Język kina jest zrozumiały dla niemal każdego, niezależnie od wykształcenia i statusu społecznego. Konstatując niewielkie zainteresowanie kinem w polskiej socjologii, autor chce je przedstawić jako medium, które – wzorem literatury – pełni funkcję dydaktyczną wobec społeczeństwa. Dwa krótsze rozdziały wprowadzające ukazują kino w perspektywie socjologicznej oraz społeczną historię kina. W rozdziale trzecim autor przedstawia teoretyczno-historyczny szkic etosu rycerskiego, by w ostatnim, najbardziej rozbudowanym, rozdziale książki podjąć się analizy wybranych filmów Andrzeja Wajdy, Jerzego Skolimowskiego i Andrzeja Munka, wskazując w nich elementy etosu rycerskiego.

Indywidualizacja nauczania języków obcych. Badania i praktyka = poz. 180.

190. KOWALSKA Anna, **Nowy odbiorca? Przemiany obrazu odbiorcy w wybranych koncepcjach współczesnej kultury**, Warszawa: Oficyna Naukowa 2014, 255 s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-64363-06-1.

Autorka dokonuje krytycznego przeglądu teorii kultury współczesnej z perspektywy przemian modelu odbiorcy i odbioru, poczynając od klasycznych koncepcji kultury masowej z lat 50. XX w. aż po najnowsze prace poświęcone kulturze uczestnictwa, także w świecie komunikacji cyfrowej. Poddaje analizie ukryte założenia na temat rozumienia kultury, jak i koncepcji jednostki jako jej uczestnika, przedstawia również praktyczne wymiary odkrywania odbiorcy przez teorie, a przede wszystkim problem kompetencji medialnych publiczności oraz projektów edukacji medialnej. Syntetyczne opracowanie, którego podstawę metodologiczną stanowi nowocześnie uprawiana socjologia kultury, obejmuje rozległą całość przemian modelu odbioru i odbiorcy. W centrum zainteresowania znajduje się tu interdyscyplinarna refleksja semiotyczna, dotycząca współczesnych przemian odbiorcy kultury.

191. LIS Marek, **Krzysztof Zanussi. Przewodnik teologiczny**,

Opole: Red. Wydaw. WT UO, Wydaw. i Drukarnia Świętego Krzyża 2015, 125 [2] s., il., indeksy, streszcz. ang., Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 85, ISBN 978-83-63950-51-4, 978-83-7342-449-4.

Autor wybrał 12 filmów Krzysztofa Zanussiego, identyfikując w nich wątki teologiczne, religijne i biblijne, obecne w bardziej lub mniej skrywany sposób w kolejnych utworach, od dyplomowej etiudy *Śmierć prowincjała* (1965), przez filmy deklaratywnie religijne (*Z dalekiego kraju*, *Brat naszego Boga*, *Życie za życie. Maksymilian Kolbe*) aż po najnowszą produkcję *Obce ciało* (2014). Są w nich dostrzegalne ważne teologicznie tematy: refleksja o ludzkiej naturze i wolności jednostki, dążenie do moralnego ideału, zagadnienia ostateczne (śmierć, sens życia, Bóg). Przez filmową wypowiedź reżyser staje się przewodnikiem po uprawianej przez siebie teologii, dzieli się swoim spojrzeniem na Biblię. Omówienie każdego z filmów poprzedzone jest informacjami o jego autorach i obsadzie, streszczeniem, wykazem zdobytych nagród oraz mottem, które jest swego rodzaju kluczem do odczytania filmu: najczęściej są to wersety biblijne, które mogą pomóc w lepszym rozumieniu obrazu.

192. **Media w duszpasterstwie**, red. Monika Przybysz, Tomasz Wie-

lebski, Warszawa: Wydaw. UKSW 2014, 529 s., bibliogr., streszcz. ang. przy art., ISBN 978-83-64181-34-4.

Treść: TOMASIK Piotr, Słowo wprowadzające, s. 7–9; MIERZWIŃSKI Bronisław, Wstęp, s. 11–13; SEWERYNIAK Henryk, SITKOWSKA Katarzyna, Współczesne konteksty kultury medialnej, s. 15–41; WIELEBSKI Tomasz, Teologia pastoralna i duszpasterstwo w służbie ewangelizacji, s. 43–82; LASKOWSKA Małgorzata, Środki społecznego przekazu w duszpasterstwie. Etyczna analiza relacji, s. 83–115; ŁĘCICKI Grzegorz, Kościół a media, s. 117–172; POLKOWSKA Laura, Język religijny, s. 173–184; JAROSZ Marta, Język religijny w kulturze masowej i mass mediach. Szanse i wyzwania, s. 185–198; LASKOWSKA Małgorzata, Nowe media w duszpasterstwie, s. 199–230; BRZEZIŃSKA-WALESZCZYK Marta, Social media w duszpasterstwie, s. 231–280; ROBAK Marek, Duszpasterstwo w kulturze Internetu, s. 281–296; PRZYBYSZ Monika Marta, *Public relations* i reklama w Kościele, s. 297–347; SKWARSKA Ewa, SULEJ Monika, Reklama w duszpasterstwie, s. 349–388; BACZYŃSKI Andrzej, Telewizja w duszpasterstwie, s. 389–428; NIEGOWSKI Krzysztof, WIŚNIEWSKI Piotr, Muzyka i śpiew w duszpasterstwie, s. 429–463; HANAS Zenon, Vademecum redaktora gazetki parafialnej, s. 465–521.

SECLER Bartłomiej, **Ksiądz Józef Tischner w środkach społecznego przekazu w Polsce w latach 1955–2000** = poz. 70.

193. ZWOLIŃSKI Andrzej, **Między człowiekiem a komputerem**, Kraków: Wydaw. Św. Stanisława BM 2014, 230 [1] s., ISBN 978-83-7422-616-5.

Autor opisuje możliwości, jakie niosą dla użytkownika technologie cyfrowe, ukazując także związane z nimi niebezpieczeństwa. Poszczególne rozdziały książki dotyczą następujących tematów: intymności i prywatności w publicznej przestrzeni sieci, kwestii wstydlivosti i bezwstydu, podglądania i inwigilacji w Internecie, ekshibicjonizmu w programach telewizyjnych, zagrożeń związanych z gromadzeniem i publikowaniem danych, samotności i perspektyw spotkania w rzeczywistości cyfrowej, perspektyw integracji człowieka jako organizmu biologicznego z technologiami elektronicznymi (implantowane chipy), rozumienia informacji jako cennego towaru oraz sposobu sprawowania władzy, co prowadzić może do pojawienia się transhumanizmu. Ostatni rozdział w syntetyczny sposób przypomina nauczanie Kościoła o technice, wskazując pułapki rozwoju, jak i podkreślając wyjątkowość człowieka.

Sztuka. Kultura i literatura chrześcijańska

1. Sztuka

194. RACZKOWSKI Juliusz, **Monumentalne zespoły Kolegium Apostolskiego na terenie dawnego państwa zakonnego w Prusach**, Pelplin: „Bernardinum” 2013, 492 s., il. (gł. kolor.), bibliogr., indeksy, streszcz. niem., ISBN 978-83-7823-458-6.

Publikacja jest rozszerzoną wersją rozprawy doktorskiej, w której autor zajmuje się rzeźbiarskim zespołem Kolegium Apostolskiego. Zebrany materiał badawczy został podzielony osiem rozdziałów: I. *Zarys problematyki badawczej* (s. 22–40); II. *Geneza obrazowa i pierwotna funkcja monumentalnego Kolegium Apostolskiego w obrębie wnętrza świątyni* (s. 41–89); III. *Kolegium Apostolskie w Malborku w służbie ideologii władzy* (s. 90–184); IV. *Kolegium Apostolskie w katedrze królewskiej – między teologią a ostentacją* (s. 185–201); V. *XIV-wieczne realizacje brodnickie i ich związek z przebudową kościoła w Malborku* (s. 206–223); VI. *Kolegium Apostolskie w farze chełmińskiej jako przykład nowej semantyki* (s. 224–365); VII. *Monumentalne Kolegium Apostolskie w rzeźbie sycerskiej państwa zakonnego na przełomie XIV i XV wieku* (s. 266–301); VIII. *Recepcja typu monumentalnego*

Kolegium Apostolskiego w malarstwie w Prusach (s. 302–321). Opracowanie zostało także zaopatrzone w katalog zespołów rzeźbiarskich, bibliografię, spis ilustracji oraz indeks topograficzny i osobowy.

195. WEISS-KRZAK Katarzyna, **W ogrodzie duszy. Studia nad wyposażeniem graficznym polskich edycji modlitewnika *Hortulus animae***, Poznań: Wydaw. Naukowe UAM 2014, 339 [1] s., il. (w tym kolor.), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, seria: Filologia Polska 158, ISBN 978-83-232-2720-5.

Jak zaznacza autorka we *Wstępie*, celem jej publikacji „jest wszechstronna analiza wyposażenia graficznego zdobiącego powstałe w Polsce wydania modlitewnika *Hortulus animae*. Analiza przeprowadzona zatem jednocześnie z perspektywy badacza dziejów polskiej typografii oraz historyka sztuki, a konkretnie grafiki książkowej” (s. 10). Autorka poddała analizie badawczej zachowane egzemplarze tego modlitewnika, pochodzące z jedenastu edycji na przestrzeni stu dwudziestu pięciu lat. Publikacja zawiera wiele ilustracji ukazujących ówczesne umiejętności grafiki książkowej.

2. Kultura i literatura chrześcijańska

196. JARA Dorota, **Warsztat piarski Piotra Skargi – retoryczne ukształtowanie wybranych pism polemicznych królewskiego kaznodziei**, Lublin: Wydaw. KUL 2013, 199 [4] s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Katedra Tekstologii, seria: Młoda Polonistyka 2, ISBN 978-83-7702-774-5.

Autorka w swoim studium podjęła się opracowania pism polemicznych Piotra Skargi. Treść tych pism postanowiła przeanalizować w kontekście uprawianej powszechnie w XVI w. retoryki. Zebrany materiał został podzielony i opracowany w dwóch częściach. Pierwsza z nich – teoretyczna – zawiera podstawowe wiadomości z teorii sztuki wymowy (*Definicja i działy retoryki. Związki sztuki wymowy z XVI-wieczną literaturą polemiczną – ustalenia teoretyczne*, s. 25–61), natomiast część druga – praktyczna – podaje konkretne przykłady zastosowania ówczesnych form retorycznych w pismach polemicznych Piotra Skargi (*Retoryczność pism polemicznych Piotra Skargi – analiza wybranych fragmentów broszur jezuitów pod kątem ich związków ze sztuką wymowy*, s. 65–181).

197. **Katalog Tek Sapieżyńskich**, red. Delfina Kościółek, Kraków: Wy-

daw. Naukowe UPJP II 2013, 805 s., ISBN 978-83-7438-356-1.

Kilkusetstronicowa publikacja jest dowodem ogromnego zbioru akt, które zostały zgromadzone jako owoc działalności kard. Adama Stefana Sapichy (1867–1951), w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Dokumenty były na przestrzeni lat porządkowane, uzupełniane, weryfikowane oraz poddawane odkwaszczeniu i konserwacji. Poszczególne akta podzielono tematycznie, tworząc tzw. teki. Obecnie cały zbiór archiwalny liczy czterdzieści dwie teki i stanowi obszerne źródło wiedzy dla badaczy przeszłości, zwłaszcza historyków.

KRAWCZYK Roman, **Biblia – źródło kultury** = poz. 28.

198. SEUL Anastazja, **W blasku tajemnic światła Romana Brandstaettera**, Poznań: „Rys” 2014, 326 s., bibliogr., ISBN 978-83-63664-42-8.

Książka powstała z inspiracji wprowadzenia przez Jana Pawła II tajemnic światła do modlitwy różańcowej. Literacki i teologiczny wymiar tych tajemnic autorka postanowiła przedstawić w oparciu o rozdziały biblijnej tetralogii *Jezus z Nazaretu* Romana Brandstaettera. Treść książki nie posiada rozdziałów, a jej zawartość w postaci różnorodnych refleksji i analiz literackich koncentruje się wokół pięciu tajemnic światła (s. 23–216). Po nich dołączona została bibliografia. Zamieszczony

w książce aneks również zawiera rozważania przybliżające tajemnice świątła (s. 227–320).

199. **Słowacja w śląskich zbiorach archiwalnych. Katalog wystawy**, Wrocław: Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Konsulat Honorowy Republiki Słowackiej we Wrocławiu, Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu, Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego 2014, 59 [1] s., il. kolor., ISBN 978-83-64358-45-6.

Publikacja, na którą składają się fotografie archiwaliów, jest katalogiem wystawy zatytułowanej *Słowacja w śląskich zbiorach archiwalnych*. Wystawa była bowiem pokłosiem kwerendy archiwów we Wrocławiu, w Katowicach i Opawie. Prezentowała dokumenty za minione 700 lat wspólnej, tj. sąsiedzkiej, historii obu narodów.

SUŁECKI Szymon, **Księgozbiór klasztoru karmelitów na Piasku w Krakowie** = poz. 9.

WEISS-KRZAK Katarzyna,
W ogrodzie duszy. Studia nad wy-

posażeniem graficznym polskich edycji modlitewnika *Hortulus animae* = poz. 195.

200. WIERZBICKA-TRWOGA Krystyna, **Poezja święta. Trzy cykle religijne baroku europejskiego**, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN; Wydawnictwo: Stowarzyszenie *Pro Cultura Litteraria* 2014, 385 [3] s., seria: Studia Staropolskie. Series Nova 39 (95), ISBN 978-83-61757-60-3.

Autorka cel swej publikacji określiła następująco: „W niniejszej rozprawie podjęłam się rekonstrukcji europejskiej tradycji myślenia o poezji jako sposobie kontaktu z *sacrum*” (s. 8). Idea tej rekonstrukcji polegała na odnalezieniu podobnego podejścia do roli poezji w obcowaniu z Bogiem. Książka zatem przedstawia analizę trzech utworów pochodzących od trzech autorów, którzy byli sobie zupełnie nieznani: *Cherubinischer Wandersmann* Anioła Ślązaka, *The Temple* George’a Herberta oraz *Poezje Postu świętego* Stanisława Herakliusza Lubomirskiego.

